

Ferguut, of De Ridder met het Witte Schild

Editie Willem Kuiper

bron

Ferguut, of De Ridder met het Witte Schild (ed. Willem Kuiper). Athenaeum - Polak & Van Genneep, Amsterdam 2002

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_fer001ferg05_01/colofon.php

© 2015 dbnl / Willem Kuiper

[De jacht op het Witte Hert]

^{aant.} KONING Artur hield tijdens de Pinksterdagen hof in zijn burchtstad Caradigan en had daarbij veel lof ontvangen. Er waren goede en hoofse ridders aanwezig, kundig op het terrein van ridderschap, die ik allemaal met naam en toenaam zou kunnen opnoemen, als ik ervan overtuigd was dat ik daar baat bij had.^o

Naar ik heb vernomen en zoals het verhaal vertelt, waren daar mijnheer Gawein en zijn vriend mijnheer Iwein, Pertseval en Lanceloot, heer Keie en Sagremort en menig ander hooggeplaatst man, die ik niet allemaal kan opnoemen. Na het eten speelden ze voor hun plezier triktrak en dobbelschaak in de ridderzaal. Sommigen vertelden elkaar avonturen die hen zwaar waren gevallen.

Mijnheer Gawein nam zijn vriend mijnheer Iwein bij de hand, die hij nimmer laf of trouweloos vond sinds hij hem ooit uitverkoor. Nooit hielden twee vrienden meer van elkaar.^o Zij hadden voor elkaar gekozen en niemand kon hen scheiden. Ze zaten bij elkaar en spraken over allerlei zaken die zij beiden hadden meegemaakt.

Onderwijl kwam de koning naderbij en liet zich tussen hen tweeën neervallen. Beiden sprongen overeind en zeiden: ‘Wees welkom, heer. Wilt u bij ons komen zitten? Neem plaats!’

‘Geen sprake van,’ zei hij, ‘het is mooi en helder weer. Ik heb geen zin om te niksen. Ik wil gaan jagen in het woud van Goriënde op het Witte Hert, dat tot op heden nog nooit kennismaakte met mijn jachthonden, die zo snel kunnen lopen. Het hert zal dat nog te weten komen. Als ik het in het open veld kan opdrijven dan weet ik zeker dat het hert het met de dood zal bekopen. Ik wil dat u doet wat ik wil.’

‘Dat lijkt me een uitstekend idee, heer,’ sprak mijnheer Gawein, ‘wat u daar zei. Zodra u wilt, wij zijn er klaar voor.’

De knapen sprongen overeind, zadelden het paard van hun

^{aant}heer, belaadden de lastpaarden en bonden er de koffers op vast. De bagage was snel in gereedheid gebracht en de koning steeg vlug op. Hij was een grote, knappe man. Nooit vond hij in een andere koning zijns gelijke en nimmer was er een met een edeler voorkomen. Hij nam een hoorn in de hand en spoedde zich uit de stad, want hij wilde in het woud zijn. Al zijn dappere baronnen daar aanwezig volgden hem.

Mijnheer Gawein, de hoffelijkheid zelve en zeer voorkomend, reed met de koningin op, die met het oog op de warmte een hermelijnen mantel om had, helemaal omzoomd met sabelbont.^o Nooit zag men zoiets kostbaars! Er is niemand die de verdienste van de maakster naar waarde zou kunnen prijzen.

Zo kwamen ze naar het bos gereden. Met name de koning zag uit naar het hert. Hij keek omhoog en omlaag en riep vervolgens mijnheer Pertseval en zijn jagers om bij hem te komen. Toen zagen ze het hert op een open plek in het bos bij een bron. De koning riep mijnheer Iwein, en men maakte de honden los. Allen zetten de hoorn aan hun mond en reden met grote snelheid die kant op.

Het hert schrok, sprong op en vluchtte langs het water. Daarop gaf de koning bevel de teugel te vieren.

DE honden gingen heftig tekeer, en de jagers genoten. Zij achtervolgden het hert drie mijlen lang en schoten ernaar met hun pijlen. Het hert sprong in het diepe water dat daar langs het woud liep en verborg zich vervolgens in de begroeiing.

De honden blaften luid, en de ridders die erachteraan reden, bliezen op hun hoorn.

Toen ze het hert in het struikgewas ontwaarden, gingen ze er als de wiedeweerga op af. Het hert werd bang en zette zich in beweging. Het maakte zich uit de voeten richting het bos en liep een wijd dal in.

De jagers waren woedend. Ze namen een hond en gingen het hert achterna. De brakken pikten de geur weer op en sloegen

^{aant}aan. De jagers waren ontketend! Elk blies op zijn hoorn. De achtervolgende honden waren goed hoorbaar. Toch slaagde het hert erin aan hen allen te ontkomen en het liet de honden ver achter zich.

Toen zwoer de koning een eed: hij zou de jacht niet opgeven - door bos en struikgewas, bij dag en bij nacht - vooraleer hij het hert gedood had, ongeacht de consequenties voor de deelnemers...

ALLE ridders waren opgetogen. De koning riep zijn mannen bijeen en pakte een grote beker, gemaakt van rood goud, en zei dat diegene die het Witte Hert zou vangen hem krijgen zou. Daarop gaf iedereen zijn paard de sporen en ging zo snel als hij kon achter het hert aan.

Het hert vluchtte wat het kon, door doodsangst gedreven. De ene ridder blies op zijn hoorn, de ander schoot. Het hert liep met open bek het woud in, gevolgd door menige dappere ridder. De honden vormden een ware plaag. Het hert liep neerwaarts naar waar water was. Het beest had vreselijke dorst. Het stikte bijna van de hitte!

TOEN kwam daar Pertseval in de achtervolging aangereden op het grote paard dat hij de Rode Ridder afhandig had gemaakt.^o Hij zag het hert, liet zijn lans zakken en had het in gedachten al gedood. Maar het hert wilde nog niet sterven en liep zo hard als het kon een dal in, op enige afstand gevolgd door mijnheer Pertseval. Het hert wilde wel lopen nu het even had kunnen rusten. De koning echter was woedend: zelf was hij bekaf, en zijn mannen wilden zich weer verzamelen omdat zij het hert niet konden vangen. De koning ving dat feilloos op. Hij reed naar hen toe en zei dat diegene die de jacht zou staken nooit meer op een gunst hoefde te rekenen!

DAAROP reden allen in galop achter het hert aan, dat hen ver

vooruit was en dat sneller liep dan zij met het oog konden volgen. Zij voelden zich allen verliezers, want het hert had zich al bijna twee grote mijlen van hen verwijderd. Ik weet zeker dat ze het hert nooit te pakken zouden hebben gekregen. Ze hadden verloren. En de koning zou zich aan eedbreuk hebben schuldig gemaakt, als daar niet mijnheer Pertseval geweest was, die het hert door berg en dal achtervolgt.

Het hert verliet het woud - of Pertseval dat nu wilde of niet - en begaf zich in het bos van Gladone, en Pertseval erachteraan. Het hert rende met een bloedgang richting dat bos, had binnen de kortste keren drie mijlen gelopen, en begaf zich in een vreemd land dat Indegale heet, en waar men nog nooit van God gehoord heeft.

Pertseval had een brak bij zich, die het spoor van het hert volgde. Opeens zag Pertseval het hert staan aan het einde van een holle weg. Luid roepend moedigde Pertseval zijn hond aan. Het beest was doodmoe en afgepeigerd, en zijn tong hing uit zijn bek. Desondanks verzamelde hij zijn laatste krachten, sprong naar het hert en zette zijn tanden in diens vlees. Eindelijk zag Pertseval zijn wens vervuld en hij riep: 'Laat hem niet los, ik kom eraan om je te helpen!'

Toen sprong het hert het water in, maar de hond bleef vasthouden en matte het hert af. Zijn kop was rood van het bloed, het ging helemaal niet goed met hem. Het dook onder water en opende zijn bek - kan het ook mooi zijn dorst lessen als het daar behoefte aan heeft - maar er stroomde meer water zijn keel binnen dan het lief was. Daarom sprong het hert het water uit - het had te veel naar binnen gekregen - en hoopte zijn weg te kunnen vervolgen, maar de brak greep het onmiddellijk. Daarom sprong het terug de rivier in, daar waar het erg diep was. Het zonk naar de bodem en verdronk. Na een tijdje kwam het bovendrijven. De brak spande zich tot het uiterste in, zwom naar het hert toe en trok het aan land.

^{aant.}PERTSEVAL kwam toegesneld en vond het hert aan land getrokken. Hij verbaasde zich erover dat het dood was. Hij steeg af van zijn paard en blies driemaal op zijn hoorn ten teken dat hij het hert geveld had. Pertseval was een goed hoornblazer en kon dat beter dan enig ander ridder.

De koning herkende zijn hoorn. Hij gaf zijn paard de sporen en riep: ‘Het hert is gedood. Ik heb het goed gehoord. Erop af! Laten we Pertseval gaan helpen, hij heeft - dappere held die hij is - het Witte Hert gedood.’

Zij reden voort en zagen hem staan. Hij was te voet en had het hert opengesneden.^o Met zijn mantel droogde hij zijn hond af.

De koning kwam op hem af gelopen en begroette hem als zijn vriend. Hij sprak: ‘U hebt mij voortreffelijk gediend.’

Pertseval beantwoordde zijn groet en zei: ‘Heer, stijg af en neem wat rust. We kunnen maar beter hier blijven. Wie zou ons willen verjagen? Mij dunkt, het is bijna avond.’

‘U hebt groot gelijk, zo denk ik er ook over,’ sprak de koning en steeg af.

Men ging tenten opzetten. De volle maan scheen helder, en ze bleven daar de hele nacht. Ook aten zij daar. Ze hadden genoeg eten bij zich en alles waar zij behoefte aan hadden. Na het eten gingen zij slapen. Maar voordat het zo ver was, liet de koning de beker brengen en overhandigde hem aan mijnheer Pertseval, en hij zei: ‘Vriend, ik gun het u van harte! U hebt het Witte Hert gedood en daarmee ieders lof geogst.’ Mijnheer Pertseval stond op en gaf de beker aan mijnheer Gawein. Dit eerbewijs kon ieders goedkeuring wegdragen.^o

[De Boer van Pelande]

ZIJ hadden een goede nachtrust. Met het ochtendkrieken stond de koning op, kleepte zich aan en wilde zich daarna wassen. Men bracht hem het water in twee gouden bekkens alsmede een purperen handdoek. Hij waste zich en gaf vervolgens het bevel om het tentenkamp op te breken. De lastpaarden werden

^{aant} beladen met tenten en koffers en ook het hert werd niet vergeten, zo vergeetachtig was de koning niet. Het werd door een dienaar op een lastpaard gelegd. Van enig uitstel was geen sprake. Allen zaten op en reden naar Cardoel.

Onderweg reden zij door een dal waar zij een kasteel zagen. Daar woonde een Boer van Pelande, die aan de oever van de Engelse Zee op een rots zijn woning had gebouwd, en omheind met dikke en hoge boomstammen. Hij wilde niet dat iemand daar kwam. Een hoge toren hoorde erbij, zodat hij zich geen zorgen voor een aanval of enig onheil behoefde te maken. De boer was goed beschermd met die toren aan de zeekant van waaruit hij wel dertig mijl om zich heen kon kijken. Wie daarin zit, hoeft niemand te vrezen! Maar over hem wil ik het niet hebben. Al het land behoorde hem toe, zijn woord was daar wet. Men kon het land aan niemand anders geven, want hij had het van zijn voorouders geërfd. De Boer heette Somilet. Hij had een vrouw die van veel hogere komaf was dan haar man. Ze was met hem getrouwd omdat hij zo vermogend was. Drie knappe, welgeschapen zonen had hij bij zijn vrouw, die door moeder Natuur geperfectioneerd waren. Maar de boer beval hen te werken, dag in dag uit, en vroeg op te staan. Twee liet hij ver van huis langs de oevers van de zee vee hoeden, de derde liep achter de ploeg. Hij droeg een kort overkleed van kalfsvlees dat reikte tot zijn knieën en twee losse pijpen die om zijn dijen vastgemaakt waren. Hij was gewend om te werken en leek allerminst op de zoon van een rijk man.

De koning reed langs het kasteel en bekeek aandachtig de kantelen, het hordijs^o en de grote zaal, die hem zeer beviel. Hij reed niet snel maar stapvoets, en kwam zo bij de akker waar de boerenzoon aan het ploegen was.

De knaap zag hen en het lachen verging hem. Hij was doodsbang en wist niet waarheen te vluchten. Hij verkeerde in de veronderstelling dat ze hem wilden ontvoeren en durfde zich niet te bewegen. Hij was als verstijfd. Hij zweette als een otter, en

bleef achter zijn ploeg liggen totdat de stoet voorbij was. In de verte zag hij een lastpaard aankomen dat zich verwond had en dat daarom erg langzaam liep. Een dienaar sloeg het met een stok, en wel zo hard dat zijn flanken bloedden, maar hij kon het niet sneller doen lopen, en vandaar dat hij achteropgeraakt was.

TOEN de boerenzoon hen opmerkte, liet hij zijn ploeg staan en rende zo snel als hij kon op de dienaar af. Zijn grote knuppel droeg hij met zich mee. Hij greep de teugel die de dienaar voerde en zei: ‘Vriend, moge God u van alle leed verlossen, vertel mij wie die heren zijn die hier voorbijkwamen!’ ‘Dat was de koning met zijn vrienden die hem vaak van dienst geweest zijn. Zij hebben voor hem het land veroverd zodat hij nu keizer is.’ ‘Maar, dierbare vriend, zeg mij wie diegenen zijn die samen met hem rijden! Wat is hun relatie met hem?’ ‘Wel wis en waarachtig vriend! Twijfel daar niet aan. Het zijn de ridders van de Ronde Tafel die zoveel avonturen hebben meegemaakt. Zij adviseren en helpen de koning altijd en overal.’ ‘Het is dus waar! Op mijn woord van trouw, ik moet en zal de koning ontmoeten. Ik heb zoveel goeds over hem en over zijn ridders horen vertellen. Het is een zegen dat hij leeft. Ik zal op weg gaan naar het hof en ik hoop dat ik hem vind. Al zou ik hem moeten zoeken langs de oevers van de Rijn, ik wil deel uitmaken van zijn gevolg en tot zijn intiemste raadgevers behoren. Ik zal de slechteriken van hem weggagen!’ ‘Groot gelijk,’ sprak de dienaar, ‘eenmaal aan het hof zult u binnen de kortste keren bekend zijn.’

FERGUUT nam afscheid en liep terug naar zijn ploeg. Hij spande zijn paarden uit en liep naar het kasteel, zo snel dat de zweetdruppels over zijn ogen liepen. Hij liep zo hard door het gras dat hij naar adem hapte. Wat liep hij hard! Zo kwam hij op het kasteel waar hij zijn vader vond. Zonder hem te groeten gooide hij het ploegijzer dat hij meegebracht had op de grond en zei dat hij nooit meer achter de ploeg wenste te lopen.

^{aant.} Zijn vader keek hem aan en schoot in de lach: ‘Wat is er met jou aan de hand? Waarom ben je nu alweer terug? Je hebt de kost nog lang niet verdiend!’

‘Heer,’ sprak de knaap, ‘bij God. Volgens mij houdt u mij voor de gek. Geef mij wapens. Laat mij naar het hof gaan. Dat wil ik, en niets anders!’

De boer hoorde het en werd woedend. Hij greep een grote stok en ik weet zeker dat hij hem geslagen zou hebben als zijn moeder, de vrouw des huizes, er niet bij gekomen was en de boer in haar armen genomen had. Ze zei: ‘Lieve heer, wat nu! U misdraagt zich door uw zoon te willen slaan!’

De boer schold zijn zoon uit: ‘Zo vuile hoerenzoon, wilt u ridder worden?° Maak dat u weg komt en ga uw vee hoeden. En als u niet achter de ploeg wilt gaan, ga dan maar mest vervoeren!°

‘Heer,’ sprak de vrouw des huizes, ‘u hebt volstrekt ongelijk. U hebt nooit een man bij mij zien liggen. U scheldt mij uit voor “hoer” en “vieze scheet”, maar die beschuldiging van overspel werp ik ver van mij. Er is geen man die mij daarvan zou willen beschuldigen, of ik zou hem dwingen toe te geven dat het laster en leugen is. Ik zou mij daar ter plekke tegen verzetten. En over uw zoon zeg ik u: al hebt u van hem een arbeider gemaakt, verbaas u er niet over dat hij van wapens droomt. In mijn familie is nog menig goed ridder. Heer, mijns inziens zou u er goed aan doen als u hem naar het hof zou laten gaan. U kunt hem best missen. Zijn jongere broers blijven hier. Hij is de oudste, geef hem wapens. Laat hem aan het hof gaan dienen! Hij kon nog wel eens tot grote roem stijgen en lof oogsten. Hij ziet er goed uit en is recht van lijf en leden.’

DE boer begreep zijn vrouw donders goed en realiseerde zich dat hij haar beledigd had, wat hem oprecht speet. Hij haastte zich om te zeggen: ‘Vergeef mij vrouw, wat ik u miszegd heb.’

‘Ik vergeef het u graag, heer. Wat u zei, neem ik niet serieus.’

^{aant.} ‘Dat lone u God, vrouw, ik sprak als een idioot. Ik zal al uw wensen vervullen.’

Hij zag een dienaar bij zich staan en droeg hem op zijn wapens, die vele jaren in de kelder gelegen hadden, onmiddellijk te komen brengen. De dienaar liep er dadelijk naartoe en bracht alle wapens. De vader van de knaap was er trots op. De halsberch^o was bloedrood van de roest, maar de maliën waren desondanks in prima conditie. In heel Cornwall zou men geen smid vinden die een betere zou kunnen maken. De helm was van zuiver staal, vakkundig gesmeed en mooi verguld. Toen de knaap de wapens zag, was hij blijer dan hij ooit van zijn leven geweest was. Wat zou hij graag afscheid van zijn moeder nemen, en gewapend op zijn paard aan het hof rondrijden! Hij was ervan overtuigd dat hij daar met open armen ontvangen zou worden...

De boer liet er geen gras over groeien. Hij gaf opdracht in de zaal een kleed uit te spreiden dat door en door zwart was. Daarop stalde hij de wapens uit. Er was een witte broek die de knaap aantrok, en vervolgens twee cousen en de grote halsberch.^o Hij had zich in een oogwenk aangekleed. Vervolgens bond hij zijn helm vast en omgordde hij zich met een zwaard. Er werd een kostbaar paard voor de jongeman gebracht. Ik weet zeker dat graven noch koningen ooit een beter zagen om een gewapende ridder te dragen, of twee in geval van nood. Het was moedig en snel, en een vogel zou de grootste moeite hebben om het bij te houden als het het op een lopen zette!

De knaap keek zielsblij toen hij de ruïnen zag aankomen. Hij pakte hem beet en sprong in het zadel zonder de stijgbeugels te gebruiken! Hij nam een karwats in de hand - van sporen had men daar nog nooit gehoord - met knopen aan de uiteinden. Vervolgens bracht men hem een oud schild en een lans die zeven jaar in de rook had gehangen. En toen vroeg hij ook nog om zijn werpspies - u snapt wel dat hij niet al te snugger was.^o Die werd hem gebracht. Hij liet hem zich aangeven en hing hem aan

^{aant}zijn zadel. Ook stuurde hij iemand op zijn bijl uit. Die werd voor hem gehaald en hij knoopte hem aan zijn zadel vast. Er was geen langer uitstel. Hij was klaar en wilde vertrekken.

Zijn moeder was intens bedroefd, ze omhelsde en kustte hem. De knaap beval haar in Gods geleide en nam afscheid van zijn vader. Die weende, evenals het personeel. Zijn moeder was helemaal van streek van verdriet. Ze zei dat ze hem nooit meer zou zien - en daar had ze nog gelijk in ook. Maar hoe bedroefd zij ook was om haar zoon, haar zoon dacht aan hele andere dingen. Hoezeer zijn ouders ook huilden, hij was dolblij. In minder dan geen tijd was hij de trappen van de zaal af. Het paard maakte zich snel uit de voeten.

De knaap verliet het kasteel, reed de kant op waarvandaan hij (eerder die ochtend) gekomen was en vond het spoor terug. Hij is hen^o net zo lang achternagereden totdat de weg ophield en hij een groot woud in reed. Hij had geen flauw idee welke kant hij op moest. Weer uit het woud was hij de weg kwijt. Hij keek om zich heen en vroeg zichzelf af welke kant hij op zou rijden.

Toen zag hij in de verte vier roofridders met gevierde teugel aan komen rijden, hun helmen vastgebonden. Ze riepen: ‘Landloper, zwerver, de boze duivel bracht u hier! U zult ons de goede ruïnen moeten geven en al uw wapens, en ook zullen wij u van het leven beroven! Wat had u hier te zoeken, onzalige sukkel?’

[De roofridders in het bos]

TOEN de knaap de roofridders zag, was hij in het geheel niet onder de indruk en volstrekt niet bang. Een van hen kwam op hem af gereden en riep: ‘Afstijgen, jonkheer! U moet ons uw paard en uw kleding afgeven. Ik wil niet dat u nog langer op dat paard rijdt.’

De knaap sprak: ‘Goede man, hoe kan ik het best naar Cardoel rijden? Wijs mij de weg, want ik ben hem kwijt. Hoe kom ik het snelst aan het hof? Ik verlang er zo naar de koning te ontmoeten en kennis met hem te maken. Ik wil samen met hem

^{aant} uit jagen gaan en hem met raad en daad ter zijde staan.’

‘Maar dan wel met hulp van de duivel zelf,’ sprak de roofridder, ‘mijnheer de zoon van een drol. Uw voorouders zijn het echt niet gewend om in het gezelschap van de koning te verkeren. Ze kunnen veel beter hout klieven, achter de ploeg gaan en mest kruien! Wees daar zeker van, ik zal u doodslaan. U had beter achter de ploeg kunnen blijven lopen!’

De knaap werd eerst boos en vervolgens furieus, pakte met beide handen zijn lans vast en sloeg daarmee de roofridder op zijn hoofd.^o Die verloor het bewustzijn, viel met een enorme klap van zijn paard en brak daarbij een heup. Toen de overige drie dat zagen, aarzelden zij geen moment. Voordat de knaap zich kon verdedigen kwamen ze op hem af en staken hem met hun lans in zijn rug. Het mocht hem echter niet deren, hij verschoof amper in zijn zadel! De moed zonk hen in de schoenen.

De knaap die gestoken was, voelde zich ook niet echt op zijn gemak. Hij greep zijn werpspies, haalde uit en wierp hem een van de roofridders dwars door zijn lichaam. Dat vonden de andere twee niet leuk en ze sloegen op de vlucht. Ze hadden donders goed in de gaten dat de knaap geen vogeltje voor de kat was! Ze keken niet meer om.

De knaap keerde terug naar de twee die op de grond lagen - hij had nooit vluchten en opjagen^o geleerd - hakte beiden het hoofd af en hing die hoofden aan zijn zadel.^o Daarna zette hij zijn reis voort en hervond zijn weg.

[Aan het hof van koning Artur]

DE knaap maakte zijn dagtochten trouw, reed over bergen en door dalen totdat hij in Cardoel in Wales kwam. Daar speelde koning Artur na het eten schaak in de aanwezigheid van vele jongelingen die grote inspanningen geleverd hadden. De knaap kwam de zaal binnen gereden, waar hij de koning zag en groette hem beleefd. De aanwezige ridders moesten lachen en maakten grapjes omdat deze onnozele jongeman met zijn paard tot in de grote zaal gereden was.^o

^{aant.} De koning groette hem beleefd terug en vroeg hem vriendelijk: ‘Vriend, moge God u verhoren, in welk land bent u geboren? Quo vadis? Zeg mij wat u dwarszit, en hoe uw naam luidt.’

De knaap sprak: ‘Heer, ik heet Ferguut. Omwille van u ben ik - zeer tegen de zin van mijn vader en mijn moeder - op weg gegaan en van heel ver hierheen gekomen. Heer, nu weet u alles van me. Schenk mij uw vertrouwen en laat mij bij u blijven! Met raad en daad zal ik u bijstaan, en ik zal u niet teleurstellen.’

Mijnheer Keie kon zijn mond niet houden. Hij kon noch zijn onhebbelijk gedrag noch zijn tong onderdrukken. Hij zei: ‘Knaap, u ziet er - voorzover ik daar kijk op heb - inderdaad uit als een koninklijk raadsheer! Alle goeds wens ik degene toe die u hierheen zond, want wij zijn ten einde raad. De Schrift spreekt de waarheid: aan niets ontbreekt het diegene aan wie God Zijn hulp wil schenken.^o Als God onze Heer u uw leven laat behouden, dan zult u ons tot zeer grote hulp zijn!

U ziet eruit als een goed ridder, en lijkt zeer bedreven in het hanteren van wapens. Nooit zag ik, waar ik ook kwam, een beter gebouwde ridder. U bent volmaakt van lijf en leden en bovendien zeer verstandig. Wat staat die helm u goed! U bent vast een koningszoon. Nimmer zag ik een prins die op een mannelijker manier zijn lans en zijn schild droeg. Mijn God, zoals dat zwaard u past! De ridder die met u een confrontatie durft aan te gaan, moet wel een heel grote hekel aan zichzelf hebben. Al was het een reus, u maakte hem binnen de kortste keren een kopje kleiner!

Onze hofnar sprak de waarheid toen hij onlangs voorspelde dat hier in de zaal een ridder zou komen die naar de Zwarte Rots zou rijden, die in het woud staat waar Merlijn jarenlang gewoond heeft. Daar zou die ridder de hoofdsliier en de hoorn veroveren die voor menig man een kwelling geweest zijn. Ze hangen om de hals van een leeuwin, en nimmer slaagde iemand erin ze te bemachtigen. Wie daarin zou slagen, zou drie keer op

^{aant} die hoorn moeten blazen. De Zwarte Ridder zou dat horen en dan zou die ridder daar tegen hem moeten vechten. Als God u nog tien jaar het leven gunt, dan zult u zeker die rots aanschouwen.

Heer, neem hem in dienst, dat adviseer ik u, op voorwaarde dat hij zich morgenvroeg op weg naar de rots begeven wil. Heer knaap, blaas voor ons op die hoorn en breng ons die boosaardige Zwarte Ridder - zo zwart als een kleed^o - dood of gewond, die zoveel mensen zoveel leed berokkend heeft. U zult hogelijk geprezen worden en in elk hof welkom zijn!’

Mijnheer Gawein sprong bijna uit zijn vel. Die had allang al begrepen dat de jongen niet al te pienter was, en zei: ‘Heer Keie, zo helpe mij de goede Mei,^o het is een waarheid als een koe: waar het hart vol van is daar loopt de mond van over. Uw hart zit vol nijd. U zou ter plekke opengebarsten zijn als u de knaap niet had kunnen schofferen! Waarom is uw spot zo hatelijk? U praat als een pooier!’

Mijnheer Keie ontplofte, maar durfde het niet te tonen omdat hij bang was voor mijnheer Gawein. Keie zei: ‘Ik bedoelde er niets lelijks mee tegen die knaap, ik maakte maar een grapje.’

DE knaap begreep donders goed wat Keie zei en dat hij de spot met hem dreef. Hij was woest, en de jongeman zwoer: ‘Ware het niet uit respect voor de koning, meester met het gevlochten haar,^o u zou voor uw leven moeten vrezen. Ik zou mij vast en zeker gewroken hebben voor uw spot!’

‘Nee, vriend,’ sprak de koning, ‘dat zou heel verkeerd zijn, als u hem hier voor ons aller ogen zou doden. Zand erover! Hij zal het goedmaken. Maar zeg mij als u wilt, waar hebt u die twee koppen gesneld die u achter uw zadel hebt hangen?’

‘Heer, onder ede zweer ik u dat er niet lang geleden vier roofridders op mij af kwamen, in een woud dat hier niet ver vandaan is. Ze wilden mijn paard hebben. Ze dachten dat ik bang voor

^{aant}hen was. Ze staken mij met hun lans, en toen heb ik mij verdedigd. Deze twee, heer, heb ik doodgeslagen, de andere twee zijn mij ontsnapt. En toen kwam ik hier bij u. Wilt u mij opnemen? Ik wil u echt met raad en daad bijstaan. En morgenvroeg zal ik op reis gaan om die hoofdsluier en die hoorn te halen.’

‘Vriend,’ sprak de koning, ‘je bent ten dode opgeschreven. Velen zijn je voorgegaan, maar nog nooit is daar iemand levend bij die ridder vandaan gekomen. Op die voorwaarde wil ik u niet opnemen.’^o

‘Bij God, heer,’ sprak de knaap, ‘uw ridder heeft mij beledigd. Moge God mij tegen ongelukken beschermen. Ik zal erheen gaan, ook al blijf ik er dood!’

‘Het zij zo, vriend, ik zal u opnemen. Moge God onze Heer u behoeden.’

Wat was de knaap opgetogen en tevreden dat hij aan het hof was opgenomen. Hij vroeg de koning toestemming om te vertrekken. Hij wilde onderdak gaan zoeken in de stad. De koning liet hem met een gerust hart gaan, want hij verkeerde in de veronderstelling dat hij onderdak had, en zei: ‘Vriend, als je wilt gaan, ga!’

De knaap verliet het hof en reed in extase door de stad, van hier naar daar, van voor tot achter, van links naar rechts, maar niemand sprak een woord tegen hem en zei: ‘Kom bij ons logeren,’ en zelf vroeg hij bij niemand onderdak. In plaats daarvan reed hij met opgerichte lans muisstil rondjes. Toen begon het ook nog te regenen, zodat hij nat tot op zijn huid werd en eruitzag als een zot. Hij was helemaal doorweekt. Uiteindelijk greep hij zijn lans en plantte die onder een oude boom. Maar nog kon hij niet voor de regen schuilen, en bovendien begon hij van vermoeidheid te knikkebollen.^o

Een meisje zag hem daar in de regen staan, en ook zag ze dat hij doodmoe was. Ze ging dadelijk naar hem toe, vroeg wat hij daar

^{aant} deed, en waarom hij daar voor de regen schuilde?

‘Jonkvrouw, als iemand mij zijn huis had aangeboden dan was ik niet zo door en door nat van de regen geworden. Alstublieft, schone jonkvrouw, verleen mij onderdak, God zal het u lonen!’

‘Heer,’ sprak het meisje vriendelijk, ‘het is mij niet toegestaan u op uw verzoek onderdak te verlenen, hoe jammer ik dat ook vind. Dit is het huis van de kamerheer van de koning. Hij is mijn vader en ik ben zijn kind. Van mij mag u blijven, als mijn vader het goedvindt. Hij kan elk moment van het hof komen. U kunt hier op één voorwaarde blijven: als hij het er niet mee eens is dan moet u vertrekken. Want als hij het niet goedvindt, dan kan ik u, bij God, onmogelijk hier laten blijven.’

‘JONKVROUW, meer vraag ik niet. Ik beloof dat ik, als hij thuiskomt en als hij er niet mee instemt, vrijwillig zal vertrekken. Het laatste wat ik wil, is dat hij het u kwalijk zal nemen!’

Ferguut steeg af en betrad het huis, waar men hem met groot respect ontving. De jonkvrouw ging het woonvertrek binnen en haalde een mantel die zij de knaap omhing nadat die zich van zijn wapenrusting ontdaan had.^o Twee dienaren zetten zijn paard op stal en ontzadelden het. Zo zagen ze de twee afgehakte hoofden die aan het zadel gehangen waren. Ze schrokken zich dood! Ze gingen naar Ferguut en vroegen hem hoe hij aan die hoofden gekomen was die aan zijn zadel hingen? Daarop vertelde Ferguut hun het hele verhaal: hoe hij in het bos kwam en daar de roofridders doodde. Het meisje en de twee dienaren zeiden dat hij zich moedig verweerd had.

[In het huis van koning Arturs kamerheer]

FERGUUT was van alle gemakken voorzien. Het ontbrak hem aan niets. Hij zat bij een groot vuur met die kostbare mantel om de schouders. Met het meisje kon hij het uitstekend vinden. Ze vond hem wel stoer. Ze kon zich niet herinneren ergens ooit een knappere ridder gezien te hebben. Jammer alleen dat hij er

^{aant}niet uitzag! Hij droeg een witte broek, zo ruig als een haren pij, en twee achterlijke schoenen die hij van zijn vader moest aantrekken en die hij, sinds hij zijn ouderlijk huis verliet, niet meer had uitgetrokken.

Zo zaten ze bij elkaar totdat het eten bereid was. Er werd bronwater gebracht voor de jongelieden. Ze wasten hun handen en gingen zitten op een met witte stof beklede bank. Voor hen was een tafel opgezet met daarop een kom die veel licht uitstraalde, want in die kom was menige edelsteen verwerkt die bij nacht helder scheen.^o Men serveerde hen wijn en clareit^o en heerlijke gerechten, te veel om op te noemen.

Ze zaten nog te eten toen de kamerheer van het hof thuiskwam en daar zijn dochter aan tafel zag zitten eten met een jongeman. Hij was stomverbaasd want dat had ze nog nooit eerder gedaan. Toen het meisje hem opmerkte, bloosde zij en stond ze dadelijk op, en Ferguut deed hetzelfde. De kamerheer was een verstandig man en zei hen twee vriendelijk te gaan zitten.

BEIDEN gingen zitten en de kamerheer zette zich bij hen neer. Hij was een door en door hoffelijk man en vroeg de knaap of hij op onoorbare manier de toegang tot zijn huis had afgedwongen. ‘Nee heer, die gedachte is geen moment bij mij opgekomen. Ik heb nog nooit iemand kwaad gedaan of een misdaad begaan! Ik mocht binnenkomen en ik mocht blijven op voorwaarde dat u het ermee eens zou zijn als u zou thuiskomen. Maar als u het vervelend vindt dan stap ik meteen op. Zo heb ik het met uw dochter afgesproken.’

‘Ik zal u mijn gastvrijheid niet ontzeggen. Ik wil dat mijn personeel uw wensen vervult. Mijn dochter ben ik dankbaar dat zij u onderdak verleende. Ik wil dat zij u alle eer bewijst. Maar, was u niet die knaap die ik vandaag voor de koning zag?’

‘Ja, dat was ik, heer,’ sprak de jongeman. ‘Een ridder bespote mij daar. Hij zal er, bij mijn leven, nog spijt van krijgen! U

^{aant}kunt hem vertellen dat ik hem uitdaag, en dat hij, bij zijn leven, zijn verdiende loon zal ontvangen uit handen van de boerenzoon, omdat hij de spot met hem dreef.’ Aldus sprak de knaap tot zijn gastheer.

DE tafels werden afgeruimd en opgeborgen. Ze waren gelukkig en maakten plezier. Er werd water gebracht en zij wassen hun handen. Daarna bracht men hen de desertwijn, waar elk wat van dronk, en ook de specerijen werden gebracht. Het meisje nam ervan, evenals Ferguut, en ook de heer des huizes, en vervolgens gingen zij met hun drieën bij elkaar zitten en praatten ze over van alles en nog wat. De kamerheer vroeg de knaap hoe hij het hof gevonden had en of hij al tot ridder geslagen was?

De knaap zwoer: ‘Bij het licht van mijn ogen, heer, zeker weten dat ik ridder ben! De boer Somilet heeft mij gewapend toen ik naar het hof ging om daar te dienen en mij zijn paard gegeven. Er is geen beter paard tussen hier en Marquette.^o Hij gaf mij een helm, een zwaard en een schild. Ik geloof niet dat een koning ooit een betere wapenrusting droeg. Zo kwam ik hier, heer. Voorwaar, ik weet zeker dat ik een ridder ben. Er is geen ridder in de grote zaal van de koning waar ik een biet om gaf als wij beiden even goed gewapend zouden zijn, en als ik op Grauwkje^o zou zitten, en mijn bijl en mijn werpspies zou hebben.’

De goede man, die begreep dat hij met een onnozele hals te maken had, nam hem in zijn armen en sprak: ‘Lieve jongen, mag ik u van advies dienen? Ik meen het goed met u. U zult nooit ergens komen zonder daar veel profijt van te hebben.’

FERGUUT zei tegen de kamerheer: ‘Als u iets van mij wenst dat in mijn vermogen ligt, dan zal ik dat altijd doen. Wilt u iets van mij? Zeg het! Ik zal zwijgen en naar u luisteren.’

‘Daar doet u heel verstandig aan, en u zult daar veel baat bij hebben. Morgen zult u tot ridder gemaakt worden. Daarbij zal men uw kleren innemen en u andere kleren geven, die beter

^{aant}zijn, en geloof me, ook veel mooier. Daarna zullen wij tot voor de koning gaan en hij zal u de ridderslag geven en u eigenhandig het zwaard omgorden. Dan zult u een ridder zijn volgens de gewoonte van dit land. Zelf zal ik morgen, ten overstaan van menig goed ridder, met mijn eigen handen de sporen aan uw voeten binden. Wees verstandig en zorgzaam, en God zal uw lof vermeederen.’

FERGUUT was zwaar aangeslagen dat hij de kleren die hij van huis had meegebracht moest uittrekken. Hij was er echt bedroefd om. ‘Op mijn woord van trouw, heer, had ik die belofte van vandaag maar nooit gedaan! Nu moet ik mij van de kleren laten beroven die mijn vader mij aantrok.^o Het is alsof de duvel ermee speelt. De boer Somilet maakte mij ridder, mijnheer de gastheer, toen ik hierheen kwam. Nu zal ik twee keer ridder gemaakt worden.’

‘Echt niet, geloof me nou. Men kan alleen maar de ridderslag geven als men zelf ridder is. Ook hebt u mij beloofd dat u zult doen wat ik wil. Als u niet doet wat ik wil en uw belofte intrekt dan houd ik u voor een leugenaar.’

‘Nee heer, ik zal het doen, het is al te laat, en uw advies opvolgen.’

De heer des huizes riep twee dienaren tot zich om hem bij te lichten, want hij wilde gaan slapen. Zij stonden op en kwamen in een kamer waar zij muurschilderingen van allerlei dieren zagen. ‘Ferguut,’ sprak zijn gastheer, ‘blijf hier en slaap zacht.’ Die avond leerde hij de jongeman een hoop zaken, waarmee hij later veel eer zou behalen.

In die kamer stond een bed met een linnen spreij en twee linnen lakens. Men legde de knaap daarop en hij sliep binnen de kortste keren. Ook de kamerheer wilde gaan slapen. Hij riep zijn dochter en droeg haar op kleren voor de knaap te zoeken en hem die de volgende morgen te brengen als hij op zou staan.

‘Heer,’ sprak zij, ‘ze liggen klaar.’

Allen gingen slapen, de hele nacht door tot de volgende ochtend vroeg. De kamerheer stond bijtijds op en gaf opdracht hun beider paarden op te tuigen en te zadelen. Het meisje liep een kamer in die als garderobe dienstdeed en haalde daar kostbare kleding uit een kist. Ze ging naar de slaapkamer van de knaap, wekte hem en gaf hem de kleren. Hij nam ze in ontvangst en heeft ze aangetrokken. Nadat hij zich gekleed en geschoeid had verliet hij de kamer. De kamerheer schiep er behagen in hoe hij eruitzag. Hun paarden werden gebracht om naar het hof te lijden. Van alle bagage die Ferguut had meegenomen was alleen zijn paard overgebleven. Hij wilde absoluut geen ander paard dan het paard dat hij van huis had meegebracht. Hij nam afscheid van het meisje, en samen gingen zij op weg naar het hof.

[Opnieuw aan het hof van koning Artur]

DE koning was net terug van het bijwonen van de mis. Hij had een schaakbord gepakt en stond op het punt een partij schaak te gaan spelen. Zodra zij de grote zaal binnen kwamen, stegen zij af en gingen ze voor de koning staan. De ridders keken gefascineerd naar de jongeman Ferguut en zeiden tegen elkaar dat zij nog nooit een knappere man van zijn leeftijd gezien hadden. Ferguut legde de mantel af die hem om zijn hals hing en groette de koning - dit hoofse gebaar had hij van zijn gastheer geleerd. Zo stond hij daar voor de koning in een nauwsluitend zijden onderkleed - dat hem overigens erg goed stond - niet goed wetend wat te doen. Zijn gastheer kwam naar hem toe en fluisterde hem in zijn oor op beide knieën te vallen en de koning te vragen of hij hem tot ridder wilde slaan. De knaap begreep zijn gastheer, deed een voetval voor de koning en vroeg de machtige koning Artur hem, die van ver naar hem toegekomen was, tot ridder te maken.

DE koning bekeek de knaap en zei hem op te staan. De knaap sprak: 'Niet eerder, lieve heer, ga ik van u vandaan dan nadat u

mij het ridderhabijt gegeven hebt!’

‘Ik zal het u geven, beste jongen, maar zeg mij eerst wie u bent. Graag zou ik dat weten.’

‘Maar heer, bent u mij dan vergeten? God weet, ik ben de knaap met wie heer Keie de spot dreef. Moge God mij voorspoed schenken, ik zal het hem betaald zetten!’

‘Vriend,’ sprak de koning, ‘laten we daarover ophouden. Ik zal vrede tussen u beiden sluiten. Als hij u iets miszegt heeft, dan heeft hij daar spijt van, en zal hij het met u goedmaken.’

MIJNHEER Gawein kwam toegelopen om met de koning te spreken, want hij begreep wat de knaap wenste: ‘Heer,’ sprak hij, ‘het is niet juist dat mijnheer Keie vreemde ridders beledigt. Dat zal hem nog eens berouwen. Ook mijnheer Pertseval heeft hij met zijn grote mond van het hof verjaagd! Maar vergeef het hem deze keer nog maar, en geef deze knaap een wapenrusting. Dat kunt u hem toch niet weigeren. Wat laat u hem daar aan uw voeten liggen?’ Mijnheer Gawein sprak: ‘Heer koning, gaarne vroeg ik de jongeman mij als zijn gezel te accepteren. Ik zou graag met hem verkeren.’

De koning sprak: ‘Dat kan mijn goedkeuring wegdragen.’

Ferguut antwoordde: ‘Uw naam ken ik niet, maar goedaardig bent u en welgemanierd. Ik wil uw verzoek niet weigeren en u overal tot dienst zijn. Maar eerst zal ik de wapens opnemen. Hoe graag was ik in den vreemde! Ik wil de hoorn en de hoofdsliur hebben die de leeuw bewaakt. Ik zal de Zwarte Ridder strijd leveren, ook al zou hij mij van het leven beroven. Slaag ik erin het gevecht te winnen dan kom ik hier zo snel mogelijk terug, en dan zal ik mij aan u toevertrouwen. Ik zou geen beter gezelschap weten.’

TOEN mijnheer Gawein zich realiseerde dat Ferguut niet op zijn woorden wilde terugkomen en inderdaad het avontuur zou aangaan dat menig ridder niet overleefd had, was het hem

^{aant} droef te moede, en God weet, de anderen ook! Uit één mond vervloekten zij Keie.

Ferguut sloeg geen acht op hun klagen, maar vroeg de koning met des te meer nadruk hem ridderwapens te geven.

De koning begreep heel goed dat hij hem noch met geld noch met goed van gedachten kon doen veranderen, en liet ridderkledij voor hem halen. Een halsberch, cousen en een stalen helm deed Ferguut aan - het stond hem goed! Mijnheer Gawein bracht hem zijn paard^o en Ferguut bekeek het met liefde. Pertseval bracht hem een zwaard dat hij van 'zijn' gastheer ontvangen had. Pertseval was geen botterik. Hij overhandigde het zwaard aan de koning opdat die het de knaap omgorden zou, en de koning deed dat maar wat graag. De kamerheer kwam naar voren en bevestigde de spoor aan zijn rechervoet. Mijnheer Lanceloot, een groot ridder, maakte de spoor aan zijn linkervoet vast. Nooit eerder zag men een vreemde ridder meer eer bewezen worden: de dappere ridder Ferguut kreeg aller lof en prijs - en naar mijn mening terecht, want hij was de beste ridder die ooit aan het koningshof kwam! Wel wil ik een uitzondering maken voor mijnheer Gawein: nooit vond hij zijn gelijke, waar hij ook kwam. Nimmer werd hij overwonnen en daarom wil ik hem mijn respect betuigen.

Ferguut was snel klaar. Er werd een paard binnengebracht dat even snel was als een vogel, maar hij had liever zijn eigen paard. Een wakkere schildknaap bracht hem zijn 'prijswinnaar'. Ferguut pakte het bij de teugels, en terwijl mijnheer Iwein zijn stijgbeugel vasthield, wierp hij zich in het zadel. Men haalde hem een stevig, kostbaar schild dat in kwartieren^o geschilderd was, en hij hing het om zijn hals. Een ridder ging toen een grote sterke lans voor hem halen en overhandigde die aan Ferguut.

FERGUUT was in de zevende hemel. Dolblij was hij met zijn zadeltuig en het paard waarop hij zat. Hij had zich nog nooit zo goed gevoeld! Hij verhief zich in zijn stijgbeugels, en of zijn

paard dat wel of niet leuk vond, het moest knielen op de vloer.

‘God moet Keie straffen,’ zwoer de koning, ‘omdat hij deze ridder geschoffeerd heeft! Nu heeft hij hem van het hof verdreven. Als hij dat niet gedaan had, zou deze ridder bij mij gebleven zijn.’

De hofnar, die bij het vuur gezeten was, riep luidkeels: ‘Treur niet, heer, want nooit eerder zag u een ridder meer eer bewezen worden! Binnenkort zult u de ridder van de Zwarte Rots met een gebroken schild om zijn hals hier zien arriveren. Hij zal smekend aan uw voeten vallen, en u de hoorn en de hoofdsluier brengen.’

Toen Keie dat de hofnar hoorde zeggen, barstte hij bijna van woede. Het liefst had hij de hofnar de open haard in geschopt, maar daar zou hij last mee gekregen hebben. Hij ging bij de koning staan en lachte als een boer met kiespijn.

[De overnachting op kasteel Idel]

FERGUUT nam afscheid van de koning en van al zijn ridders. Daarna nam hij afscheid van mijnheer Gawein, die hem in de bescherming van de Moedermaagd aanbeval. Vervolgens verliet Ferguut het koninklijk hof en ging op weg.

Ferguut reed fier als een leeuw en in hoog tempo de hele dag door tot het vallen van de avond, toen hij bij een rivier kwam waar hij moest oversteken. Het duurde hem allemaal veel te lang. Toen zag hij naast een woudzoom een groot en sterk kasteel, omringd door een breed water. Hij reed naar dat mooie kasteel toe, Idel geheten, en vond daar een lange brug en een ridder die een pracht van een valk - even edel als kostbaar - op zijn hand droeg en zich langs de waterkant vermaakte met valkenjacht. In zijn gezelschap was een mooi meisje, zo mooi zie je ze nergens. Moeder Natuur had haar volmaakt geschapen. Zo'n creatuur hebt u nog nooit gezien! Ik denk niet dat ik u verveel door haar te beschrijven, en wie er niet naar wil luisteren die gaat maar koeien hoeden.

Ik zal u de schoonheid van dit meisje naar waarheid beschrij-

^{aant}-ven. Het meisje was Galiëne geheten. Wie heel het land Aliëne^o door zou rijden, zou geen mooier meisje vinden. Ook was zij zeer welgemanierd. Ze zou bij wijze van spreken een keizerin kunnen zijn. Het was dus niet ten onrechte dat de Godin van de Liefde in haar hart kwam en haar verliefd maakte. Als ik Venus was, die mensen verliefd maakt, dan zou ik haar met liefde verzadigen. Venus zou zich nergens beter thuis voelen dan in haar hart!

Het meisje heeft heldere lichtblauwe ogen, bruine wenkbrauwen in twee mooie ronde boogjes, niet te groot, niet te klein, een hoog voorhoofd, heel mooi glad, een slank ovaal gezicht en een sneeuwwitte huid met rode blosjes op de wangen. Men kon zich in haar gelaat spiegelen! Ze had rode lippen en een bescheiden mond, zoeter dan dauw, en witte tanden, die mooi aaneengesloten stonden en niet te groot waren. Haar adem rook als een oosterse specerij. Ze was tenger maar prachtig gebouwd, met slanke armen en blanke, niet van die grote handen. Niemand zag ooit een mooiere vrouw, en evenmin is er iemand die haar schoonheid tot in detail beschrijven kan, want Moeder Natuur richtte al haar aandacht op haar toen zij geboren werd, met als gevolg dat zo'n honderd andere vrouwen tekortkwamen...^o

Galiëne was in gezelschap van haar oom en gedroeg zich voorbeeldig. Ferguut begroette het meisje en de heer des huizes uiterst beleefd en vroeg om onderdak voor die nacht. De edelman was een man van de wereld en sprak: 'Vriend, wees welkom. U zult van alle gemakken voorzien worden en van alles wat u nodig hebt, en uw paard zal voldoende haver krijgen.'

Ferguut was verheugd dat te horen, en wilde afstijgen. Galiëne greep zijn stijgbeugel en hield die vast. Ferguut schaamde zich dood, want Moeder Natuur schiep nimmer een mooiere vrouw dan Galiëne. Zijn gastheer van de vorige avond had hem voorgehouden vrouwen en meisjes altijd met respect te bejegenen, en Ferguut volgde zijn geboden op.

FERGUUT en het meisje namen elkaar bij de hand, en er kwam een dienaar aan die hem zijn wapenrusting afdeed. Daar stond Ferguut in zijn nauwsluitend zijden onderkleed. Hij was prachtig geschapen. Het meisje keek haar ogen uit op de ridder, die haar erg sympathiek overkwam. Ze vond dat hij een innemend gezicht had.

De Godin van de Liefde, die aandachtig toekeek, begreep dat het de hoogste tijd was om in haar hart te komen en haar verliefd te maken. Ze zette een pijl op haar boog en schoot het meisje via het oog een pijl zo diep in haar hart, dat zelfs een arts die nooit meer zou kunnen verwijderen. Hij zou voor altijd in haar hart blijven zitten.

Ter zijde: ik wil niet dat iemand het mij kwalijk neemt dat ik zeg dat de Godin van de Liefde pijlen kan afschieten. Al bevond een man zich in een kasteel, en al droeg hij een ijzeren of een stalen wapenrusting, dan nog doorschoot ze hem met haar pijlen! De Godin van de Liefde is zo vindingrijk en haar pijlen zijn zo giftig, wie zij ook schiet, hij of zij komt het niet te boven. Zo'n pijl heeft het mooie meisje in haar hart, en hij zal daar blijven zitten zolang als zij leeft.

Galiëne zucht van verliefdheid, maar probeert dat te verhullen omdat ze bang is dat haar oom in de gaten krijgt dat ze verliefd is op de ridder. Er werd hem een bontmantel gebracht en zijn paard werd op stal gezet. Men heeft het drooggewreven en geroskamd. Het paard kreeg een kribbe vol haver voorgezet en ging er gretig van eten.

Nu wijdde de gastheer zijn aandacht aan zijn gast. Ferguut heeft goede zin, want hij weet dat zijn paard niets tekortkomt. Ze zijn de grote zaal binnen gegaan. Galiëne, die door de liefde bevangen was, vreesde zeer voor haar oom, maar die had niets in de gaten. Er werd een kleed uitgespreid en daarop zetten zij zich neer, Ferguut en het meisje, dat hem oprecht beminde. Maar ze durfde het hem niet te bekennen, omdat ze bang was dat ze zich

^{aant} belachelijk zou maken. De ridder zei er ook geen eentje, en zo zaten ze zwijgend naast elkaar, zo lang als men nodig heeft om één grote mijl te gaan. Zij durfde niets te zeggen, terwijl hij niet wist wát te zeggen, en dus werd er daar gezwegen.

ZIJ werden verzocht hun handen te wassen en te gaan eten. Ze wassen hun handen en gingen aanzitten. Hen werden allerlei spijzen en wijn voorgezet. Toen ze gegeten hadden werd het bevel gegeven af te ruimen. Er kwam een dienaar aangelopen die het tafellaken wegnam. De tafel was van houtsnijwerk voorzien, met afbeeldingen van wilde beesten en draken. Ik weet zeker dat men tot aan de Donaulanden^o geen tafel vond die zo mooi gemaakt was! De man die die tafel maakte kon er wat van. Het tafelblad werd opgenomen en daarna de schragen.

De gastheer vroeg Ferguut waar hij vandaan kwam en wat zijn reisdoel was? Ferguut, die er niet over piekerde te liegen, vertelde hem hoe hij zijn wapens gekregen had, hoe hij aan het hof kwam, en hoe heer Keie hem in de grote zaal met zijn spotternij schoffeerde. Daarna vertelde hij hem naar waarheid dat hij naar de Rots wilde rijden om daar de hoofdsluier en de hoorn te halen. ‘En als ik de Zwarte Ridder op mijn pad vind,’ dan zal ik hem slag leveren - ik zeg het u zonder gekheid! Als ik erin slaag hem te overwinnen en hem tot overgave te dwingen dan zal hij een hele hoge prijs voor (het behoud) van zijn hoofd moeten betalen.’

DE gastheer, die een verstandig man was, begreep heel goed dat het Ferguut aan lef niet ontbrak. Hij vond het verschrikkelijk dat Ferguut de uitdaging had aangenomen en sprak: ‘Lieve jongen, de koning die u op dit avontuur afstuurde, wat menigeen bezuurd heeft, kan onmogelijk veel om u geven. Niemand komt daar levend vandaan. De Ridder heeft allen die daar kwamen van het leven beroofd. Dat zal ook uw lot zijn. U zult daar sterven. Hij zal weer een schedel klieven. Doe het niet! Ga niet naar

^{aant}die Rots toe, dat raad ik u dringend aan. De duivel hebbe die Rots! U begaat een stommiteit. De Zwarte Ridder is zo kwaadaardig. Hij zal u het hoofd afslaan, ik weet het zeker. Allen die hier langsgesproken zijn voor die hoorn hebben hun leven verloren. Er is in de hele wereld geen ridder die een schijn van kans heeft tegen hem!’

Ferguut begreep heel goed wat zijn gastheer hem duidelijk wilde maken, maar hij bleef optimistisch en sprak: ‘Lieve heer, laten we erover ophouden. Ik kan niet anders. Een stormwind gaat vaak liggen na een korte regenbui.^o Wie bang is, moet zich maar verschuilen in het haverveld. Ik ga de leeuwin die hoorn en die hoofdsluier afpakken!’

‘LIEVE gastheer, vraag mij niet dat ik mijn schild ongeschonden terugbreng naar het hof. Men zou mij daar belachelijk maken. Mijnheer Keie dreef de spot met mij, en hij zou, zo helpe mij God, nog gelijk hebben ook! Die hoorn is een kwestie van leven of dood.’

Omdat zijn gastheer hoorde dat hij tegen dovemansoren sprak, zei hij: ‘Vriend, ik zei het niet om u te kwetsen. Doe wat uw hart u ingeeft. Moge God uw redding zijn, want u verkeert in groot gevaar!’

TERWIJL ze zo zaten te eten en te praten werden de bedden opgemaakt. Een dienaar kwam hen uitnodigen om te gaan slapen. Ferguut stond op - hij tolde van de slaap - en ging snel te bed. Daarna gingen de anderen slapen.

Het meisje, dat met heel haar gedachten bij Ferguut was, kon de slaap niet vatten. Ze lag maar te draaien, wist niet wat ze tegen hem zou moeten zeggen. Ze zuchtte en verschoot van kleur:^o ‘O Ferguut, lieve vriend, je zou eens moeten weten hoe ik om jou lijd...

Vriend!? Wat zeg ik, gekkin? Ik heb hem nooit eerder gezien!^o Ik ben nog erger dan een crimineel dat ik iemand wil lief hebben die ik nooit eerder zag of sprak. Morgenvroeg zal hij af-

^{aant}scheid nemen en wegrijden. Daarna zal hij nooit meer iets van mij horen en mij snel vergeten zijn. Wat zou hij er wel niet van denken? Als hij op elk meisje verliefd werd waar hij kwam, dan zou hem dat misstaan.

Maar als hij morgenochtend vroeg weggaat, hoe zal hij ooit weet krijgen van mijn liefdesklacht en hoeveel ik van hem zou kunnen houden? Hij zal mijn dood nog worden.^o

Als hij zou weten hoe ik er door hem aan toe ben, dan zal hij nooit zo bot zijn om mijn liefde af te wijzen. Als ik het hem niet vertel dan komt hij het nooit te weten. Maar als ik het hem wél vertel dan roep ik een hoop ellende over mij af...

Wat haal ik mij in mijn hoofd!? Ik zou mijn familie te schande maken. Ik ga nog liever gewoon dood dan dat hij het uit mijn mond zou horen.

Maar wat zal ik dan doen? Ik zal weggaan en een ander zoeken. Ik wil hem nooit meer zien. Mijn vader zal mij een belangrijke prins geven of een koning, veel mooier dan deze jongen.

Mooier, o wat heb ik gezegd? Ik zal nooit een mooiere jongen krijgen. Zo mooi vind je ze nergens! Als hij zou weten hoe ik over hem denk en dat ik zulke lelijke dingen over hem zeg, dan zou hij nooit meer van mij houden.

Maar hij houdt helemaal niet van me. Gisteren zat hij alleen naast me en hij sprak geen woord! Dat zou hij zeker gedaan hebben als hij van mij hield.

Nee, ik denk dat hij het niet uiten kan.

Maar waarom zou ik dan van zo'n man houden? Morgenvroeg, bij het kriecken van de dag, zal hij vertrekken. Zijn schoonheid zal hier niet blijven, die ben ik kwijt!

Maar wat heb ik aan zijn schoonheid?

Waar heb ik het eigenlijk over? Zal ik hem zijn schoonheid afnemen, en zijn kracht? Nee, dat doe ik niet, bij de heilige nacht! Zijn welzijn gaat mij zeer ter harte. Ik geef hem liever dan ik van hem neem.^o

aant.

Zo ligt het meisje met zichzelf te worstelen. Ze zucht diep en denkt dat ze gek wordt. Zo gaat dat als je liefdesles krijgt. En maar woelen en maar draaien in bed. Aldus beloont de Godin van de Liefde haar volgelingen. Het meisje heeft haar deel gekregen en dat zal zij de rest van haar leven weten!

Vreselijk vond ze het dat Ferguut van dit alles niets wist. Ze zou beter tegen deze kwelling opgewassen zijn als ook de ridder zijn deel zou hebben. Daarom had ze het des te zwaarder. Uiteindelijk besloot ze op te staan en naar Ferguut te gaan, die absoluut niet aan haar denkt en echt niet weet dat zij verliefd op hem is.

Ze trok een zijden hemd aan en daaroverheen een hermelijnen mantel. Zonder geluid te maken is zij voetje voor voetje - ze moest er niet aan denken dat iemand haar zou horen - naar zijn kamer geslopen, opende de deur en liep naar het bed. Ze zag dat Ferguut sliep...^o

Lang stond zij daar in gedachten: 'In hemelsnaam,' zei ze, 'wat moet ik tegen die ridder zeggen als hij wakker wordt?'

Ze stond op het punt terug naar haar eigen bed te gaan toen de Godin van de Liefde haar overreedde om de ridder zachtjes wakker te maken en haar hart uit te storten.

Galiëne bleef te bang om het de ridder te vertellen.^o

De Godin van de Liefde ging haar wederom opjagen en drong erop aan haar gevoelens en gemoedstoestand aan de ridder kenbaar te maken: zelfs de grootste botterik zou medelijden krijgen met de pijn die zij leed!

Ze wrong haar handen in grote rouw, weende en zuchtte diep, want het leek haar een enorme blamage. Ze tastte met haar hand over zijn borst waar zijn hart zat.

Ferguut schrok wakker en vond Galiëne knielend voor zich, tranen met tuiten huilend. Hij greep haar beet en zei: 'Jonkvrouw, u bent gevangen!' Zeg mij, wat zoekt u hier?'

Galiëne sprak: 'Ik ben naar u gekomen, mijn lief, omdat mijn

liefde voor u mij gevangen houdt. Als u mij niet troost dan zal ik sterven. Mijn liefde voor u doet mij veel pijn. Ik heb mijn hart verloren, dat naar u is toegegaan. Waar is mijn hart, lief? Zeg me waar het is, lieverd. Geef me mijn hart terug, alstublieft!’

Ferguut sprak: ‘Houdt u mij voor de gek, jonkvrouw? Ik heb uw hart nooit gezien. Het is hier niet geweest! Maar ik zeg u, als ik het had dan gaf ik het u niet terug. Maar ik heb het echt niet gezien. Maak dat u wegkomt, jonkvrouw!’

‘Ach heer ridder, zeg dat nooit meer! U hebt mijn hart wel degelijk, al hebt u er niet naar omgekeken. U doet mij pijn door mij weg te sturen. Mijn hart is altijd tot uw dienst. En met mij mag u doen wat u wilt. Zonder u zal ik nooit meer gelukkig zijn. Door u voel ik mij zo ellendig. U beschikt over mijn leven en mijn dood...’

FERGUUT sprak vriendelijk: ‘Jonkvrouw, ik heb hele andere dingen aan mijn hoofd dan dat soort zaken. Ik heb een tweegevecht op mij genomen, waar ik niet onderuit kan. Maar, jonkvrouw, als ik aan het langste eind trek dan zal ik terugkeren, en dan mag u mij in de liefde onderwijzen. Dan zult u over mijn liefde kunnen beschikken en God weet, over alles wat verder in mijn macht ligt. Maar ik bid u dat u mij uitstel verleent totdat ik met de Ridder van de Zwarte Rots gesproken heb, wat daarvan ook moge komen. Zelfs een keizerin zou ik mijn liefde weigeren als ik niet eerst met Gods goedvinden de Ridder overwonnen heb!’

Na dit antwoord is het meisje terug naar haar bed gegaan. Ze voelde zich doodongelukkig en schaamde zich diep dat ze de jongeman haar liefde verklaard had, en dat hij die haar geweigerd had. Het spijt haar dat ze leeft. Ze vond het intens slecht van zichzelf dat ze deze misstap had gezet. Ze zou, zei ze het ene moment, zichzelf van kant maken, om zo haar verdriet kwijt te raken. Het andere moment zei ze dat in haar familie nog nooit

^{aant} een vrouw zichzelf omwille van de liefde van kant had gemaakt. Dat zou zij ook niet doen, hoezeer ze ook van streek was. Toen zei ze: ‘Morgenochtend vroeg zal ook ik eropuit trekken, naar mijn vader, en zonder afscheid te nemen. Ik wil de liefde kwijtraken.’^o

[De Zwarte Rots]

TERWIJL het meisje dit alles overweegt, viel het eerste daglicht in de grote zaal. Het was helder buiten.

Ferguut stond op en wilde zijn wapenrusting aantrekken. Een dienaar bracht ze hem. Snel was hij gewapend. Men bracht hem zijn paard en hij sprong in het zadel. Zijn paard had er enorme zin in. Hij nam afscheid van zijn gastheer en zei dat hij wilde vertrekken. Daarna nam hij afscheid van het meisje, dat er heel bedroefd bijstond. Toen vertrok hij. Het paard zette zich in gang, en niet tegen zijn zin. Zijn gastheer wees hem de weg richting de Rots. Ook vroeg hij hem met grote aandrang naar hem terug te keren als hij de strijd zou winnen.

‘Heer,’ sprak Ferguut, ‘met Gods hulp zal ik graag uw wens vervullen. Zodra ik de hoorn en de hoofdsluier in mijn bezit heb, kom ik direct naar u terug.’

FERGUUT liet zijn gastheer achter zich en reed in een stevig tempo richting de Rots. Aan het eind van een groot woud ontmoette hij enkele mannen en dadelijk vroeg hij hen de weg naar de Zwarte Rots.

‘U bent op de goede weg, heer,’ zeiden zij, ‘u zult de boze Ridder vinden. Wilt u het avontuur aangaan? Ik weet zeker dat hij u dood zal slaan!’

Ferguut was een en al zelfvertrouwen. Hij reed over bergen en door dalen, net zo lang totdat hij de Rots zag. Het was nog vroeg op de dag. De Rots was erg steil en reikte tot aan de wolken. Er is geen dier op deze wereld dat tegen die steile Rots zou kunnen opklimmen, tenzij het vleugels heeft! De Rots was zwart en

^{aant}angstaanjagend. Ooit hakte een reus aan één kant een pad uit dat naar de top leidde.° Een paard kon er niet tegenop - dat was een lelijke tegenvaller-maar wel een man te voet.

Ferguut weet niet goed wat met zijn ruïn te doen. Hij kan hem niet aan de rots vastbinden.

Ferguut zat lelijk met zijn paard in zijn maag.° Laat hij het staan dan is hij het kwijt. Hij reed naar het bos en zag daar een olijfboom staan. Zo'n mooie als je nergens ter wereld vindt. Alle ridders die op avontuur uit waren, maakten aan die boom hun paard vast.° Ferguut maakte het zijne eraan vast alvorens terug te lopen. Zijn schild en lans laat hij er ook achter, wat wel zo verstandig is.

Vervolgens klom hij met getrokken zwaard de rots op. Hij is - zonder gekheid - nog banger zijn paard te verliezen dan het gevecht. Het klimmen was afzien, ook omdat hij zijn wapenrusting droeg, die hem uitermate zwaar woog! Vaak viel hij en gleeed hij naar beneden, maar dan kon hij zich vastgrijpen aan de vlijmscherpe bramenstruiken die daar over het pad heen groeiden.°

Met grote inspanning klom hij naar boven, onderweg vaak uitglijdend. Wat was hij moe! Hij had geen lichaamsdeel of het deed hem erg veel pijn. Hij ging even zitten en keek om zich heen. Hij zag Engeland en Cornwall. Wat men hem aan het hof verteld heeft, houdt hij voor onzin, want hij zag daar helemaal geen leeuw rondlopen. Die zal hij nog even moeten zoeken voordat hij hem vindt.

Die leeuw bevond zich in een kapelletje dat uit marmer gehouwen was. Men kon geen kostbaarder aanschouwen! De deur was van ivoor gemaakt, heel kunstig. Het portaal was van rood goud. Voor de ingang stond een boom van een kerel, gemaakt van metaal, die in zijn handen een stalen hamer hield. Ik ken geen ridder in dit land, hoe dapper ook, die als hij die man in de ogen zou kijken, niet zou willen vluchten! Hij zag er volstrekt

^{aant.}levensecht uit en leek degene te willen doodslaan die daar naar binnen wilde gaan.^o

Maar hij kon zich niet bewegen. Hij was gemaakt met de bedoeling dat niemand die kapel in zou durven gaan om de hoorn en de hoofdsluier te pakken. De reus die daar vroeger woonde, had hem laten maken.

IN die kapel bevindt zich de leeuw, die te allen tijde onbevreesd is, want hij is niet levend. Hij heeft huid noch haar, maar is gebeeldhouwd uit wit ivoor. De hoorn en de hoofdsluier hangen veilig om zijn hals.

Ferguut heeft net zo lang rondgelopen totdat hij bij de kapel kwam en die vreselijke kerel zag. Hij bleef even staan en bedacht dat hij die kerel te hulp zou roepen, en hem zou vragen of hij iets weet van die hoorn en die hoofdsluier. Hij stapte op de kerel af en sprak: ‘Vriend, weet jij van de leeuw die de hoorn bewaakt? Ik kan hem tot mijn ergernis niet vinden!’

De kerel bleef stokstijf staan. Hij had geen zin om te praten.

Ferguut was heel verbaasd dat hij niets terugzei.

Hij besloot het hem nog eens te vragen: ‘Vriend,’ sprak hij, ‘God zij met u! Zeg mij waar de hoorn en de hoofdsluier zijn, ik kan ze tot mijn spijt niet vinden.’

Wederom zei de kerel niets.

Het beviel Ferguut allerminst. Hij werd pissig en sprak: ‘U schijnt mij niet te mogen, mijnheer de Moordenaar, dat u niet tegen mij wilt praten!’ Hij greep een kei, en zei: ‘Mijnheer de Moordenaar, bent u onder invloed? Ik gooi u voor uw hoofd!’

Maar dichterbij durfde hij niet te komen, want hij was toch wel bang voor de grote hamer die hij in zijn hand hield. Ferguut had geen schild waarmee hij de slag kon opvangen als de kerel hem wilde slaan. Daarom waagde hij zich daar niet aan. Toch gooide hij naar de grote kerel, en wel zo krachtig, dat hij hem zijn arm brak! De hamer viel met een klap op de grond. Ferguut

^{aant} nam zijn zwaard met beide handen, liep op hem af en sloeg op hem in. Maar de kerel bleef doodstil staan...

Toen schaamde hij zich diep en deed een stap terug. Hij vond het uitermate gênant dat hij zo ingehakt had op die levenloze man. Hij wilde voor geen geld dat de koning het te weten kwam. Als het aan hem ligt, blijft het voor altijd verzwegen!

Ferguut trad de kapel binnen en zag de leeuw staan, die de prachtige hoorn en de hoofdsluier om zijn nek had hangen. Dat vond Ferguut zeker niet vervelend. Nog nooit in zijn leven was hij zo blij! Hij rende op de leeuw af, pakte de hoorn en de hoofdsluier, en verliet de kapel want in andere dingen was hij niet geïnteresseerd.

Driemaal blies hij op de hoorn,^o zodat men het wel vijf mijl ver kon horen.

De inwoners van dat land herkenden het geluid van de hoorn en spraken allen uit één mond: ‘Welke levensmoeie sukkel is er op de Rots geklommen? Hij had er beter aan gedaan die hoorn achterover te drukken en te maken dat hij wegkomt. Nu zal hij daar het leven laten. Als hij van de hoorn geweten zou hebben en van de verschrikkelijke Zwarte Ridder, die menig ridder een lesje geleerd heeft, dan zou hij nooit hierheen gekomen zijn!’

[De Zwarte Ridder]

ALLEN waarschuwen Ferguut voor de Zwarte Ridder, dat die hem niet dood zou slaan.^o Nog nooit was een man tegen hem opgewassen gebleken...

Ferguut was nergens bang voor. Hij dacht echt dat hij zonder te hoeven vechten terug naar het hof zou kunnen rijden. Hij daalde van de steile Rots af en vond de olijfboom terug, waaraan zijn paard stond vastgebonden. Verheugd sprong hij in het zadel, pakte zijn schild en lans en riep: ‘Waar is nou die Ridder die mij van het leven zou beroven? Laat hem komen, al nam hij vier ridders mee. Op mijn woord, ik zal niet vluchten!’

Terwijl hij dat zei, hoorde hij lawaai in het bos: al was al het woudwild in de bronst dan nog had het zoveel lawaai niet kunnen maken! Ferguut bleef onder de boom staan. Wat een

^{aant}lawaaai! Hij vermoedde dat er een jacht aan de gang was, en dacht dat het daarom verstandiger was onder die olijfboom te blijven staan.

Toen zag hij de Ridder, die als een bliksemschicht op hem af kwam. Het leek wel een duivel. Het enige witte aan hem waren zijn tanden. Alles wat hij aanhad was zwart. Hij leek als twee druppels water op Barlebaan!^o Zijn paard was zo zwart als inkt. Sneller dan de wind kwam hij aangerend, zag Ferguut onder de olijfboom en riep: ‘Vuile dief, vieze hoerenloper! Wat moet jij met die hoorn en die hoofdsluijer? Ben je een ridder uit Duitsland of kom je van het hof van Brittannië? Heeft koning Artur je hierheen gezonden? Het is een schande dat hij nog op de troon zit! Waarom komt hij hier zelf niet om die hoorn te halen? Altijd stuurt hij hier sukkels naartoe waar hij van af wil als hij ze niet meer aan zijn hof wil houden. Hun soldij heb ik hen snel uitbetaald. Waarom kwam hier niet Gawein, Lanceloot, Erec, Iwein of Sagremort, waar iedereen het over heeft, of Pertseval, die denkt dat hij goed is, of beul Artur zélf? Laat hem twintig ridders meenemen, of heel zijn leger. Deed hij het maar! De man deugt niet dat hij mij zo ontwijkt. En dat terwijl ik zoveel voor hem wil doen. Ik zal morgen een onooglijke knecht naar zijn hof zenden met uw hoofd op een stok gespietst, om hem te schande te maken. U had er verstandiger aan gedaan thuis te blijven.’

FERGUUT hoorde wat de Zwarte Ridder zei en werd daarover erg boos, want het raakte hem diep dat de man zo weinig eerbied voor de koning en voor zijn ridders had. Hij zou zijn zelfrespect verliezen als hij deze belediging aan het adres van de koning niet wreekt. Hij gebod de Ridder zich gereed te maken, klemde het schild tegen zich aan en reed met gevierde teugel op hem af. De Zwarte Ridder reed op Ferguut af: één van de twee gaat dat bekopen. Elk deed wat in zijn vermogen lag. Ferguut hield zijn lans horizontaal en stak de Ridder op zijn borst. Hij doorboorde

diens schild en halsberch, maar de punt ging langs zijn zij en raakte hem niet.

De Zwarte Ridder stak Ferguut terug, brak diens schild in tweeën, en doorsneed zijn halsberch. Wel een vadem diep ging de lans door Ferguuts halsberch, maar hij verwondde hem niet. Toen zei de Ridder tot Ferguut: ‘Ridder, wat moest je hier? Morgen zal uw hoofd naar het hof gebracht worden. U kunt zich niet verweren tegen mijn slagen. Uw halsberch biedt geen bescherming meer. Ik doorstak hem met mijn lans een vadem diep langs uw zij. De lanspunt was alleen zo hoofs u niet te kwetsen.’

Ferguut ergerde zich aan die woorden en sprak: ‘Ridder, met praten alleen kunt u mij niet verslaan! Wat wint u ermee dat u een gat in mijn halsberch ziet zitten? Ik weet zeker dat ik u beter raakte. U voelt het koude ijzer van mijn lanspunt nog. De duivel moet wel erg veel van u houden dat u het overleefd hebt!’

Beiden maakten rechtsomkeert, grepen hun lansen vast en stormden op elkaar af. Muurvast zaten ze in hun zadels. Beiden waren fantastische ridders om daar niet uit te vallen! Hun paarden moesten op de grond knielen.

Ferguut plaatste een voltreffer op de Ridder. Diens schild en halsberch hielpen de Ridder evenveel als een vel perkament: de lans stak bijna een el diep in zijn lichaam! Ook brak hij af.

DE Zwarte Ridder leek in het geheel niet onder de indruk en zat op zijn paard alsof hij totaal geen last had van dat stuk lans in zijn lichaam. Hij stak Ferguut zo hard op diens schild dat hij zijn lans kliefde en in tweeën brak!

Ferguut zag dat de ridder gewond was en sprak: ‘Ridder, u was nodig aan een aderlating toe! Uw bloed is groen... Heeft een onervaren arts u soms adergelaten? Volgens mij liet hij een slagader, een ader bloedt niet zo hard. Het bloed zit tot op uw rug! Volgens mij heeft hij u voor de gek gehouden. Ik zou er maar mee stoppen, het lijkt me zo wel genoeg. Dat stuk lans in uw

^{aant}lichaam, heer Ridder, mag u wel houden. U hebt er last van. Het einde van uw boosaardigheid is in zicht. Ik zal ú het hoofd afhakken!’

Het was de Ridder een gruwel wat Ferguut allemaal tegen hem zei. Fier als een leeuw trok hij zijn zwaard en kwam op Ferguut af. Ferguut zag hem aankomen en trok het zijne. Nu gaat er daar tussen die twee vreselijk gevochten worden! Nooit waren er zulke goede ridders. Het leken wel twee leeuwen! Zij sloegen elkaar de stukken van de helm zodat zij vooroverbogen in het zadel. Nooit sloeg een smid met grotere regelmaat op een aambeeld dan zij tweeën!^o Vrijgevig waren zij in het uitdelen van slagen. Hun schilden lagen in stukken. Ze waren van hun lang zal ze leven niet eerder uit elkaar gegaan dan voordat de een de ander doodgeslagen zou hebben!

De Zwarte Ridder hief zijn zwaard en sloeg het in tweeën. Zijn hart voelde alsof er een rotsblok op lag. Hij slaakte een diepe zucht, niet wetend wat te doen. Was hij maar in Lyon!^o Hij begrijpt heel goed dat hij niet kan ontkomen. Wil hij niet doodgeslagen worden dan zal hij om genade moeten smeken. Hij steeg af, knielde wenend neer voor de jongeman en vroeg hem om genade.

FERGUUT zag de ridder te voet en dacht bij zichzelf: als je deze geweldenaar doodt, zul je daar weinig profijt van hebben. Sterft hij dan is dat een gemis. Hij vraagt om genade. Het is beter dat hij in leven blijft en zich gevangen geeft aan de koning, hem de hoorn geeft die zoveel overlast bezorgd heeft, en dat hij vertelt dat ik hem gestuurd heb. Het zou zonde zijn als ik hem dood sloeg.

Hij boog zich voorover, greep diens handen en deed hem opstaan. Ferguut sprak: ‘Zult u zich gevangen geven aan koning Artur, en hem vertellen wat u overkomen is, en hem de hoorn en de hoofdsluier brengen? Zo ja, dan kunt u daarmee uw leven redden. Maar doet u dat niet, dan sla ik u dood!’

‘SLA mij dan maar dood, ridder. Wees mij genadig! Daarheen durf ik niet, ik heb er vriend noch verwant. De koning heeft zoveel klachten over mij ontvangen, en ik heb zoveel ridders van hem gedood. Als hij mij te pakken krijgt, hij zou mij voor geen goud laten gaan. Hij zou me laten radbraken! Ik word liever door u gedood dan dat ik daarheen ga. Hij is razend op me! Ik heb zoveel ridders van hem gedood met het zwaard dat hier in twee stukken ligt. Maak mij nu maar dood, want daar zal ik zeker sterven.’

‘Er zal u daar geen haar gekrenkt worden. Wees maar niet bang. Ga gerust naar het hof toe en zeg dat ik u daarheen gestuurd heb. Ik ken de koning. Overhandig hem de hoorn en de hoofdsliuer. Hij zal u vriendelijk ontvangen en u zijn boosheid vergeven. Ik weet het zeker. Het spreekwoord zegt: een klein uitstel is veel waard! Ga naar het hof en groet hem als mijn koning, en ook de andere ridders, behalve Keie, die de spot met mij dreef. Bij mijn leven, daar zal hij nog voor boeten.’

Toen de Zwarte Ridder hoorde dat Ferguut zo goed lag aan het hof, besloot hij er toch maar heen te gaan. Hij wilde blijven leven. ‘Heer,’ sprak hij, ‘ik beloof te doen wat u van mij wilt. Ik wil mijn hoofd nog niet kwijt. Geef mij de hoorn en de hoofdsliuer. Ik zal erheen gaan, wat mij daar ook moge gebeuren, en mij als overwonnene gevangen geven. God geve mij dat ik het er levend afbreng!’

Hij zwoer Ferguut een eed dat hij zijn belofte zou houden en te paard naar het hof zou gaan in de wapenrusting die hij op dat moment droeg. Ferguut overhandigde hem de hoorn en de zijden hoofdsliuer. Toen liet hij hem weggaan, na hem op het hart gedrukt te hebben de koning op te zoeken zodra zijn wonden genezen waren.

Ferguut reed daarna nog wat rond door die wildernis daar, maar er viel verder niets meer te beleven, en hij besloot daarom

terug te keren naar zijn gastheer van de vorige nacht. Die had het hem zo gevraagd toen hij van hem vertrok.

[Terug op kasteel Idel]

Het was avond toen Ferguut bij het kasteel arriveerde. Daar vond hij de edelman in de poort staan met een valk op zijn hand. Ferguut reed naar hem toe en hoorde een hoop rumoer uit de grote zaal komen. Daar werd door ridders en vrouwen luidkeels geweend om het meisje Galiëne. Ook de edelman was er goed ziek van dat zijn nichtje vermist werd. Ferguut zag aan zijn gezicht dat hem iets dwarszat, en sprak: ‘Mijnheer, Jezus Christus zij met u! Hoe graag zou ik weten waarom u hier zo bedroefd staat? Ik zou het echt heel naar vinden als u mij dat niet zou willen zeggen.’

‘LIEVE vriend,’ sprak zijn gastheer, ‘er is iets heel akeligs gebeurd, en ik vrees dat ik het nooit meer te boven kom. Mijn lust en mijn leven is verdwenen: ik ben mijn nichtje kwijt. Terwijl ik een eindje met u mee reed, heeft Galiëne zich reisvaardig gemaakt en is ze zonder afscheid te nemen van mij weggereden. Ik heb geen idee waarom! Ik maak me grote zorgen om haar, want ze rijdt alleen. Als ik haar ergens in Engeland wist te vinden, of in Lombardije of in Schotland, ik zou dadelijk iemand achter haar aan sturen. Ik zou een jaar lang naar haar laten zoeken. Dat had ik nou nooit van haar verwacht, dat zij weg zou lopen! Ik dacht werkelijk dat er tot aan de Donau noch in de hele wijde wereld geen meisje gevonden kon worden als zij, zo lief en zo verstandig! Ik kan me niet herinneren dat ik haar iets misdaan heb. Waarom is ze weggelopen?’

Maar kom binnen, heer ridder, het is al bijna nacht, en laten we het over iets anders hebben. U ziet er ook niet al te fris uit... Uw wapenrusting moet als lood wegen. Het is tijd om het bed op te zoeken. U hebt de Ridder ontmoet. Christus nog aan toe, uw halsberch ligt in tweeën! Me dunkt dat u het zwaar gehad hebt. U hebt meer dan de helft van uw schild verloren! Vertel mij, en verzwijg mij niets, hoe is het afgelopen?’

FERGUUT was met zijn gedachten bij het meisje. Verdriet vervulde zijn hart.

‘Mijnheer,’ zei hij, ‘waar is de onbeschrijflijk beeldschone Galiëne? God lone het u!’

‘Ik kan het u niet zeggen. Ze is vanochtend vertrokken, en ik weet niet waarheen. Ik maak me de grootste zorgen. Maar vertel mij nu het nieuws dat u te melden hebt!’

‘Ach lieve gastheer, waarom is ze weggegaan? Hebt u iets lelijks tegen haar gezegd? Wat erg dat zij er niet is!’

Zo stonden ze tegenover elkaar, net zo lang als men nodig heeft om twee mijlen te gaan. Ferguut is door zijn verdriet om Galiëne doof voor zijn gastheer. De een vraagt de ander voortdurend hoe het tweegevecht is afgelopen, terwijl de ander door de Godin van de Liefde overweldigd is. Zijn gastheer vraagt Ferguut hoe het met de wrede Ridder afgelopen is, maar Ferguut is niet toerekeningsvatbaar omdat hij zijn geliefde kwijt is.

De Godin van de Liefde wijdt hem hardhandig in haar geheimen in! Hij kan alleen nog maar aan Galiëne denken. De Godin van de Liefde heeft hem volledig in haar macht. Hij zal haar niet uit zijn hoofd kunnen zetten.

Wat is de kracht van de Liefde sterk, dat ze de gedachten van een mens in zo'n korte tijd volledig kan overnemen! De Godin van de Liefde houdt Ferguut in haar macht. Zij zal het hem betaald zetten dat hij zo lelijk deed tegen het meisje, dat haar hand op zijn hart legde... Die hem ter wille was geweest, maar aan wie hij zijn liefde weigerde! Nu heeft hij er spijt van, maar het is te laat. Voordat hij haar ooit terugvindt, zal hij de nodige ellende doormaken. Hij weet niet waar zij is, in welk land. Als hij het zou weten, dan zou hij haar dadelijk achterna reizen. Hij zou zich door niets daarvan laten weerhouden, al zou het zijn dood worden. Zo sterk is hij in de ban van de Liefde, dat hij niet weet of het dag of nacht is, ochtend of avond.

Zijn gastheer ziet dat het niet goed met hem is, en vraagt de jongeman waarover hij zo bedroefd is.

^{aant.} ‘LIEVE gastheer, is het een wonder? Mijn verdriet zal geen einde nemen. Grote schande staat mij te wachten. En terecht, ik mag niet klagen. Ik verdien het om verdriet te hebben. Had ik maar meer verdriet! De boer - en hij heeft nog gelijk ook - zegt:^o wie met zijn voeten vertrappt wat hij met zijn handen kan pakken, moet niet zeuren als hij daar later spijt van krijgt. Wat ben ik stom geweest dat ik heb laten lopen wat ik had kunnen bezitten! Nu krijg ik haar nooit meer. Ik durf er niet meer op te hopen. Het spreekwoord zegt naar waarheid: al heeft iemand alles wat hij begeert, dan nog laat hij zich gek maken door wat hem dwarszit! Helaas, door ongeluk en door mijn eigen stommiteit ben ik in deze ellende geraakt. Bij God, ik heb de ziel van een boer en niets anders!^o Mijn inborst is sterker dan de trekkracht van honderd stieren. Waarom gedraag ik mij zo fier en wil ik mij op het pad van de Liefde begeven? Voorwaar, mijn vader Somilet, wilde daar zijn leven lang niets van weten. En nu wil zijn zoon hem overtreffen. Ik mag met recht een zotskap genoemd worden, dat ik wil optrekken in de gelederen van hen die de Liefde dienen. Ik ben volledig van de kaart. Waarom zou ik mij nog met de Liefde bezighouden? Alsof ik een mooie vrouw waard ben, zo mooi als mijn lieveling Galiëne, die ik door mijn eigen schuld verloor. Waarom word ik niet dol? Ik ben uitzinnig. Ik word gek! Dat ik haar mijn liefde weigerde... Terecht is schande mijn deel. Ik zou me al een stuk beter voelen als ik haar ergens ter wereld zou weten te vinden. Ik zou haar dadelijk achternagaan en ik zal niet eerder ophouden met zoeken voordat ik haar gevonden heb. Al was ze op een eiland in het midden van de zee, of in een woud te midden van vele draken! Ik zou daar, als ik er komen kon, de mooiste zoeken die leeft! God echter moet mij straffen en mij ongeluk bezorgen. Toch zal ik haar mijn leven lang zoeken, dag en nacht, over berg en dal, totdat ik nieuws van haar verneem. Nooit zal ik meer gelukkig zijn, en elk avontuur waar ik van hoor, hoe gevaarlijk ook, zal ik aangaan ter vergroting van mijn reputatie, zo helpe mij de heilige Dioni-

^{aant}-sius!^o Ach, kwam er maar een ridder langs die mij van het leven beroofde en mijn hart uit mijn romp trok, dan was ik uit mijn lijden verlost.’

FERGUUT stond er na wat hem overkomen was bij als een geslagen man. Zware inspanningen en gevaarlijke avonturen staan hem te wachten en hij zal veel moeten afzien voordat hij het meisje weer terugziet! Zo gelukkig als hij die ochtend was, zo zwaar zit hij nu in de zorgen. De Liefde neemt hem lelijk te grazen! Galiënes schoonheid, haar welgemanierdheid en haar kennis hebben hem in grote problemen gebracht. Hij heeft er geen benul van of het dag of nacht is, en weet niet wat te doen. Venus heeft hem van zijn bewustzijn beroofd. Hij legde zijn hoofd op zijn zadeltuig, zo lang dat men in die tijd een mijl had kunnen afleggen.

De edelman pakte hem bij zijn halsberch en sprak: ‘U maakt uzelf te schande door het u zo aan te trekken. Het past een ridder niet te treuren om een vrouw. Wie dat doet, is een sukkel.’^o

RIDDER, houd op met dat geklaag en laat de pijn, het ongemak en het verdriet aan mij over! Laten we naar binnen gaan. Ik bied u mijn kasteel aan. Door u zal ik weer vrolijk zijn en de boosheid vergeten die ik om mijn nichtje voel, die ik verloren heb. Zij was mijn lust en mijn leven.’

Ferguut begreep wat zijn gastheer bedoelde, dat hij hem met open armen wil ontvangen, hem opvrolijken, vis en wild te eten geven en hem verwennen, maar Ferguut wil daar niet blijven omdat Galiëne er niet meer is. ‘O, beeldschone Galiëne! Mijnheer, u hebt mij de rest van mijn leven ellende bezorgd. Nimmer zal ik waar dan ook logeren voordat ik gehoord heb waarheen uw nichtje gegaan is. Tevergeefs vraagt u mij te blijven. Niemand tussen hier en de Donau kan mij ertoe overhalen hier te blijven! Niemand kan mij troosten. Laat me gaan, ik wil weg.’

Zijn gastheer realiseerde zich dat hij Ferguut niet op andere gedachten kon brengen, en dat hij hem niet bij zich kon houden.

^{aant.} ‘Vriend,’ sprak hij, ‘jammer dat u niet wilt blijven. Moge God u behoeden!’

[De ridder in de tent]

Ferguut vertrok, schild om de hals, lans in de hand, terwijl de nacht inviel. Hij volgde de weg en kwam in een woud, diep in gedachten en in grote vrees om Galiëne. Het was helder en de maan was vol. Ik denk dat het na middernacht was toen Ferguut bij een vennetje in het bos kwam, waar het erg mooi was. Midden in dat woud, op het gras, stond een tent opgericht. Daarin lag een sterke ridder. Hij was dapper, stoutmoedig, groot en had nog nooit zijn gelijke ontmoet of iemand die het tegen hem durfde op te nemen. Allen in het land erkenden hem als hun heer.

FERGUUT reed nieuwsgierig richting tent. Voor de tent trof hij een angstaanjagende dienaar aan, die maar vier voet lang was.^o Hij had een groot hoofd, bloeddoorlopen ogen, wijde platte neusgaten als van een kat, zwarte lippen, witte tanden en een mond van oor tot oor. Zijn huid was pokdalig, pekzwart, hard en schubbig. Hij was zo harig als een kameel en had een bult van voren en van achteren. In zijn hand hield hij een stok.

Hij had Ferguut direct in de gaten, en riep: ‘Ridder, stop! U doet er verstandiger aan rechtsomkeert te maken dan verder te rijden. Ik zal u zeggen waarom. In deze tent slaapt een grote sterke ridder. Als hij wakker wordt, bent u eraan. Hij zal u onthoofden! Als hij zou weten dat u hier bent, dan zou u daar de tol voor moeten betalen. Maak dat u weg komt!’

Ferguut hoorde de dwerg, was meteen klaarwakker en reed naar de tent toe. De dwerg hief zijn stok op en sloeg met beide handen de ruïen zodat die struikelde. Toen Ferguut zag dat zijn paard zo'n oplawaai gekregen had, werd hij razend. Dat zal hij hem, bij zijn leven, betaald zetten! Hij gaf zijn paard de sporen, reed de dwerg tegen de grond en sloeg hem waar hij hem maar raken kon. Hij heeft hem zo gestoken en geslagen - het berouwde hem te leven, het bloed kwam zelfs uit zijn oren - dat

^{aant.} de ridder wakker werd van het lawaai. Woedend stond hij op en brulde: ‘Wie heeft terwijl ik lag te slapen mijn tent aangevallen en mijn dienaar mishandeld?’

IN de haast deed hij geen wapenrusting aan. Hij trok een hemd en een broek aan en een zijden mantel, greep een zwaard, en rende de tent uit naar waar zijn dwerg op de grond lag. Het verdroot hem zeer dat hij Ferguut daar in volle wapenrusting zag en hij stond doodsangst uit, wat geenszins verbazingwekkend is. Iedereen die onbeschermd voor een gewapend man zou staan, zou voor zijn leven vrezen! Toch maakte hij in het geheel niet de indruk bang voor de ridder te zijn, die daar in volle wapenrusting voor hem staat. Hij beende op hem af en riep: ‘Ridder, het is misdadig dat u mijn dwerg zo behandelt en voor mijn ogen slaat. Ware ook ik gewapend, mijn dwerg zou gewroken worden. U zou tol betalen met uw hoofd!’

Ferguut gaf hem tot antwoord: ‘Ridder, er zijn wetten in dit land. Als ik u iets misdreven heb, dien een klacht in! Dat lijkt me de juiste procedure. Wat ik u heb afgenomen, ik zal het u, indien daartoe veroordeeld, teruggeven. En als u een wapenrusting in uw tent hebt liggen, dan zal ik u die laten aantrekken. Wapent u naar believen, ik zal hier op u blijven wachten, en als u zo graag wilt, kom dan maar tegen mij vechten. U kunt het krijgen zoals u het hebben wilt. Vervloekt zij diegene die zich door u laat intimideren!’

IN de tent lag een struise maagd, mooi, liefthallig en welgemanierd, de vriendin van de ridder.^o Ze werd wakker van het lawaai en was helemaal van streek. Met los haar sprong zij uit bed, schoot een hemd aan en een jurk, sloeg een zijden mantel om - die haar alleraardigst stond - en rende de tent uit. De ridder zag haar en riep luidkeels: ‘Jonkvrouw, ga terug en pak mijn kleren en mijn wapenrusting. Ik moet vechten. Een ridder heeft mijn dwerg in elkaar geslagen. Voorwaar, mijn hart zal

breken als ik hem niet wreken kan!’

Het meisje wist van wanten. Ze keerde terug naar de tent en reikte hem zijn wapens aan: halsberch, cousen en een stalen helm. Hij trok zijn wapenrusting aan en omgordde zich met zijn zwaard. Het meisje bracht hem een groot paard, waar hij bijzonder op gesteld was. Terwijl het meisje zijn stijgbeugel vasthield, zette hij zich in het zadel. Hij pakte een solide schild en hing dat om zijn nek. Het meisje gaf hem een scherpe lans aan. Zo fier en moedig als een leeuw kwam hij de tent uit, en als de duivel zelf kwam hij aangerend. Luidkeels riep hij: ‘Hoed u ridder, die mijn dwerg sloeg, want u gaat eraan!’

Hij klemde het schild tegen zich aan en hield de lans gereed om te steken. Zijn paard liep sneller dan de wind. Ferguut was allermintst onder de indruk. Hij gaf zijn ruïn de sporen, die in niets voor het paard van de ander onderdeed. De paarden waren moedig zat en de ridders leken wel leeuwen, zoals zij op elkaar af kwamen.

De paarden zakten door hun achterbenen van de klap! Ferguut stak met zijn lans de ridder zo krachtig op diens schild dat hij uit het zadel vloog. Zijn stijgbeugels hielden het niet meer en hij sloeg met zijn helm tegen de grond.

Toen Ferguut hem daar zag liggen sprak hij: ‘Ridder, zo helpe mij God, u hebt zich als een idioot gedragen. Zonet nog zei u dat ik het zou berouwen dat ik uw dwerg heb afgerost, als u uw wapens maar zou mogen pakken. Mij dunkt dat u van de regen in de drup gekomen bent. Nu bent u er nog slechter aan toe. Kijk u daar eens in het gras liggen spartelen... Het is waar wat ik heb horen zeggen: sommigen menen zich groots te manifesteren, terwijl ze zich alleen maar belachelijk maken! Dat lijkt me ook het geval met u. Wie medelijden met u heeft, is gek. Sta op ridder, als uw paard tanden had dan zou het u gebeten hebben. Volgens mij heeft Barlebaan u voor de grap paard leren rijden. God straffe hem die u dat zo geleerd heeft!’

^{aant.} DE ridder schaamde zich dat Ferguut de spot met hem dreef en kwam overeind. Hij trok het zwaard uit de schede, liep op zijn paard af en steeg snel op. Ferguut legde hem hierbij geen strobreed in de weg, maar wachtte rustig af totdat de ander van de smak bekomen was.

Weer kwamen zij op elkaar af, nu met getrokken zwaard! Beiden waren vrijgevig in het uitdelen van enorme klappen. Hun schilden lagen in tweeën. Het woud dreunde van hun slagen! Daar werd een lik op stuk beleid gevoerd, waarbij men elkaars slagen maar al te goed leerde kennen.

BEIDEN waren goede ridders: snel, sterk en stoutmoedig. Ook waren zij beducht voor elkaar. Ferguut haalde uit voor een slag en raakte de ridder op zijn helm. Hij sloeg hem de helft van zijn helm en zijn beekeneel^o af en het grootste deel van diens schild. Als zijn zwaard niet afgeschampt was, had hij hem dwars doormidden geslagen!

Ferguut bekeek hem en sprak: ‘Ridder, wat hebt ú zich op mij gewroken voor het mishandelen van uw dwerg! Kijk, daar staat uw vriendin in het maanlicht. Bent u monnik of wilt u dat worden?’^o Mij dunkt, u loopt erbij als Fortuna, die van voren behaard is en van achteren kaal.^o Dat lijkt me volstrekt onjuist, ridder. U bent uw kruin kwijt, maar volgens mij zou u kaal van voren moeten zijn.’

‘Dat is de mode hier,’ sprak de ridder. ‘Vervloekt zij de hand en het zwaard dat mij zo lelijk raakte! Nimmer streed ik zo'n bittere strijd! Nog nooit heeft iemand mij zo toegetakeld.’

Ferguut antwoordde: ‘Dat is het spel en zo zijn de regels. Als twee mannen vechten dan moet er nu eenmaal één het onderspit delven. Maar daarover hoeft u zich toch geen zorgen te maken. U bent nog kwiek en fit. Bovendien, niemand is zo laf dat hij zich voor de ogen van zijn vriendin overgeeft?’

De ridder had het niet meer. Hij heeft zijn kracht verloren. Hij bloedt uit zijn wond, die hem erg veel pijn doet. Hij is bang

^{aant}en weet niet wat te doen. Graag zou hij Ferguut om genade vragen als hij die zou kunnen krijgen. Uiteindelijk besluit hij toch maar om genade en om een wapenstilstand te vragen. Hij liep op Ferguut af, bood hem zijn zwaard aan en gaf zich over: ‘Genade ridder, laat mij leven! Ik zal u mijn leven lang dienen, zonder enig voorbehoud. Ik zal u dienen en uw leenman worden. Ik geef op. Ik kan het niet langer tegen u volhouden. Als u wilt, sla mij dan maar dood.’

Ferguut pakte het zwaard aan en sprak tot de ridder: ‘Wilt u uw leven redden? Ga dan morgen naar koning Artur en vertel hem wat u overkomen is. Geef u aan hem gevangen, en neem uw dwerg en het meisje, uw vriendin, mee.’

De ridder sprak: ‘Op mijn woord, ik beloof u om morgenochtend, zodra het dag geworden is, naar het hof te gaan, met mijn geliefde en mijn dienaar, en ik zal uw boodschap overbrengen.’

‘Afgesproken,’ zei Ferguut, en reed weg.

Daarmee was de strijd ten einde. De overwonnen ridder hield zich, beroerd als hij zich voelde, heel erg stil.

De nacht ging voorbij, het werd dag en Ferguut reed dadelijk weg, terwijl Venus zijn gedachten volledig in beslag nam. Zijn lans, waarmee hij de dappere ridder gestoken had, was hij niet vergeten. Hij reed tot in de middag door het woud zonder een hap te eten of een slok te drinken. Hij had ook helemaal geen trek of dorst, zozeer is hij in de ban van Galiëne! Hij weet ook niet waar hij heen rijdt - zijn paard gaat zijn eigen gang - en raakt de teugels niet aan.

Zo naderde Ferguut een dam naast een groot water, waar menig man het leven had gelaten.

[De tolridder op de dam]

OP die dam langs het water had een roofridder een donjon^o gebouwd. Waren het dienaren, pelgrims of ridders die op avontuur uit waren, hij beroofde hen van alles wat ze bij zich hadden. Wie daar langs wilde en zich verweerde sloeg hij het hoofd af

^{aant} met zijn zwaard! De man had veel kwaad gedaan en was wijd en zijd bekend. Niemand durfde daar ook maar in de buurt te komen. En daarheen is Ferguut nu op weg, onwetend van de roofridder...

Hij reed net zo lang door totdat hij het kasteel voor zich zag en de brug over de rivier. Ferguut die maar aan één ding denkt, verkeerde in de veronderstelling daar moeiteloos overheen te gaan. Maar het zal heel anders gaan dan hij zich voorstelde.

De ridder, die ook maar aan één ding dacht, namelijk hoe hij de mensen kon beroven, heeft hem gezien.

IN volle galop kwam hij uit zijn kasteel gereden en schreeuwde luidkeels: ‘Ridder, bent u gek geworden? Hier betaalt men tol als men wil oversteken! U probeert eronderuit te komen. Zo helpe mij Sint-Maarten,^o daar komt niets van in. U zult mij niet ontglippen! Ik zal u leren hoe het er hier aan toe gaat. Stijg af, en geef mij uw paard als tol!’

Ferguut hoorde wat de man zei en sprak: ‘Vriend, wilt u mijn ruïn als tol? Bent u hier de leenheer? Daar weet ik niets van, dat u rechthebbend bent. Het bevalt me in het geheel niet dat u mijn paard wilt afpakken! Kan ik hier ergens in beroep gaan? Ik treed liever in het strijdperk dan dat ik mijn paard verlies! Ik kan het niet missen, ik kan toch moeilijk te voet gaan.’

Zo kwamen ze op elkaar af gereden. Ferguut raakte hem het eerst, en stak de ridder met zoveel kracht dat hij hem de arm brak waarmee hij zijn schild droeg! De roofridder zag dat zijn arm helemaal haaks stond, maar kon daar niet om lachen... Zo'n steek had hij nog nooit ontvangen! De dief begreep donders goed dat als hij nog zo'n stoot zou krijgen hij erin zou blijven, of gevangengenomen worden of anderszins in de problemen zou geraken. Hij heeft geen behoefte aan nog meer klappen. Hij vluchtte zo snel als hij kon!

Ferguut reed de dief achterna. Hij wil niet dat de roofridder hem ontsnapt in diens kasteel. Hij riep: ‘Ridder, ik breng u mijn

ruin. Wacht toch even! Ik wil u tol betalen. Ik wil u niet onthouden waar u recht op hebt. U zou zich over mij kunnen beklagen. U zou mij voor een valse dief uitmaken als ik u geen tol zou betalen. Graag geef ik u mijn paard. Wacht nou toch even! Ik wil weer verder, want ik heb nog een heel eind te gaan.'

De roofridder was niet bereid de tol in ontvangst te nemen. Hij wou dat hij in Gent zat en dat hij niet uit zijn kasteel gekomen was. Hij vreesde ernstig voor zijn leven. Hij ziet het kasteel voor zich, maar hij haalt het net niet... Hij zal er nog spijt van krijgen dat hij Ferguuts paard wilde hebben!

[De vijftien roofridders in het woud]

FERGUUT heeft hem ingehaald en sloeg met zijn zwaard zowel het zadel als het paard dwars doormidden! De roofridder viel op de grond. Ferguut zag hem liggen, haaks op zijn schild, en dreef de spot met hem: 'Ridder, zal ik u overeind helpen? U zit er zo verslagen bij. Zult u mij de tol kwijtschelden?'

'Wees mij genadig, omwille van de Almachtige God,' riep de dief meelijwekkend. 'Graag zal ik u de rest van mijn leven als mijn heer dienen!'

Ferguut antwoordde: 'Ik sla uw hoofd eraf, tenzij u mij onder ede zweert dat u hier nooit meer iemand zult beroven. Op die voorwaarde wil ik u laten leven, alsook dat u zich gevangen geeft aan koning Artur, die mij onlangs tot ridder heeft gemaakt. Als u dat belooft te doen, mag u blijven leven.'

De roofridder zei dat hij die belofte zou nakomen, en dat hij ook naar het hof zou gaan.

Ferguut sprak: 'Meer vraag ik niet.'

Nooit eerder ging daar iemand voorbij of hij werd van zijn spullen beroofd. Vanaf nu hoeft niemand daar meer bang voor te zijn, iedereen kan veilig passeren.

FERGUUT vervolgde zijn reis, hij had nog altijd erg veel hartzeer omdat hij zijn geliefde verloren had. Hij sloeg een weg in die door een woud leidde, waar erg weinig mensen kwamen. De

mensen daar keken wel uit. Daar gebeurden dingen die het daglicht niet konden verdragen.

Tot aan het eind van de middag meanderde Ferguut door dat woud; zijn paard liep waar het lopen wilde. Zo reed Ferguut die dag en de nacht totdat het weer ochtend werd, en hij was er beroerd aan toe. Verder maakte hij niets mee. Vaak riep hij: ‘Galiëne, ik kan u niet vinden. Dat doet mij pijn!’

Ook leed hij honger, hij had al drie dagen niet meer gegeten! Scherpe doornen en takken hadden zijn gezicht tot bloedens toe verwond. Zijn paard was doodmoe, het luisterde niet meer en bleef stilstaan op een open plek. En dus stond ook Ferguut stil, en daardoor hoorde hij geluid en zag hij vuur en rook.

Zo snel als hij kon reed hij erheen, en daar aangekomen zag hij een goed gedekte tafel, met daarop witte en rode wijn en allerlei gerechten, die er zeer uitnodigend uitzagen. Aan die tafel zaten vijftien ridders aan, die net aan hun eerste gang begonnen waren.

Ferguut steeg af. Hij sprak geen woord en vroeg evenmin om water om zijn handen te wassen, maar zocht een zitplaats die hem beviel. Van alles dat op tafel gezet werd nam hij waar hij trek in had en legde dat op zijn bord. De ridders moesten er aanvankelijk om lachen en zeiden tot elkaar: ‘Wie is die man? In elk geval niet de meest welgemanierde van het land! Hij verdient het om met schande te worden overladen, en ook moet hij zijn gelag betalen, want hij heeft het beste van tafel opgegeten. We zullen het hem betaald zetten. We hangen hem op, hij eet te veel!’

FERGUUT hoorde hen wel dreigen, maar hij at en dronk stilzwijgend door, en liet hen praten wat zij wilden, totdat hij verzadigd was. Toen zei hij dat er afgeruimd kon worden.

‘Geen sprake van,’ zei hun leider, ‘het is nog lang geen tijd te vertrekken. Mij dunkt dat u ons eten opgegeten hebt om ons te beledigen! Zo helpe mij de God van het Paradijs, zo makkelijk

^{aant} komt u er niet vanaf. Betaal onmiddellijk uw gelag! U moet hier uw paard en paardentuig achterlaten. Trek ook uw wapenrusting uit en geef ons al uw kleren!’

Ferguut sprak: ‘U maakt een grapje, heren? Praat mij daar niet van. Ik heb zilver noch goud (om mee te betalen), en u kunt schelden wat u wilt, maar mijn wapens geef ik u niet!’

Toen de leider dit hoorde, trok hij een brandende takkenbundel uit het vuur en sloeg Ferguut daarmee in zijn gezicht.

Ferguut sprak: ‘God geve u schande omdat u mij, die met u gegeten heeft, zo geslagen hebt!’^o Ferguut greep hem bij zijn haar, smeed hem in het vuur, en sprak: ‘Loop naar de hel, en moge de duivel je leidsman zijn! Mij willen uitkleden...’

Toen kwamen de overige veertien op hem af gestormd en gingen hem met takkenbossen en brandhout te lijf. Ferguut trok zijn zwaard en ging uitdelen: met zeven slagen sloeg hij er vijf dood! Dat vonden de anderen niet leuk. Ze trokken zo snel als ze konden hun wapenrusting aan, want ze waren als de dood voor Ferguuts slagen. Binnen de kortste keren waren ze gevechtsklaar en gingen ze op Ferguut in hakken, steken en slaan. Nooit zag men een ridder zoveel incasseren. Van de klappen viel hij voorover.

Maar Ferguut stond weer op en klemde het schild tegen zich aan. Hij pakte zijn zwaard stevig beet, hief het op, sloeg met al zijn kracht degene die voor hem stond bovenop zijn stalen helm, en doorkliefde hem in één klap zijn binnenhelm, zijn capuchon, zijn halsberch, en het grootste deel van zijn hoofd, tot op zijn tanden!

Luidkeels riep Ferguut toen: ‘Zat ik op mijn paard, ik sloeg jullie allemaal morsdood, dieven! Zeker weten. Ik sla jullie verrot! Jullie dachten mij te grazen te nemen en mijn kleren af te pakken. Daar zullen jullie spijt van krijgen. Jullie gaan er allemaal aan!’

Maar zij dreven Ferguut terug. De een sloeg hem, de ander stak hem, nummer drie gooide naar hem, nummer vier pro-

beerde hem omver te trekken. Ze sloegen hem zijn schild aan stukken en de gaten in zijn wapenrusting. Hij zakte - zwaargewond als hij was - in elkaar. Hij dacht dat hij het nooit zou overleven...

Toen nam Ferguut zijn zwaard met beide handen en ging daar in die meute hakken en houwen dat allen er bang van werden. Ze deinsden zwaar geïntimideerd terug.

Ferguut overmeesterde de roofridders en hakte hen handen en voeten af, en sommigen hun hoofd. De dieven durfden niet meer in Ferguuts buurt te komen en wilden zich uit de voeten maken. Maar Ferguut was hen te snel af. Hij achtervolgde hen en sloeg hun schild en halsberch aan gort. Dertien ridders in totaal beroofde hij van het leven. De overige twee gaven zich aan Ferguut over en riepen om genade.

‘Nee,’ zei Ferguut, ‘daarvoor is het nu te laat, tenzij u zich gevangen geeft aan koning Artur van Brittannië en hem vertelt wat u is overkomen. Zeg hem dat Ferguut u daarheen gezonden heeft. Groet uit mijn naam alle ridders die deel uitmaken van het hof, behalve Keie, net als de vorige keren. Bij mijn leven, hij zal ervoor boeten dat hij met mij de spot dreef! Zijn grote mond zal hem meer schaden dan baten.’

DE roofridders antwoordden Ferguut: ‘Heer, dat zullen wij doen. Wij zullen ons gevangen geven aan koning Artur, ook al zal hij ons laten ophangen, verbranden of verdrinken.’

Ferguut sprak: ‘Maakt u geen zorgen, hij zal u slechts eer bewijzen.’

Daarop namen zij afscheid van Ferguut en vertrokken.

Ferguut keerde terug naar zijn paard, pakte het bij de teugels, zette zich in het zadel en reed weg. Denkend aan Galiëne werd hij langzaam maar zeker uitzinnig. Dat was heel tragisch!

Volgens mij zit de duivel erachter dat de Liefde zo machtig is dat zij iemands geest kan overnemen. De Liefde is als een tovenaar en daarom kun je je niet tegen haar wapenen. Diegenen die

^{aant.}denken heel verstandig te zijn brengt ze het meest in de war.^o Zij zendt haar geest in je en dwingt je haar te aanbidden. Wijze mannen maakt zij dom, domme mannen verstandig. De een doet ze kwaad, de andere goed. Overal laat zij haar macht gelden. Ze is iedereen te snel af, en brengt ten val wie zij wil.

Zo reed Ferguut rondjes. De Liefde kwelt hem zeer. Hij weet niet of het dag of nacht is. Hij heeft zijn verstand verloren, zijn gezondheid en zijn kracht. In die gemoedstoestand reed Ferguut moederziel alleen en gekweld door de liefde daar dolend door het woud.

[Oudertussen aan het hof van koning Artur]

Zwijgt allen nu, en luistert naar mij! Ik zal u vertellen over de Zwarte Ridder uit een vorig avontuur, die inmiddels van zijn wonden is genezen en die zich heeft voorgenomen om naar het hof te reizen. Hij vroeg om zijn wapens, die men hem in de grote zaal gebracht heeft.^o Nadat hij zich gewapend had, werd hem zijn paard voorgeleid en hij zette zich in het zadel. Zonder het gezelschap van een knaap of dienaar reed hij onverschrokken naar het hof. Over zijn dagreizen zal ik zwijgen, want daar weet ik weinig van. Maar uiteindelijk kwam hij te Cardoel, waar hij de koning aantrof, die daar luisterrijk hof hield.

Hij begaf zich naar het paleis, waar men net klaar met eten was. Hij reed tot voor de koning, met zijn helm op zijn hoofd en zijn schild om zijn nek, maar zonder enig bravoure. Integendeel, hij viel de koning te voet, en sprak: ‘Koning Artur, laat mij hier ten overstaan van allen mijn verhaal doen. Een ridder, Ferguut geheten, heeft mij verslagen. Volgens mij kent hij onder de zon zijn gelijke niet, en is er niemand die meer dan hij lof en prijs verdient. Moge God van het Paradijs hem voor ongeluk beschermen! Heer koning, hij groet al uw ridders behalve de drossaard Keie. Die raad ik bij de heilige Mei dringend aan dag en nacht voor Ferguut op zijn hoede te zijn!^o Hij uit zware bedreigingen aan diens adres omdat hij, voordat hij Ferguut goed en wel kende, hem zo schandalig toesprak ten overstaan

^{aant} van alle ridders. Heer koning, zie hier de hoorn die menig man noodlottig geworden is, en de zijden hoofdsluier. Hij zendt ze u. Tot op heden kon niemand ze op mij veroveren. Ik wil dat al uw ridders het weten: menig man die het avontuur durfde aan te gaan heeft het met zijn leven bekocht. Ik heb hen allen van het leven beroofd. Heer koning, dit keer ben ik tot u gekomen om mij gevangen te geven. Doe met mij wat u wilt! Laat mij ophangen, radbraken of anderszins doodmartelen.'

'Ridder, sta op,' antwoordde de koning, 'en ontwapen u.^o Omdat Ferguut u hierheen zond, vergeef ik u mijn woede. Uw kerker zal u niet onaangenaam zijn. Ik lever u over aan mijn echtgenote de koningin.^o Zij wil graag kennis met u maken. Ik hoop dat zij u met groot respect bejegt.' Allen waren de koning dankbaar voor dit vonnis.

NIET lang daarna kwam de ridder met de dwerg en zijn vriendin, die er nog altijd de pest in had dat haar minnaar het onderspit had moeten delven. Zij stegen buiten af en gingen tot voor de koning: de ridder, de struise maagd en de angstaanjagende dwerg. De ridder sprak: 'Heer koning, luister naar wat ik u te vertellen heb. Ik zal u de waarheid, de gehele waarheid, en niets dan de waarheid vertellen. Jarenlang heb ik een tolplaats gehouden - was achteraf niet zo slim - waar niemand mocht passeren zonder dat ik hem alles afpakte wat hij bij zich had.^o Het ging jarenlang goed. Maar gisteren, heer, terwijl ik bij mijn geliefde in mijn tent lag, en mijn dwerg buiten op wacht stond - het was nacht, hij was niet al te scherp - kwam daar een ridder aangereden. Mijn dwerg gaf hem een grote mond en sloeg zijn paard met een stok. De ridder pikte dat niet en gaf mijn dwerg er flink van langs. Ik wapende mij zo snel als ik kon, want ik wilde het voor mijn dwerg opnemen. Maar voor ik het wist, werd ik uit het zadel gestoken en viel ik op de grond! Ik heb net zo lang met het zwaard gevochten tot ik mij over moest geven en een belofte doen. Hij heeft mij naar dit hof gezonden, samen

met mijn vriendin en mijn dwerg. Volgens mij is hij de beste ridder die ooit een paard bereed. Nooit heeft iemand mij zo te pakken genomen! Ferguut is zijn naam. Alle ridders, heer koning, die hier aanwezig zijn, droeg hij mij op hartelijk te groeten, behalve Keie. Die zal ervoor moeten boeten dat hij hem beledigde! Heer koning, hier ben ik dan om mijzelf, mijn dwerg en mijn vriendin gevangen te geven. U mag met ons doen wat u wilt.'

'Bij de heilige Simon,' sprak Artur, 'u zult het hier goed hebben. Ga eerst maar eens uitrusten. Die gevangenis zal u reuze meevallen. Ik vergeef u al uw misdaden.'

Een tijdje later - men had een mijl kunnen gaan - kwam de Ridder van de Donjon die zoveel mensen kwaad gedaan had. Hij maakte een voetval voor de koning en sprak: 'Heer koning, ik kom boete doen, want ik heb zeer veel misdreven! Menig man heb ik vermoord, waar ik nu erg spijt van heb dat het gebeurd is. Heer koning, een dappere, sterke ridder heeft mij hierheen gezonden. Ik denk niet dat er zo'n goede in heel Denemarken te vinden is. Ferguut heet hij, dat wil ik niet verhehlen. Hij beval mij iedereen te groeten, enkel Keie niet. Die heeft dingen gezegd waar hij nog spijt van zal krijgen. Ik denk niet dat het goed met hem afloopt. Aan u geef ik mij nu gevangen. Wees mij genadig, dat bid ik u. Alstublieft, laat mij leven!'

'Vriend,' sprak de koning, 'allemaal vergeven. Ga nu en maak het uzelf gemakkelijk! Ik scheld u alles kwijt.'

DE twee roofridders uit het bos zijn ook naar Cardoel gekomen, waar ze de koning in een heel goed humeur aantreffen. Zij groetten hem en spraken beiden als uit één mond: 'Heer koning, lang, heel lang, hebben wij in een bos in het gezelschap van criminelen verkeer, waar wij iedereen die in onze buurt kwam te grazen namen. Of het nu ridders, knapen, priesters of monniken waren, iedereen die wij te pakken konden krijgen beroofden wij. Wij hadden veel ondergrondse bewaarplaatsen waar we

onze buit verborgen. Wij zouden in een dag niet kunnen vertellen wat wij allemaal misdreven hebben. We waren met zijn vijftien en altijd samen. Maar onlangs, heer koning, kwam daar een ridder moederziel alleen aangereden. Wij wilden alles hebben wat hij bezat: zijn paard, zijn wapenrusting en zijn kleren. De ridder zei dat hij dat niet kon missen en gaf ons niets. Wij boos, en we gingen met zijn allen op hem inhakken! Maar hij verdedigde zich energiek, al had hij het af en toe ook moeilijk. Dertien heeft hij er doodgeslagen. Er was geen houden aan! Ons liet hij leven als wij ons aan uw genade zouden overleveren, en voortaan een oppassend leven zouden leiden en nooit meer misdadig zouden zijn.

Heer koning, neem dat van ons aan: hij die ons hierheen gezonden heeft om ons aan u gevangen te geven, is met uw welnemen de beste ridder die nu leeft. Ferguut luidt zijn naam. Hij zei ons alle ridders en vrouwen zijn hartelijke groeten over te brengen, behalve Keie. Die kan maar beter uit zijn buurt blijven. Die zou hij maar wat graag een pak slaag geven! Had hij hem maar niet moeten beledigen.'

Keie hoorde het, en kon er niet om lachen. Hij zei dat het hem niets deed, maar hij zal er nog weet van hebben!

DE koning riep een dienaar en droeg hem op de beide ridders naar de kamer van de koningin te brengen. Zij moest hen dan maar de eer bewijzen die zij hen waard achtte, want aan een andere gevangenis dacht hij niet.

Toen stond mijnheer Gawein op, en diens vriend mijnheer Iwein, Pertseval, Sagremort, Lanceloot en diens neef Bohort, en nog veel meer ridders die daar in de zaal aanwezig waren en ze spraken als uit één mond: 'Lieve heer, het zou goed zijn als u boden naar alle landen zou uitzenden om na te gaan of men weet waar hij is, en om hem terug te laten komen naar het hof. Keie heeft hem ons afgenomen en met zijn spot verjaagd!'

De koning sprak: 'Wijs mij maar aan wie er met brieven uit-

^{aant}gezonden moeten worden. Ik wil hem zien en belonen, want dat heeft hij zeker verdiend!’

Boden gingen snel op weg en trokken door menig land, maar nergens vernamen zij ook maar één woord over Ferguut. Teleurgesteld keerden zij terug naar het hof en rapporteerden daar dat zij echt overal gezocht hadden.

‘Het verdriet mij zeer,’ sprak de koning, ‘dat niemand van u iets van hem vernomen heeft.’

[De wonderbron]

Nu zal ik u verder vertellen hoe Ferguut, de arme stakker, in het woud omwille van Galiëne een miserabel leven leidt. Ik denk niet dat men ergens ter wereld een man kon aanschouwen die er beroerder uitzag dan Ferguut. De Liefde kwelde hem zeer. Hij at alleen nog maar wortels, die hij uit de grond opgroef.^o Wat verkeerde hij in een slechte conditie! Ook zijn paard was uitgemergeld en als gevolg daarvan ziek. Het beest had het allerminst naar zijn zin. Vaak bleef het stilstaan. Ferguut, die er altijd op bleef zitten, gaf het dan de sporen zodat het paard onder het bloed zat. Hij had door Galiëne zijn verstand verloren.

Aldus dwaalde Ferguut twee jaar lang door het woud. Toen zag hij een springbron. Van blijdschap barstte hij in gezang uit! Wat had hij daar een trek in. Hij had al twaalf dagen niet gedronken... Vindt u het gek dat hij dorst had? De jongeman ging drinken.

Bij de fontein stond een kaneelboom.^o Bijzonder kostbaar waren de (half)edelstenen die in het bassin lagen. Ik denk dat niemand ooit een bron zag die half zo kostbaar en rijkelijk versierd was. De bron was rondom uitgegraven en prachtig betegeld, en het water liep daar via kanalen uit. Daar lagen topazen, robijnen, smaragden en safieren en menig ander edelsteen met magische krachten. Het was daar dag en nacht even licht.^o Ook zal ik u naar waarheid vertellen welke kracht het bronwater bevatte. Al was iemand van zijn zinnen beroofd, als hij van die

^{aant}bron dronk dan was hij van al zijn gebreken verlost en weer bij zijn volle verstand. Waar iemand ook aan lijdt, en of het nu psychisch is of fysiek, als je wat water uit die bron zou drinken, word je weer helemaal beter en ben je van al je klachten verlost!

FERGUUT was in een klap genezen. Hij zei: ‘Here God, wat overkomt me nou? Dit is een wonderbron! Al die tijd ging het heel slecht met me en was ik er beroerd aan toe, en nu ben ik opeens van al mijn ellende verlost!’ Zijn paard liet hij ook drinken, het werd weer gezond en was heel erg blij!

Het was nog vroeg op de dag. De zon was op, het was helder weer. Hij zag wat verderop een kapelletje staan, opgetrokken uit marmer. Ervoor zat een dwerg die Ferguut toeriep: ‘Ridder, wat zoek je hier? Wat wil je hier uitrichten? Denk je Galiëne hier te vinden? In dat geval ben je dom bezig. Zo waarlijk helpe mij God, je kunt hier eeuwig blijven huilen voordat je Galiëne vindt, want zij is niet in dit woud.’

Ferguut sprak: ‘Moge de Heilige Geest u beschermen, lieve dwerg! Waar hebt u deze schoonheid ontmoet, wier naam u zo goed kent?’

‘Ferguut, op mijn woord van eer, in de Andere Wereld, nog voordat u werd geboren.^o Ik adviseer u dringend te vertrekken en haar te zoeken waar zij wél is. Ook dient u te weten dat u eerst in het bezit moet zien te komen van het Witte Schild. Nooit droeg iemand een beter schild! Het Schild is van wit ivoor, goed gepolijst en bezet met edelstenen. U moet weten dat het Schild zo'n kracht in zich heeft dat het rond middernacht, als het op zijn donkerst is, de omgeving tot drie mijl ver kan verlichten. Nooit zag men een vergelijkbaar schild! Wie dat Schild om zijn nek draagt, hoeft zich over weinig zaken zorgen te maken. Wie dat Schild draagt, is onoverwinnelijk. Al was je dodelijk gewond, je geneest weer. Wie dat Schild draagt, licht elke ridder die hij tegenkomt uit het zadel. Maar het Schild heeft ook menigeen een hoop ellende bezorgd: niemand heeft het ooit kun-

^{aant}nen bemachtigen. De burchtstad waar het Schild zich bevindt, kan niet door uithongering tot overgave gedwongen worden. Niemand zou de kwaliteiten van het Schild adequaat kunnen beschrijven! De behoeftige maakt hij vrijgevig. De lafaard maakt hij dapper. Wie het Schild draagt, wordt niet ouder, maar blijft altijd veertig jaar.^o Ook zeg ik u naar waarheid dat hij nooit zonder licht komt te zitten. Wie het Schild bezit, gaat het voor de wind. Hij is alle uren van de dag in een uitstekend humeur. Hij wordt overal met respect tegemoet getreden en is altijd in het gezelschap van mooie vrouwen. Ik zou de kwaliteiten van het Schild niet onder woorden kunnen brengen, en daarom zwijg ik erover. Vaarwel, en houd de moed erin!

De dwerg ging de kapel binnen, sloot de deur en deed hem op slot. Ferguut sprak: ‘Lieve dwerg, luister, zeg mij waar ik het Schild kan vinden. Ik zal er graag op uit gaan om het te zoeken! Zeg nou wat, lieve dwerg. Doe de deur open, en laat mij binnen!’

Ferguut had het net zo goed kunnen laten, want de dwerg geeft geen antwoord. Toen Ferguut dat inzag, was hij zeer terneergeslagen. Hij vervloekte de dwerg omdat die niet met hem wilde praten en hem vertellen waar hij het Schild kon vinden, reden waarom hij zwaar gedesillustioneerd was.

FERGUUT verliet de kapel en reed het woud in. Hij reed tot het vallen van de avond en riep toen uit: ‘Dwerg, moge u voor altijd vervloekt zijn! Waarom hebt u mij niet uitgelegd waar het Schild zich bevindt? De Almachtige Vader helpe mij en wijze mij de weg naar waar ik het Schild kan vinden. Het Schild is mijn redding, mijn lust en mijn leven. Ik zal het zoeken zolang als ik leef, dag en nacht, in stad en land. Met Gods hulp zal ik het Schild te pakken krijgen of anders sterven.’

Zo lang heeft Ferguut het Schild gezocht dat vrouwe Fortuna hem bij een zee-arm bracht. ‘Bij God,’ zei hij, ‘nu weet ik echt niet meer waar ik het Schild kan vinden!’

^{aant}Hij zag een schip dat voor anker lag, waar tien rovers op zaten. Ferguut sprak: ‘Het ga u goed! Wilt u mij overvaren?’

‘Dat zullen we doen,’ sprak een dienaar. ‘Kom aan boord, dan hijsen wij het zeil!’ In gedachten verdeelden de dieven al de opbrengst van Ferguuts paard.

[De tien zeerovers]

Ferguut voerde zijn paard aan de teugel het schip in. Het schip werd van de wal geduwd en zeilde weg. Ferguut wist niet beter of ze hadden het beste met hem voor. Totdat zij zeiden: ‘Ridder, trek uw wapenrusting uit en geef hem aan ons, anders zullen wij u van het leven beroven en u overboord gooien!’

‘Luister heren,’ sprak Ferguut, ‘zo waarlijk helpe mij de heilige Allene,^o ik bezit niets anders dan wat u mij aan ziet hebben! Mijn wapenrusting geef ik u niet. Ik heb geen andere kleren! En God weet, ik kom net zo makkelijk aan de maan als aan geld.’

‘Wat zeg je me nou!’ zei een van de zeerovers. ‘Ben je gek geworden! Wat zijn dat voor smoesjes? Dat zal je de kop kosten!’ En hij pakte een roeriem en gaf de ridder een kleun van jewelste.

Ferguut sprak: ‘Moge Onze Heer je in het ongeluk storten! Waarom sla je mij? Zo helpe mij God in mijn nood, dat zal ik je betaald zetten!’

FERGUUT greep hem bij zijn kop en gaf hem een beuk dat zijn ogen loensden! Daar werd die rover niet vrolijk van... Hij zakte bewusteloos in elkaar. Daarop kwamen de anderen met man en macht overeind en gingen Ferguut met stokken en roerriemen te lijf. Zoveel slaag ontving Ferguut dat hij op de grond moest neerknielen. Ferguut trok zijn zwaard en ging gul om zich heen houwen. De rovers konden zich niet uit de voeten maken. Sommigen hakte hij handen en voeten af, anderen kliefde hij de schedel tot op hun tanden! Hij sloeg er zes dood. Ferguut sprak: ‘Ik zal jullie krijgen. Jullie zullen me niet ontsnappen. Verzuipen zal ik jullie!’

^{aant}Met de moed der wanhoop kwamen de overige vier op Ferguut af en staken hem met pieken. Daar was Ferguut niet blij mee, want zijn halsberch had menige malie^o verloren. Hij werd boos, want hij zag zijn eigen bloed, dat door de maliën (van zijn halsberch) heen sijpelt. Hoewel hij nagenoeg uitgeput was, klemde hij het schild tegen zich aan, en met het zwaard in zijn hand beroofde hij de man die voor hem stond van het leven door hem zijn hoofd af te slaan.

DE anderen zagen dit met lede ogen aan. Ferguut dreef hen op, hakte erop in en sloeg hen allen dood, op één na. Die ene begon erbarmelijk te huilen en vroeg uit naam van Onze Lieve Vrouw genade.

Ferguut sprak: ‘Op mijn woord van trouw, dief, ik maak u af tenzij u zich naar Londen wilt begeven, om u daar aan de koning gevangen te geven.’

De dief sprak: ‘God gunne mij dat ik er kom!’

‘Zeg hem dat ik hem groet en alle ridders aan zijn hof, behalve Keie. Zeg hem naar waarheid dat zo ik al liefde voor hem voel, die zeer afstandelijk is. En dat het lang zal duren voordat wij goede vrienden zijn... Maar gooi nu eerst maar eens het roer om en breng ons aan land, want ik heb genoeg water gezien!’

De zeerover sprak: ‘Ik kan geen kant op, ik doe vrijwillig wat u mij beveelt!’^o

Vervolgens maakte hij het schip weer zeilwaardig en koerste naar de overkant. Ferguut ging aan land, zette zich in het zadel en ging ervantussen.

[De ontmoeting met de schaapherder]

Hij reed een half jaar rond, diep teleurgesteld niets over het Schild te vernemen. Toen zag hij in de verte op een heideveld een schaapskudde. Hij reed naar de herder en sprak: ‘God zegene u! Vertel mij ter ere van Maria alles waarnaar ik u zal vragen: hebt u ooit ergens gewag horen maken van het Witte Schild?’

^{aant.} ‘Ja zeker,’ zei hij, ‘sterker nog, ik heb het wel veertig keer gezien!’

Ferguut viel op zijn knieën en dankte Onze Heer. Hij had het al bijna opgegeven het Schild te zullen vinden, al had hij zijn leven lang gezocht. Hij sprak: ‘Had ik iets om te geven, voorwaar, ik zou het u geven! Ach vriend, zou u mij het Schild ook willen laten zien? Dat vraag ik u uit de grond van mijn hart!’

De boerenknecht zei: ‘Neemt u mij in de maling? Bent u wel helemaal lekker? Bent u gek geworden? Als ik u was zou ik wat witte of groene gember nuttigen.^o Volgens mij bent u mesjogge! Of probeert u mij voor de gek te houden? Weet u wel wat dat voor een Schild is? U zou nog liever terug in de zee kruipen! Zoek ergens onderdak en neem wat rust, als ik u mag adviseren.’

Ferguut sprak: ‘Dat is niet aardig gesproken, lieve vriend. Vertel mij welke weg daarheen leidt. Ik heb het Schild al heel lang gezocht. Wijs mij de weg, en ik zal u er dankbaar voor zijn. Ik kan niet zonder het Schild leven!’

De boerenknecht zei: ‘Heer, de zon is onder. Vandaag kunt u er niet meer komen, welk profijt u ook van het Schild hoopt te hebben. Het Schild is hier vijf mijlen vandaan. Nochtans raad ik u in alle oprechtheid aan om terug te keren naar waar u vandaan gekomen bent! Ik vrees dat u uw ongeluk tegemoet gaat...

Wilt u écht dit avontuur aangaan, dat de ondergang van menig man geworden is? Dat zou u wel eens heel duur te staan komen! Menigeen heeft daar het leven gelaten. Nooit slaagde iemand erin het Schild te bemachtigen. Maar als u per se de weg wilt weten, dan zal ik die u wijzen. Ik doe het echter met bezwaard gemoed. Volg dit pad en u kunt niet verdwalen.’

[De reuzin Pantasale]

Ferguut zette zich in gang en bleef rijden tot het ochtend werd. Toen zag hij de donjon waarin het Witte Schild zich bevond. Hij gaf zijn paard de sporen, en blij en onbezorgd als hij was reed hij naar het kasteel. Om het kasteel liep een breed water. Op de brug over het water naar het kasteel zag hij een grote reu-

^{aant}-zin, die daar altijd zat. Ze was wel achttien voet lang! En ze had een erg kromme rug. Ze zat daar op een bank en bewaakte het Schild en het kasteel. Ze was zo lelijk als de nacht! Haar huid was ravenzwart en haar wenkbrauwen hingen een halve voet over haar ogen. Ik zou u niet kunnen zeggen hoe die vrouw eruitzag. Lelijker zie je ze nergens! Ze had twee oren als van een brak, die tot in haar nek hingen. Haar tanden groeiden haar mond uit als bij een mannetjeszwijn. Ik zou geen angstaanjagender vrouw weten. Ze bewaakte daar in haar eentje het Schild, en deed dat al jaren. Nooit kwam daar een ridder of zij beroofde hem van het leven. Ze had een stevige zeis op haar knieën liggen.^o Toen ze Ferguut aan zag komen, werd ze razend, kwam overeind en greep woedend met beide handen haar zeisje. Echt waar, ik denk niet dat een paard haar kon verslepen!^o Terwijl Pantasale opstond trilde de brug.

Ferguut was er niet gerust op en riep luidkeels: ‘Moge God onze Heer u lonen, schone vrouw, geef mij het Schild dat ik hebben wil!’

De vrouw zei: ‘Ik zal het pakken, galgenbrok! God weet, u zult mij niet ontkomen, onderkruipsel. Ik zal u in mootjes hakken. De duivel zelf bracht u hier. Ik zal u het lachen doen vergaan!’

Ferguut liet zijn paard lopen wat het kon, en stak zo hard mogelijk de vrouw met zijn lans. Het leek alsof zij er niets van voelde. Ze gaf er geen zier om! Wel hief ze haar zeis en wilde daarmee Ferguut doormidden hakken, maar zij sloeg een groot stuk uit een pilaar. De zeis brak. Ferguut was als de dood. Had ze die pilaar niet geraakt, dan had ze Ferguut in tweeën geslagen!

DE ridder was goed geschrokken. Vlug trok Ferguut zijn zwaard, en sloeg de vrouw zo hard op haar hoofd dat hij dacht haar schedel te klieven. Maar het deed haar niets... Ze opende

haar mond en beet hem dwars door zijn wapenrusting in zijn schouder. Dat deed pijn! Hij viel achterover, maar krabbelde snel overeind. Hij nam het zwaard met beide handen en sloeg haar rechterarm van haar romp af, zodat die op de grond viel. Ferguut raakte in een juichstemming. Hij legde al zijn kracht in een slag en raakte haar exact waar hij haar raken wilde: hij kliefde haar schedel tot op haar tanden! Aldus bleef Pantasale dood.

Ferguut steeg van zijn paard en ging te voet verder. Hij zag de donjon voor zich, waarin het Witte Schild hing, alsook de afgrijselijke waakdraak die ervoor in slaap lag. Ferguut liep naar het Schild, pakte het, omhelsde het innig, dankte onze Heer dat hij het Schild verkregen had, en hing het om zijn nek.

[Het gevecht met de draak]

FERGUUT zag de draak in diepe slaap voor zich liggen. Hij liep een rondje om het beest heen en bekeek het aandachtig. ‘God in de hemel,’ sprak hij, ‘waar komt zo'n beest vandaan?!’

Ferguut blaakte van zelfvertrouwen. Hij trok zijn zwaard en stak de draak in zijn staart. De draak schoot woedend overeind. Het was een grote, hij was wel negen voet lang! Ferguut klemde het schild tegen zich aan, want hij was behoorlijk bang voor die draak. Het beest ging vreselijk tekeer. Het kookte van woede, en de vlammen sloegen uit zijn bek. Het zou de ridder binnen de kortste keren gedood en tot as verbrand hebben, als daar niet de kracht van het Schild geweest was!

Zo lang vocht Ferguut tegen de draak dat hij er doodmoe van werd. Het bloed droop overal van zijn lichaam af. Hij voelde zich verslappen en hij zou zeker ter plekke dood gebleven zijn als het Schild hem geen moed gegeven zou hebben. Het stak hem een riem onder het hart en gaf hem zijn kracht terug.

Het serpent beet zich vast in Ferguut, en dat was bepaald geen pretje, want hij scheurde zijn halsberch open en zijn zijden hemd en verwondde hem ernstig in zijn schouder. Nooit eerder verkeerde Ferguut in hoger nood! Hij sloeg de draak uit alle

macht op zijn kop en op zijn poten, maar hij kon zijn vel niet doorboren.

Toen kwam de draak vuurspuwend op hem af. Ferguut keek hem recht in zijn strot! De ridder pakte zijn zwaard, stak hem door zijn keel heen in zijn hart en de draak stortte morsdood neer op de grond.

Ferguut gaf het beest nog een paar trappen na, en stak zijn zwaard toen in zijn schede. Hij keerde terug naar zijn paard, dat aan een paal stond vastgebonden. Hij nam het bij de teugel, zette zijn voet in de stijgbeugel en reed weg. Het paard zette het op een lopen, en niet tegen zijn zin! Snel maakte Ferguut zich uit de voeten.

[De reus Lokefeer]

De weg leidde door een woud, waarin Ferguut een mijl op zeven reed, want hij kon geen uitweg vinden. Twaalf dagen werd hij daar opgehouden! Maar uiteindelijk zag hij in de verte een groot en sterk kasteel. Hij sprak: ‘Goddank, ik ben weer terug in de beschaafde wereld.’

Vlakbij het kasteel zag hij een reus staan. Ferguut groette hem en wilde hem voorbijrijden.

De reus kreeg een woedeaanval toen hij het Schild zag. Hij spak: ‘Moge de Zoon van de heilige Maria je een ongeluksdag bezorgen! Voorwaar, jij hebt het recht niet het Schild te voeren. Dat is niet van jou! Ik weet wel zeker dat mijn vrouw en mijn draak dood zijn. Ach God, wat moeten zij ziende blind geweest zijn dat jij hen van het leven hebt kunnen beroven. O mijn mooie Pantasale, nu bent u dood! Waarlijk, zo helpe mij de Hoogste Koning, dat doet mij groot verdriet! Ik zou uit mijn vel springen als ik niet de hoop had mij te kunnen wreken. Maar God weet, ik zie degene die mij dit leed heeft aangedaan. Hij zal mij niet ontkomen. Ik verscheur hem! Terecht zou men mij van laag gedrag beschuldigen als ik dat onderdeurtje zou ontzien. Van zulks sla ik er met gemak twaalf in één klap dood!’

De reus was erg groot, hij was wel tweeëntwintig voet lang!

En ik verzeker u, hij was geen slappie. Tussen zijn ogen zat een halve voet ruimte. Ik zou u zijn uiterlijk niet kunnen beschrijven! Daarom begin ik er maar niet aan. Hij droeg een woudeik, waarmee hij vreselijke klappen kon uitdelen. Twee paarden zouden zich zwaar moeten inspannen om dat boompje te verslepen dat de reus in zijn handen hield. Het was versterkt met ijzeren banden. Hij beende op de ridder af, en niet met vreedzame bedoelingen... Wat was hij kwaad! Hij nam zijn boom en hief hem op met alle kracht die hij in zich had. Ferguut kan maar beter oppassen voor dat knuppeltje van die reus, want als hij geraakt wordt, op mijn woord, ik denk dat het ding hem pijn zal doen. Hij zal hem dood de grond in stampen!

De ridder had groot ontzag voor de grote man. Hij kwam met zijn paard zo snel als hij kon aangereden en stak hem met zijn lans op de kin. Maar uit niets bleek dat de reus daar last van had. Hij bleef gewoon doorlopen en haalde uit met zijn knots. Ferguut was op zijn hoede. De boom schampte zijn hoofd en sloeg zijn zadel en paard in twee stukken, zodat het beest dood op het gras viel! Ferguut was echt wel bang, want dit was niet leuk meer. Maar het was wel fijn voor Ferguut dat de eik van de reus acht voet diep de grond in ging, met als gevolg dat de reus hem er niet meer uit kon trekken. God dankend voor Zijn goedheid krabbelde Ferguut overeind, liep stoutmoedig op de reus af en sloeg hem met zijn zwaard op het hoofd. Hij was ervan overtuigd diens schedel gekliefd te hebben, maar de reus deed of er niets aan de hand was.

‘Heb ik dat,’ zei Ferguut. ‘Dit is geen mens meer, dit is een duivel! Wat moet ik dán doen als ik met mijn zwaard zijn kop niet klieven kan?’

De reus trok uit alle macht aan de boom die in de grond vastzat. Ferguut was panisch voor het slaghout van de reus. Hij wist donders goed dat hij dood geweest zou zijn als de reus het vlotter uit de grond had kunnen trekken. Met beide handen heeft

^{aant} hij zijn zwaard opnieuw opgeheven en hem een arm afgeslagen, die warm en al op de grond neerviel! De reus schrok ervan! Hij kwam op Ferguut af, woedend omdat hij een arm verloren heeft. Hij greep Ferguut bij zijn nek, nam hem onder zijn arm en droeg hem zo snel als hij kon in de richting van het water, waarin hij hem wilde verdrinken. Hij was weliswaar zwaar om te dragen, maar zo zou hij hem niet ontsnappen...

Toen ze bij het water waren aangekomen en de reus Ferguut daarin wilde gooien, zorgde vrouwe Fortuna ervoor dat hij kon ontsnappen. Hij riep God aan, dat hij het er levend vanaf zou moge brengen!

De reus kwam hem achterna en had hem maar wat graag te grazen genomen. Maar Ferguut vertrouwt hem niet en bleef uit zijn buurt... Want als die reus hem nog een keer te pakken kreeg, dan was hij er geweest!

Opnieuw hief Ferguut het zwaard en hakte hem de linkerhand af. Nu kon Ferguut op de reus aflopen en hij onthoofdde hem met zijn zwaard. De romp stortte ter aarde. Ik denk niet dat een wagen met vier sterke paarden hem zou kunnen vervoeren.

[In het kasteel van de reus]

ALDUS bleef Lokefeer dood. Ferguut kon er geen traan om laten. Hij ging het kasteel binnen. Daar vond hij in de grote zaal twee jongedames die hun blijdschap niet opkonden toen ze hoorden dat de reus dood was. Bij een van hen zag hij een kind^o op schoot liggen: ‘Van wie is dat kind dat daar ligt?’ ‘Van de grote reus, die u gedood hebt,’ antwoordden zij.

‘Voorwaar, dat zou best kunnen,’ sprak Ferguut. ‘Bij Gods moeder, hij lijkt sprekend op hem!’ Ferguut greep het kind bij zijn voeten, en gooide het vanaf de brug in het stromende water, waarin het verdronk want het was daar diep. Daarna keerde hij terug tot de jongedames. Hij liep de grote zaal op en neer en vroeg of daar verder nog iemand was.

‘U kunt zich veilig ontwapenen, heer,’ spraken de jongedames. ‘U zult hier niemand anders vinden dan ons beiden. Wij

worden hier al twee jaar vastgehouden. Nooit zagen wij hier een man of een vrouw, behalve die tiran die u zojuist hebt doodgeslagen. Laat ons God danken dat Hij ons vertroost heeft, en u, dat u ons verlost hebt, want wij waren er beroerd aan toe!’

‘Hoe komt het,’ zei Ferguut, ‘dat u hier zo lang geweest bent? Was het uit vrije wil of onder dwang?’

‘Voorwaar heer,’ spraken de beide jongedames, ‘zeer tot ons verdriet, zoals wij u zullen vertellen. Wij kwamen voor ons plezier in dit woud, in gezelschap van twee ridders uit Mâcon. Wij waren vrolijk en zongen liedjes, en het was ook op een ordentelijk uur van de dag. Wij hielden van elkaar en deelden alles onderling. Wij kenden elkaar al vanaf onze kindertijd. Echt, er gebeurde niets onoorbaars! Ze waren bedachtzaam en welgemanierd. Heer ridder, wij hadden het plan opgevat naar een Ronde Tafel-feest te gaan, waar wij hadden gehoopt vrouwen en ridders uit vele landen te ontmoeten. Helaas, het werd een nachtmerrie! Toen wij hier kwamen aangereden, kwam de reus op ons af gelopen, die zo uitermate groot en sterk was. Hij versperde ons de weg en sloeg onze beide geliefden dood! Daarna nam hij ons mee naar dit kasteel en dwong ons voor zijn zoon te zorgen. Dat was ons lot al die tijd. Maar nu kunnen wij al die ellende vergeten! Ontwapen u, ridder, en laat ons gaan eten, wij zullen u genoeg geven.’

De ridder was opgelucht en gerustgesteld, en ontwapende zich dadelijk. De ene jongedame dekte de tafel, de ander bracht het water en een handdoek, en nodigde hem uit zijn handen te wassen.

‘Dat zou niet netjes zijn, lieve jongedame, als u mij het water zou aanreiken. Dat zou een blamage zijn!’

Ferguut hielp zichzelf en ging zitten. Daar werd hem een goede maaltijd voorgezet. Hij kreeg wild te eten. Hij at als een dijker. Hij had honger als een paard! De jongedames zaten naast hem. Samen aten ze van alles wat er aan lekkers in huis was.

^{aant}Na afloop van de maaltijd moest Ferguut aan zijn dode ruïn denken. Een van de jongedames zag dat en zei: ‘Wat zit u dwars, heer? Zeg het ons, misschien kunnen wij u helpen!’

Ferguut sprak: ‘Bij het licht van mijn ogen, jongedame, ik treur om mijn paard, want ik kan niet zonder! Ik kan toch moeilijk gaan lopen.’

De jongedame zei: ‘Maak u geen zorgen, heer. Rustig maar. Ik zal u een paard laten zien, zo'n paard hebt u nog nooit gezien! Het heeft alleen een beetje lang op stal gestaan... Een beter paard vindt u niet in Parijs of Londen, zo edel, kostbaar, en karaktervol is het! Het heet Pennevare. En ik zeg u naar waarheid dat het u zeven dagen gewapend door bos en haag zou dragen voordat het moe zou worden! Het paard was van de grote reus. Hij zou het voor geen geld verkocht hebben. Het paard loopt sneller dan enig ander paard kan rennen. Alleen het accepteerde nooit iemand anders dan zijn meester, de reus... Maar het paard kan nog meer. Het kan met twee gewapende ridders (op zijn rug) een rivier oversteken. Hoewel het paard zich niet laat beslaan, zal het u toch zonder mankeren over berg en dal dragen. Het heeft goede, gave hoeven, hard als staal! Ook kan ik u over Pennevare vertellen dat het 's avonds net zo opgewekt is als wanneer het 's ochtends bereden wordt. Het was gefokt in Romagna^o en door een jongedame cadeau gedaan aan de hertog van Denemarken.^o De reus veroverde het op hem en berokkende hem grote schade voor een stad, Baviere geheten - een sterke en welvarende stad^o - waar hij menig man doodsloeg.’

[Het paard Pennevare]

FERGUUT was helemaal gerustgesteld toen hij de jonkvrouwen al die goede eigenschappen van het paard hoorde opsommen. Hij wilde de zaak niet op zijn beloop laten en sprak: ‘Lieve jongedames, dat God u lone, toon mij dat paard, want wat zou ik dat graag zien!’

De jonkvrouwen namen Ferguut mee naar een kelder, waar een lantaarn hing met daarin een karbonkelsteen. Het leek wel

alsof daar daglicht scheen. Dat kwam door de kracht van de edelsteen. Ferguut zag de ruïne die daar met twee kettingen van zuiver zilver vastgemaakt stond. Hij stapte dadelijk op het paard af. Maar zodra het paard hem zag, steigerde het en probeerde hem te bijten! Reken maar dat Ferguut daar een litteken aan over had gehouden als het hem geraakt had. Het paard sloeg wild met zijn hoeven om zich heen zodat de tegels uit de wand vielen!

‘Bij de heilige Daniël,’ sprak Ferguut, ‘dit is geen paard meer, dit is Barlebaan!’ Hij durfde niet dichterbij te komen en week achteruit. Hij zag een houten paal liggen en greep die. Luidkeels riep hij: ‘Temmen zal ik je. Je zult doen wat ik wil!’ Met die paal in beide handen liep hij op het paard af en sloeg het op zijn hoofd. Het paard raakte bewusteloos, zakte in elkaar en lag erbij als een zoutzak. ‘Here God,’ brulde Ferguut, ‘zo pak je ze aan als ze zich niet weten te gedragen!’

Het paard kwam snel weer bij bewustzijn. Het sprong overeind en zag toen Ferguut. Ik denk dat Ferguut het paard in een muizenhol had kunnen doen kruipen als hij dat gewild had. Het herkende hem direct, en stond doodstil. Ferguut aaide het en was er heel erg blij mee. Hij zag daar een kostbaar zadel hangen, gemaakt van zuiver ivoor, en legde dat op het paard. Ook vond hij teugels met een gouden bit. Ik denk niet dat je zoiets kunt kopen voor honderd pond zilver! Het paard opende zijn mond toen het de teugels hoorde rinkelen. In zijn Latijn begon het te zingen en met zijn voeten danste het!

Ferguut tuigde het op, deed het bit in en leidde het de zaal binnen. Het zadeltuig was oogverblindend! Hij pakte het zadel vast en sprong erin zonder de stijgbeugel te gebruiken, en ging lijden over het gras. Wat was Pennevare blij toen het in het vrije veld kwam! Nauwelijks voelde het Ferguut op zijn rug zitten.

Pennevare was vliegensvlug. Het sprong en liep zo snel dat Ferguut het niet durfde aan te zetten, laat staan de sporen te geven... Pennevare zette zich af en het vloog wel dertig voet

ver! Hij gaf het de vrije teugel. Het paard liep sneller dan een haas. Het liep zo snel dat Ferguut last van zijn blaas kreeg. Pennevare leek wel te vliegen, zoals het zich over de aarde uitstreckte.

Ferguut was dolgelukkig zo'n goed paard te hebben gevonden. Hij keerde weer terug naar zijn logement en bracht het paard terug naar zijn kribbe.

DE jongedames kwamen hem tegemoet en wilden hem de sporen afdoen die hij aan zijn voeten droeg. Hij schaamde zich en zei: 'Sta alstublieft op, lieverds! Dat zou geen pas hebben.' Goedgehumeurd deed Ferguut ze zelf af, en waste zijn handen in een wasbekken. Zo verbleef hij daar een tijdje, zeer tot zijn genoegen, wel een maand of vier met die twee jongedames. Ze konden het goed met elkaar vinden en hadden een hoop plezier met elkaar.

Op een dag vroeg Ferguut hen: 'Jongedames, God zij met u! Weet u toevallig of er hier in de buurt iets avontuurlijks te doen is, waarmee ik eer zou kunnen inleggen?'

'Heer, zo waarlijk helpe mij Sint-Dionisius,' sprak de ene jongedame, 'ik zou het niet weten! Maar wel heeft men ons verteld dat zeven mijl hiervandaan een stad belegerd wordt. Een koning heeft die stad belegerd om een curieuze reden. In die stad bevindt zich een jongedame, die de landsvrouw is. De koning zou haar graag tot vrouw nemen, maar zij wil hem niet. Van haar hoeft het niet, zij wil die koning niet hebben. Hierom lijdt de koning een groot verdriet en hij heeft zich voorgenomen haar met geweld uit haar stad te halen en haar te straffen. Haar hele land heeft hij gebrandschat. Hij heeft haar schade en schande aangedaan, en heeft sinds hij haar land is binnengevallen, al flink wat van haar dienaren gedood. Onder dat soort omstandigheden wordt die jongedame belegerd en heeft zij een hoop strijd en ellende te verduren.'

'Me dunkt,' sprak de jongeman, 'die koning maakt zichzelf te

schande! Dat is niet wellevend gedacht, dat hij haar met geweld wil hebben. Als zij er geen zin in heeft, dan is het zinloos. Zoiets los je niet met geweld op.'

[De belegering van Rikenstene]

'JONGEDAME, hoorde u ooit die vorstin bij name noemen?'

'Ja zeker heer, door meerdere personen. Zij is de landsvrouw van Rikenstene, en zelf heet zij Galiëne. Ze is wellevend, intelligent, en volmaakt van lijf en leden!'

Toen Ferguut hoorde dat Galiëne, naar wie hij op zoek was, in haar stad belegerd werd, haalde hij snel zijn paard en wapende zich van top tot teen.

De andere jongedame zwaaide hem uit, vroeg wat hij van plan was, en waar hij naartoe wilde rijden.

Ferguut sprak: 'Jongedame, ik ga naar Rikenstene. En als ik daar aangekomen ben, dan wil ik graag eens kennismaken met die koning die de landsvrouw zo lelijk behandelt. Wijs mij de weg naar Rikenstene!'

'Graag heer,' sprak de jongedame, 'dit pad moet u volgen. Moge de Almachtige u beschermen. Wij zullen, met uw goedvinden, op het kasteel passen. Maar als u wilt dat we weggaan? U bent de baas. God behoude u in uw eer!'

De Ridder met het Witte Schild wilde niet langer wachten. Hij ging op Pennevere zitten en had de mijlen naar Rikenstene snel afgelegd. Zijn hart ging open toen hij daar al die tenten zag, sommige blauw, andere groen, van allerlei soort en vorm. Hij zag de vaandels wapperen in de wind, de wimpels, menige halsberch, schild, kuras en wapenkolder. Hij hield even stil. Ook zag hij menig wapenknecht, met aangebonden cousen en een lans in de hand, menig ridder, dapper en sterk - de lansen vormden samen een woud! - hun helmen vastgegespt en in scharen opgesteld. Zij trokken allen op de stad af. Ook zag hij vele mooie paarden, goed beschermd door overtrekken.

De stedelingen waren de muur op gegaan en bemanden hun borstweringen. Er was daar niemand of hij vreesde voor zijn le-

^{aant}ven nu de strijd ging losbarsten.

Daar volgde een grote strijd te paard, waarin menig wapenknecht het leven liet.

BEIDE partijen leden verliezen. De stedelingen besloten zich terug te trekken; langer daar blijven vechten zou wel eens slecht kunnen aflopen. De belegeraars dreven hen op en trachtten hen te steken en te doorboren. Ze wilden zich wreken voor de verliezen die ze geleden hadden. Ze gaven hen lelijk klop!

Dat ziende trok de jongeheer Ferguut het Witte Schild dicht tegen zich aan, omklemde zijn lans en stortte zich spoorlags op de meute. Wie hij maar ontmoette, iedereen moest het zadel ruimen, met hoeveel tegenzin men dat ook deed. Ferguut kon rijden waar hij wilde, want hij zat op Pennevare, die de mêlee^o uiteendreef. Alle paarden die hem tegemoet kwamen, moesten onderuit. Pennevare was formidabel, net als Ferguut die op hem zat. Hij reed door tot aan de stad en deed de stedelingen weer buiten de muur komen.

De ridder sprak: ‘Kom, beste mannen, volg mij en wreek de schade die u geleden hebt!’

Allen zeiden: ‘Wij zullen met man en macht uw advies opvolgen!’

Ik weet zeker dat wie gezien zou hebben hoe daar lansen ingewanden openreten, hen geen ongelijk zou hebben gegeven.

De Ridder met het Witte Schild was bijzonder vrijgevig in het uitdelen van zwaardslagen. Slag na slag daalde neer op de belegeraars, en menigeen beroofde hij van het leven! De koning was beter thuisgebleven dan die stad te willen innemen.

De Witte Ridder was niet uit op een losprijs.^o Wie binnen zijn bereik kwam, die ging eraan! De belegeraars waren aan de verliezende hand. Ferguut kliefde hen tot in het zadel. De stedelingen vochten dapper. De belegeraars werden teruggedreven tot aan hun tenten! Toen trokken de stedelingen zich terug.

Wie paarden, wapenrustingen of zadeltuig had willen buit

maken, er liepen daar zat paarden zonder teugel en ruiters rond; allemaal dankzij de jonge heer Ferguut!

FERGUUT escorteerde de stedelingen tot aan de stad. Die konden niet te weten komen wie hij was noch waar hij vandaan kwam. Toen de Witte Ridder zag dat allen in de stad teruggekeerd waren, keerde hij terug langs het pad door het woud naar de jongedames. Allen keken hem na, en vroegen zich af waar hij naartoe ging.

De zon was ondergegaan. Snel is hij door het bos naar zijn kasteel gereden, waar hij door zijn jongedames met open armen ontvangen werd.

Ze waren blij en opgelucht en zetten het paard op stal. Ze wreven het droog en gaven het koren te eten. Het was zijn dekkleed kwijtgeraakt, dat achterop zijn staatriem lag. Daarna haastten zij zich naar de ridder en hielpen hem uit zijn wapenrusting. Hij was uitgeput. Vindt u het gek? Zijn gezicht zat onder het bloed. Ze gingen hem wassen, zalfden zijn wonden en gaven hem een zitplaats bij een warm vuur. Zoals die meisjes met hun poezele handjes Ferguuts wonden verzorgden!

Zij dankten God dat hij niet dodelijk gewond was. Ze gaven Ferguut te eten - hij had honger als een paard - maakten zijn bed op, brachten hem naar zijn slaapkamer en lieten hem lekker uitslapen.

GALIËNE had een dienaar die heel veel ridders kende. Ze riep hem bij zich en vroeg hem nadrukkelijk of hij haar iets zou kunnen melden over de ridder die zij het Witte Schild zag dragen. Ze had gezien hoe hij de belegeraars opjoege: 'Hij stak de koning van zijn ruïne. Ik denk dat hij in zijn eentje meer deed dan alle anderen samen. Moge de Almachtige God hem beschermen! Hij heeft ons grotelijks geholpen. Ik was gevangengenomen en mijn stad zou mij afgenomen zijn als hij ons niet te hulp gekomen was! Kunt u mij zeggen hoe hij heet?'

^{aant.} ‘Majesteit, ik weet het niet, hij komt niet uit dit land. Maar nooit zag ik een dapperder ridder! Ook was er vandaag geen ridder te zien die meer inspanningen leverde. Altijd had hij zijn helm op het hoofd. Menige ridder en menige knaap heeft hij van het leven beroofd. Gezegend zij de hand, die zo ontzien wordt. Velen zag ik voor hem vluchten. Waar hij ook kwam, hij dreef allen uiteen. Onze Heer weze zijn leidsman!’

De jongedame sprak: ‘Ik ben toch zo benieuwd uit welk land hij afkomstig is, en waarom hij niet bij ons bleef. Het was al nacht. Ik maak me zorgen.’

ZODRA de ridder van zijn verwondingen hersteld was, wapende hij zich. Hij wilde terug naar het strijdtoneel waar hij onlangs geweest was, het gras voor Rikenstene.

Pennevare had binnen de kortste keren de zeven mijlen gereden en arriveerde bij Rikenstene.

Zodra ze Ferguut zagen, kwamen alle stedelingen, groot en klein, naar de poort gelopen. Zij groetten hem als uit één mond en zeiden: ‘Binnen Rikenstene zou men uw bevelen moeten gehoorzamen!’

Ferguut antwoordde: ‘Heren, moge God u hiervoor danken. Maar nu te paard! Wij wachten te lang: in het leger buiten de stad is men zich al aan het bewapenen. Ik hoorde de bazuinen schallen en de vaandels zijn uitgerold.’

De stedelingen spraken: ‘Heer, wij zijn er helemaal klaar voor. Wij zullen u volgen alsof u onze vader was.’

Ferguut nam een vaandel van de stedelingen en reed spoorlags, zo snel als hij kon, in op het leger van de koning. De eerste ridder die hem zijn schild bood, was er een uit Cornwall.^o De strijd duurde maar even. De Witte Ridder stak hem zo ongenadig hard dat de benen van diens paard het begaven en het tegen de grond sloeg. Pennevare daarentegen had nergens last van en liep gewoon door... Wel vijf stak Ferguut er dood voordat hij de teugels weer aantrok! Wat had hij zijn paard goed onder con-

trole, en wat was Ferguut een goede ruiter.

De stedelingen zeiden tot elkaar: ‘Deze met het Witte Schild verricht wonderen. Zonder hem waren we allang dood geweest. Vooruit, laten wij hem helpen zo goed als wij kunnen!’

Toen sloegen allen, arm en rijk, op de vijand in. Daar ontstond een fel gevecht, en er was niemand daar die zich niet eerst in het zweet gewerkt had, voordat hij zich terugtrok, de koning inclusief, die zijn schild in stukken voerde. De Witte Ridder deed hem met een slag vooroverbuigen in zijn zadel. Hier was haast geboden! De koning moest noodgedwongen vluchten, want Ferguut zou hem gedood hebben. Zijn vlucht leek hem echter niet te redden...

Toen verzamelden de belegeraars zich tot een cohort van vijfhonderd man. Zij stortten zich op Ferguut, en hoe die zich ook verweerde, hij kon niet voorkomen dat hij geveld werd en op de grond viel. Allen hakten op hem in en staken hem met pieken en zwaarden. Maar wat graag zouden zij zich wreken voor alle schade die hij hen had aangedaan. Hoe graag zouden zij hem doodslaan, want wat waren ze bang voor hem geweest! Ze beseften heel wel dat als ze hem zouden kunnen doden, de anderen weinig weerstand zouden bieden. Ze zouden hen binnen de muur houden. Ze zouden zich niet meer kunnen verdedigen. Was het een wonder dat ze op hem aasden? Zij stortten zich allemaal op hem, hun paard de sporen gevend.

Ferguut verkeerde in doodsnood; hij werd bijna verpletterd! Hij kon niet voorkomen dat hij op zijn knieën viel. Hij kon amper door de zwaarden heen kijken die hem op zijn hoofd raakten. Zijn goede helm was gekliefd en hing in tweeën...

Ferguut kwam overeind. Hij had zich wel eens prettiger gevoeld. Hij klemde zijn schild tegen zich aan, hield het zwaard stevig in zijn hand en ging om zich heen houwen. Wie nog nooit een ridder bezig heeft gezien kon er daar een bekijken! Zijn wonden bloeden volop. Hij was zijn keelbeschermer verloren.

Nochtans zeg ik u, zonder gekheid, wie binnen zijn reikwijdte kwam, was er geweest! Daarom probeerden zij hem van een afstand te raken.

De stedelingen zouden wel eens te lang kunnen wachten alvorens hem te hulp te snellen. Als hij erin blijft, dan zullen zij daar weinig baat bij hebben. Ze lieten op een hoorn blazen. Ze waren bezorgd om de ridder omdat zij hem nergens zagen. Toen zagen zij in de verte zijn paard Pennevare lopen. Zij reden er met een noodgang heen, en twee dienaren vingden het. De stedelingen snelden toe en brachten Pennevare in veiligheid. Here God, wat waren ze bezorgd over de ridder, en terecht!

Toen kwam daar een knecht aangerend, die riep: 'Heren, wat staat u hier te nietsen? De Witte Ridder gaat ten onder. Ik zag hem alweer een tijdje geleden te voet en zwaar in de problemen. U bent wel heel erg verkeerd bezig dat u met zijn allen hier blijft staan. Daar in die mêlee, waar u al die lansen ziet, daar is de ridder, en hij vecht voor zijn leven!'

TOEN de stedelingen dat hoorden, zeiden sommigen onder hen: 'Nu zal men zien wie dapper is en wie wat voorstelt. Eropaf, niemand uitgezonderd. Laten wij onze weldoener gaan ontzetten!'

Allen reden op die mêlee af en braken hem met geweld open. Daar werden lansen, pieken, zwaarden en helmen verbrijzeld!

De stedelingen vochten net zo lang door totdat zij de Witte Ridder zagen, die ridders en knapen uit allerlei landen tot op hun tanden kliefde.

Toen Ferguut in de gaten kreeg dat de stedelingen hem te hulp kwamen, en dat ze zijn paard bij zich hadden, was hij reuze blij, want hij dacht al dat hij het kwijt was. Hij zette zich in het zadel en gaf het de sporen. Waar hij kwam, dunde hij de mêlee uit. Ik zou u zijn dapperheid in de verste verte niet kunnen vertellen. Hoe ik mijn best ook zou doen, ik zou het niet kunnen!

De stedelingen waren maar wat blij dat zij de ridder ontzet

^{aant} hadden. Nu hadden zij hun eer bewaard! Allen keerden terug naar Rikenstene, behalve Ferguut, die naar zijn kasteel in het woud ging, waar hij de jongedames vond. Zij ontwapenden hem en barstten in tranen uit toen ze zagen op hoeveel plaatsen hij gewond was. Ze zalfden hem en maakten een bad, waarin ze - kundig op het terrein van artseneij als ze waren - rozen en akeleien wierpen, en andere kruiden die ze daar vonden om zijn pijn te verzachten. In korte tijd hadden ze hem genezen.

Nu houd ik even op over de ridder.

In het leger hield koning Galarant^o krijgsraad. Hij zei: ‘Heren, wat nu? Wij hebben zware verliezen geleden, waarover ik zwaar aangedaan ben. Veel volk heb ik verloren. Graag zou ik mij wreken, wist ik maar hoe.’

De voornaamste heren spraken: ‘Heer, geef uw leger het bevel om zich te wapenen voor de strijd, en laat ons de stad aanvallen, van alle kanten, uit alle macht. Wij zullen u koningin Galiëne bezorgen, dan maar met geweld, en alle stedelingen verslaan op wie wij de hand kunnen leggen!’

Galarant was blij verheugd dat zijn manschappen nog zoveel vertrouwen in hem hadden en sloot de vergadering. De roep ‘Ten aanval!’ werd aangeheven. Er was daar niemand, zelfs niet de minste knecht, of hij begaf zich voor de muren van Rikenstene.

Galiëne hoorde aan het lawaai dat de belegeraars eraan kwamen en gaf order dat alle stedelingen zich moesten bewapenen en zich naar de stadspoort moesten begeven. Ze drukte hen op het hart zowel hun eigen als haar eer te bewaren, want zij vreesde de koning zeer...

Binnen de kortste keren bemanden de stedelingen de kantelen, sommigen met bijlen, anderen met pieken, en weer anderen met knuppels en knotsen.

Het leger van de koning kwam in grote scharen voor de stad gereden. De stedelingen beschoten hen met een haag van pijlen.

De aanval was heftig. De belegeraars rukten op tot aan de stadsmuur!

De stedelingen vonden het niet leuk meer. Zij zagen hoe hun stadspoort gesloopt en opengebroken werd, en dat er stormladders tegen de muren werden gezet. Ze kwamen iets te dichtbij. Dat moest voor een van beide partijen verkeerd aflopen.

De stedelingen neigden ertoe de stad over te geven, op voorwaarde van behoud van lijf en goed. Dat kwam Galiëne ter ore en zij kreeg het Spaans benauwd! Ze sprak een soldaat van de belegeraars aan en vroeg hem: ‘Waar is uw heer Galarant? Laat hem hier komen!’

De koning had haar snel gevonden in de toren waar zij zich bevond. Hij vond haar schoon als de dag.

Hij groette haar en vroeg haar of zij hem uit vrije wil tot man wilde nemen of dat hij geweld moest gebruiken.

‘Zet dat voorlopig maar uit uw hoofd,’ sprak Galiëne, ‘ik heb een ander voorstel: heer koning, als u samen met een ridder - voor mijn part de sterkste in uw land, een tweekamp aandurft - dan beloof ik daar één kampvechter tegenover te stellen, die u beiden zal verslaan. En als hij u inderdaad opevint, heer koning, dan wil ik dat u terugkeert naar waar u vandaan gekomen bent en dat u mij alle aangerichte schade vergoedt! Maar als u erin zou slagen, koning, mijn ridder te overwinnen, dan zal ik mijzelf met mijn stad overgeven. Let wel, heer koning, u moet uw leger doen terugtrekken, opdat wij ons kunnen voorbereiden. Ik moet een kampvechter zien te vinden om over uiterlijk veertig dagen tegen u in het strijdperk te treden.’

Galarant sprak: ‘Beloofd! Ik zou gek zijn als ik hier niet op inging. Mijn keuze zal ik nu al bekendmaken: mijn neef Macedone, de zoon van mijn zuster. Met hem wil ik leven en sterven. Ik hoop dat hij me niet in de steek zal laten! En de strijd zal voor Rikenstene plaatsvinden.’

^{aant.} ‘Afgesproken,’ zei Galiëne.
 ‘Akkoord,’ sprak de koning.

Verder viel daar niets meer te bepraten. Koning Galarant trok zijn troepen terug. Al zijn mannen waren opgelucht en vrolijk, en Macedone was opgetogen omdat hij samen met zijn oom zou mogen vechten. Hij durfde, waar en tegen wie dan ook, voor hem een gerechtelijke tweekamp te strijden. Hij was een fier en dapper ridder! Hij was nog niet zo oud, nog maar tweeëndertig.

Galiëne heeft zich goed in de nesten gewerkt! Overal in haar land liet zij zoeken, maar daar was ridder noch knecht die voor de koningin in het krijt durfde te treden. Vandaar dat ze diep in de put zat. Ze at niet meer en dronk niet meer. ‘Here God,’ sprak ze, ‘het is maar dat u het weet: ik maak mijzelf nog eerder van kant dan dat ik met die koning trouw!’

[Galiëne op zoek naar een kampvechter]

GALIËNE had een hofmeisje dat zich haar verdriet erg aantrok. Ze zei: ‘Majesteit, ik kan het niet aanzien, dat u er zo aan onderdoor gaat! Laat mij u van advies dienen, u zult er baat bij hebben! Ik ken koning Artur en diens hof. Daar zijn altijd dappere ridders. Daar is mijnheer Gawein, en Iwein met de Witte Handen, Pertseval en Sagremort, Lanceloot en diens neef Bohort, Agravein en Erec, mijnheer Keie en Lanval, Laquis van Portugal en de beroemde Walewein,^o en nog veel meer ridders, te veel om op te noemen! Daar zou ik heen kunnen reizen, als u dat goedvindt, en de grote koning Artur en koningin Genevere smeken of zij een beroep op een van die ridders zouden willen doen, en dat die u dan uit uw ellende zou helpen, want zo gaat het niet langer... Het gaat me zo aan het hart dat u in zulk groot gevaar bent!’

DAAROP sprak Galiëne tot haarhofmeisje: ‘Lunette, je hebt me altijd trouw gediend. In nood leert men zijn vrienden kennen. Laat een muilezel zadelen en ga linea recta naar het hof! Vraag Artur zich over mij te ontfermen.’

^{aant.} Ze drukte Lunette aan haar hart en smeekte haar om hulp te zoeken, en wel zo snel mogelijk! De termijn van veertig dagen liep af.

Lunette begaf zich op weg en arriveerde in Winchester, waar zij de koning trof. Ze steeg af en ging de zaal binnen, waar men haar hartelijk ontving. Ook de koning zelf was allervriendelijkst!

Lunette sprak: ‘Lieve heer, dat God u lone, spreek het verlossende woord! Is er hier een ridder die met mij mee zou kunnen rijden naar Rikenstene? Daar wordt mijn koningin Galiëne belegerd door een koning, enkel en alleen, heer, omdat hij haar graag tot vrouw zou willen hebben... Galiëne zweert bij haar leven dat wat hij ook doet, dat ze hem niet neemt! Heer, het is nu zo ver gekomen dat zij een kampvechter moet vinden, die het moet opnemen tegen de koning en diens zusters zoon, Macedone geheten, een ridder met twee rechter handen!’^o

Koning Artur sprak: ‘Jongedame, ik zie de ernst van de situatie in, maar ik kan u, hoe beroerd u er ook aan toe bent, en hoezeer ik ook met u meeleeft, niet helpen. Er is hier niemand aanwezig die in staat is dit avontuur aan te gaan en voor u te vechten. Alle ridders van de Ronde Tafel, de besten die ik bij mij had, zijn op zoek naar een ridder, die zij graag terugbrachten naar het hof. Als er iemand terugkomt, aan wie wij het zouden kunnen vragen, dan wil ik niets liever dan dat hij uw kampvechter wordt!’

Zo bleef Lunette bij de koning terwijl de dagen verstreken. De veertigste dag kwam steeds dichterbij...

‘Heer,’ sprak Lunette, ‘ik moet nu echt terugkeren naar mijn vorstin. Wat moet ik er nog meer over zeggen? Er is geen ridder die met mij meegaat. Ik heb mijn koningin onteerd! Nu wordt haar al haar land afgenomen. Ik beloofde haar dat ik tijdig een ridder mee zou brengen die voor haar zou strijden. En nu zie ik

wat daarvan terechtgekomen is...'

De koning sprak: 'Het spijt me zeer. Jezus Christus is mijn getuige, in alle oprechtheid, ik wist niet dat mijn hof zo verlaten zou zijn. Moge de Almachtige God u geleiden en uw pijn verzachten!'

Lunette was in tranen. Zij hilde hartverscheurend en maakte groot misbaar. Ze sloeg in haar handen, trok aan heur haar en riep voortdurend om de dood. Ze liep naar haar muilezel en sloeg het beest in gang. Ze wilde niet langer aan het hof blijven. Haastig begaf zij zich op weg en reed dag en nacht door, vrezend voor haar koningin.

[Ferguut ontmoet Lunette]

In die gemoedstoestand kwam ze in het woud waar de Witte Ridder woonde, die voor zijn plezier uit rijden was gegaan. Dankzij vrouwe Fortuna zag hij Lunette, die daar wenend aan kwam zetten. Hij sloeg een arm om haar heen, trok haar vriendelijk tegen zich aan en zei: 'Omwille van de Almachtige God, jongedame, waarom treurt u? Stijg af en kom met mij mee. U zult goed verzorgd worden! U hebt dienaar noch knecht. Het is nacht, waar wilt u nu nog heen?'

'Ridder,' sprak zij, 'u doet mij pijn. Misschien heeft u zin, maar ik niet! Laat mij los, daar zou u beter aan doen, want ik ben helemaal niet in de stemming...'

Ferguut sprak: 'Maar wat is er dan? Heeft iemand u geslagen - dat zou ik echt heel erg vinden! - of heeft iemand iets lelijks tegen u gezegd? Waarom huilt u zo?'

'Ach lieve vriend, wat maakt het uit? Al vertelde ik het u, het zou mij niet helpen! Ik zou er mijn verdriet alleen maar mee vernieuwen.' En ze sloeg haar muilezel in gang, zo hard dat het beest zijn leven mag berouwen!

Ferguut nam haar teugel in zijn hand en zei: 'Jongedame, God geve mij schande als ik niet zal weten wat u deert. Eerder komt u hier niet vandaan. Ik houd u hier vast tot morgenochtend vroeg. Alstublieft, vertel mij wat er met u aan de hand is!'

Lunette sprak: ‘Heer, uw naam ken ik niet en ik weet niet wie u bent, maar laat mij los! Het heeft lang genoeg geduurd. De zon is onder, ik zie de sterren aan de hemel. U houdt mij te lang op!’

‘Begrijpen doe ik het niet,’ zei Ferguut, ‘maar u komt niet eerder van mij af voordat u mij verteld hebt, waarom u zo tekeergaat!’

‘Wat gebeuren moet, moet gebeuren,’ sprak Lunette. ‘Het zij zo, ridder, ik zal het u zeggen. Ik ben in dienst van een koningin, wier hart door rouw verscheurd wordt - waar ik op mijn beurt weer om lijd - en ik zal u vertellen waarom. Een koning terroriseert haar, omdat ze niet wil doen wat hij van haar verlangt. Hij heeft haar grote schade berokkend! Als zij hem als heer en echtgenoot zou accepteren, dan zou hij haar op handen dragen. Dat aanbod heeft hij haar vaak gedaan, onder vier ogen en in aanwezigheid van anderen, maar mijn koningin wil er niet van weten. Daarom zit ze nu in de hoek waar de klappen vallen! Hij heeft al een hoop van haar mannen gedood. Inmiddels is het zo ver gekomen dat hij haar belegerd heeft in haar stad, en dat mijn koningin geheel op eigen initiatief besloot de koning bij zich te ontbieden en hem beloofd heeft met een ridder voor de dag te komen die de koning tot overgave zou dwingen. Ongeacht welke ridder hij mee zou brengen uit zijn land, haar ridder zou die koning samen met zijn kampvechter overwinnen! Als hij daarin niet zou slagen, dan zou zij de koning haar stad en haar land moeten overgeven. Ook zou hij haar van het leven mogen beroven als hij dat zou willen, ofals dat het advies van zijn raadsheren zou zijn. Maar als de koning aan het kortste eind zou trekken, dan zou hij nooit meer tegen haar mogen vechten noch schade aanrichten in haar land, en moest hij met zijn leger rechtsomkeert maken!’

HEER, ik kan nergens een ridder vinden die die strijd wil strijden en dat avontuur durft aan te gaan. Mijn koningin zal mij laten doden! De veertigste dag is daar. Het gevecht is mor-

gen, voor de stadspoort van Rikenstene.

Ach lieve Galiëne, wat zal er morgen met u gebeuren? Vluchten kan niet meer. Al uw land zult u verliezen. Hoe hebt u ooit zoiets stoms kunnen zeggen! U zult nog eerder waanzinnig worden dan de koning uw liefde beloven. Zoiets heb ik nog nooit van mijn leven meegemaakt! Mijn God, hoe bestaat het? Ik begrijp er niets van, zo helpe mij God. En dat omdat zij verliefd is op een gek die zij maar één keer in haar leven zag! Het is mij een raadsel dat zoiets gebeuren kan, en dat zij hem niet uit haar hoofd kan zetten. Een hertog of een graaf of koning is haar niet goed genoeg om mee te trouwen, maar wel een arme sukkel, een bescheten knaap uit een vreemd land. Waar hij ook is, God geve hem schande! Hoe hij heet, weet ik niet. Begrijpt u nu waarom ik huil, ridder? En laat me nu gaan! Ik wil weg.'

'En toch verzoek ik u binnen te komen,' sprak de ridder. 'En zeg tegen uw koningin dat haar geliefde haar zal beschermen, echt waar!'

Lunette riep: 'Ook dat nog! Gaat deze ridder mij ook nog eens voor de gek houden. Houd daarmee op, lieve vriend. Matig u! Laat mij mijn weg vervolgen.'

LUNETTE kreeg opnieuw een huilbui.

Ferguut beval haar aan in de bescherming van de heilige Allene. Hij liet haar gaan en ging naar huis.

Lunette sloeg haar muilezel in gang en liet hem lopen zo snel als hij kon. Hij bracht haar kort voor de dageraad naar Rikenstene. Galiëne lag nog altijd wakker, met woede in haar hart. Lunette ging naar haar toe, viel op haar knieën neer en zei: 'Majesteit, bereid u voor op de dag van morgen! Ik heb geen kampvechter kunnen vinden die voor u in het krijt wil treden. Doe maar met mij wat u wilt, verbrand mij desnoods!'

Galiëne antwoordde: 'Zo helpe mij God, wat er ook gebeure, Lunette, ik zal u geen kwaad doen. Ik weet heus wel hoezeer u zich mijn verdriet aantrekt. Ik wou dat ik dood was! Het wordt

^{aant}me allemaal te veel. Ik weet ook niet wat er met mij aan de hand is. Ik ben mijn hart niet de baas. Ik kan maar één ding denken. Er leeft op deze wereld geen graaf of koning om wie mijn hart een zier geeft. Hoe erg ik dat ook vind. Ik kan degenen die ik in mijn hart draag niet vergeten. Hij zit er en blijft er zitten. Zelf begrijp ik het ook niet, want volgens mij is hij dood. Maar al leefde hij nog, misschien zou hij me niet eens herkennen? En toch houd ik van hem, Lunette, hoe zwaar het mij ook valt... Moge God hem goedgunstig gezind zijn, en hem geven wat zijn hart begeert. Ik bemin iemand die niets om mij geeft! Alles wat ik bezit heb ik in de waagschaal gesteld, en morgen zal ik mijzelf nog eerder van het leven beroven dan dat ik de koning zijn zin geef.'

Lunette sprak: 'Zulke dingen mag u niet zeggen, lieve majesteit, en dat moet u niet doen! Een ridder, in een woud niet zo heel erg ver hiervandaan, zei mij u te zeggen dat uw geliefde u zou beschermen, en dat u zich geen zorgen moest maken!'

'Dat is te mooi om waar te zijn, Lunette,' zei Galiëne. 'Hij die mijn hart bezit, slaat in het geheel geen acht op mij. Die ridder meende dat niet serieus, hij zei het om u te troosten! Laten we maar opstaan, en ons ochtendgebed bidden. Onze Heer zij onze kampvechter. Als het Zijn wil is, dan zal Hij ons uit de nood helpen. Misschien doet Hij dat wel?'

[Het twee tegen één gevecht]

NADAT Galarant was opgestaan liet hij om zijn neef roepen en zijn wapenrusting brengen. Hij zong van blijdschap dat nu eindelijk het moment gekomen was dat Galiëne zijn vrouw zou worden. Macedone kwam naar zijn oom. De koning zorgde goed voor zijn neef. Hij trok hem een hemd aan en daaroverheen een halsberch van sabelbont, en daaroverheen een borstrok van drakenleer.^o Ik weet zeker dat je zelfs in Benevento niet zo'n goede zou vinden! Daaroverheen een zijden mantel waarin zijn wapenteken was geborduurd. Er werd een stalen helm gebracht, en die heeft de koning hem op zijn hoofd gebonden.

^{aant.}Toen wapende Galarant zichzelf en hij rustte zich rijkelijk uit. Ik denk niet dat er een mooiere ridder in enig land was noch een die zo recht door zee was! Zo reden zij beiden tot voor Rikenstene.

De koning sprak: ‘Koningin Galiëne, kom tevoorschijn met uw kampvechter! Wij zijn er klaar voor. Het is al ver in de middag. Uw ridder zou zo langzamerhand het strijdperk wel eens mogen betreden... Christus nog aan toe, ik scheld u dit gevecht niet kwijt. Ik zal uw burcht, en uw land, en uzelf hebben. U doet er beter aan u nu vrijwillig over te geven dan dat ik u straks met geweld moet komen ophalen. Open de poort - we hebben lang genoeg gewacht - en kom mij om genade vragen!’

‘Ik zal erover nadenken,’ sprak Galiëne. ‘Het is nog geen zonsondergang. Mijn ridder kan nog arriveren en in het strijdperk mijn eer redden!’

Galiëne hilde tranen met tuiten. Ze wist niet wat te doen. Ze zocht hulp bij haar raadsheren, en zei: ‘Heren, ik weet niet wat ik doen moet. Ik heb geen kampvechter. Wat moet ik nu? Help mij!’

Zij antwoordden: ‘Majesteit, zoals de zaken ervoor staan zullen wij u aan de koning moeten geven. Anders zal hij ons doden. Er zit niets anders op dan hem als heer te ontvangen en in zijn dienst te treden. Wij hebben het plechtig beloofd. U trouwens ook, majesteit!’

‘Mijne heren,’ sprak de koningin, ‘als u hem hier binnen wilt laten en hem onderdanigheid wilt bewijzen, laat hem dan op zijn minst zijn schild nog een tijdje dragen.^o De tijd is nog niet verstreken.’

Zij zeiden: ‘Majesteit, wij zullen u helpen voorzover dat in ons vermogen ligt.’

Galiëne was er beroerd aan toe. Ze liep naar haar kamer, sloot de deur en zei tot zichzelf: ‘Wee mij, ongelukkige! Ik zal mijzelf

^{aant} nog eerder met een mes van kant maken dan dat ik die koning in mijn bed laat!’
Dit hoorde Hij maar Hij zweeg...^o

De Witte Ridder in het bos wapende zich haastig, want hij vreesde te laat te komen. Hij zag er perfect uit! Hij gebruikte een lichte maaltijd, zette zich op Pennevere en reed met grote sprongen naar het gras voor Rikenstene, waar hij snel arriveerde.

HET was in de middag. Dadelijk zag hij de koning, die zijn vaandel voor de poort ontrold had terwijl hij riep: ‘Doe die poort open, en geef mij have en goed, anders zal ik jullie allemaal laten ophangen! Waarom laten jullie mij hier roepen?’

Ferguut hoorde de koning roepen. Hij reed naar hem toe en zei: ‘Heer, u misdraagt zich! Waarom gaat u zo tekeer? Als de koningin u niet als echtgenoot wenst, dan probeert u haar toch niet met geweld te krijgen? U bent haar gewoon iets te opdringerig. Laat haar met rust, en keer terug naar uw land. Dat zou u sieren.’

Terwijl hij Ferguut vuil aankeek, antwoordde Galarant: ‘Had u wat, ridder? Hebt u ergens last van? Maak dat u wegkomt of ik doorsteek u met mijn zwaard!’

Toen kwam mijnheer Macedone naar voren en sprak: ‘Is er wat, mijnheer Drollemans? Wou u zich ergens mee bemoeien? Als u haar kampvechter wilt zijn, kom maar op, en laat ons vechten!’

Ferguut sprak: ‘Aangenomen! En u gaat niet eerder weg voordat ik uw plannen verijdeld heb. Vervloekt zij hij die bang voor u is!’

Galiëne was dolblij, net als alle stedelingen toen zij de ridder hoorden zeggen dat hij het voor haar op zou nemen. Zij baden tot God in de Hemel en tot Onze Lieve Vrouw Maria dat Zij die hoofse ridder moesten zegenen, opdat hij met de eer zou gaan strijken!

Galiëne vroeg om zich heen: ‘Wie is die ridder? Kent iemand hem?’

Iedereen keek elkaar aan en zei: ‘Kennen doen we hem niet, maar aan zijn wapenrusting te zien is het dezelfde ridder als die ons onlangs zo geholpen heeft. Maar hoe hij heet weten we werkelijk niet.’

Ferguut keerde zich om voor zijn aanloop, vastbesloten zich hoe dan ook voor die belediging op Macedone te wreken.

Alledrie kwamen zij op elkaar afgerend, zo snel als hun paarden konden lopen! Hun lansen spleten tot in hun handen. Galarant en Macedone hebben de ridder zo gestoken dat zij achthonderd maliën uit zijn halsberch braken! Ferguut moest er even van verzingen - het deed nog goed pijn ook - maar hij bleef in het zadel. Hadden ze hem toch bijna van het leven beroofd...

Macedone en de koning scholden hem verrot! Ze riepen: ‘Galgenbrok, de lillijke duvel bracht u hier! Dit spelletje bent u niet gewend, he!?’

Razend van woede reed Ferguut op Macedone af en stak hem zo hard uit het zadel dat diens hart brak! Macedone viel dood op de grond.

De koning trok zijn zwaard. Hij werd verscheurd door verdriet toen hij zijn neef dood zag liggen. Ook in het leger was men zwaar aangeslagen. Galarant klaagde: ‘Zo helpe mij de heilige Thomas, neef, u was mijn oogappel, mijn schild ende betrouwen. Maar nubent u dood. Mijn hart zal breken als ik u niet wreken kan!’

Galarant reed op Ferguut af en trof hem in zijn nek, zo hard dat Ferguut voorover sloeg in zijn zadel. Vervolgens gaf hij Ferguut een enorme beuk tegen zijn vizier! Ferguut werd er helemaal confuus van. Galarant joeg hem op en gunde hem geen moment rust. Het ging de verkeerde kant op met Ferguut.

FERGUUT klemde zijn schild tegen zich aan en spoorlags reed

de Witte Ridder op de koning af. In gedachten had hij de koning al gekleefd, maar de slag schampte af, trof het paard van de koning en onthoofdde het! Had hij de koning iets beter geraakt, hij had hem gekleefd en van zijn belangrijkste lichaamsdeel beroofd. De koning viel op de grond, maar sprong snel overeind en klemde het zwaard in zijn hand.

Galarant was een machtig koning, dapper en vol zelfvertrouwen. Hij sprak: ‘Hier blijven, ridder. Ik heb nog altijd niet verloren. U zult mij niet ontkomen. Bij de heilige Daniël, dat weet ik zeker!’ En hij gaf Ferguut een slag waarmee hij diens helm en onderhelm kliefde en ook nog een stuk van zijn hoofd meenam.

Ferguut was aan de verliezende hand. Hij sprak: ‘U schijnt mij niet echt te mogen, heer koning. U bent niet op mijn welzijn uit. Maar ik zal het u vergelden als ik u raken kan!’

Ferguut was dapper. Hij steeg zelfverzekerd af en liet Pennevare lopen. Met het zwaard in beide handen ging hij op de koning in slaan. Het was daar uitdelen en incasseren. Galarant sloeg Ferguut, en Ferguut sloeg Galarant terug, net zo lang tot de zon onderging. Het was al bijna avond. Het ergerde Ferguut mateloos dat de dag hem ontglipte. Hij stormde op de koning af, wierp hem onder zich op de grond en wilde hem met zijn zwaard doorboren. Dat zou een jammerlijk verlies geweest zijn.

Toen vroeg Galarant om genade, en zei: ‘Ridder, ik smEEK u, laat mij leven, met uw welnemen! Ik geef mij over. Ik ben uitgeput. Ik zal mijn goed van u in leen ontvangen en uw dienaar zijn.’

‘Heer koning, wilt u dan naar de koningin van Rikenstene gaan? Als ik mij niet vergis heet zij Galiëne. Word haar leenman van uw goed, wees haar raadsman en vergoed haar de schade, en u kunt een onbezorgd leven leiden. Los hiervan, heer koning, ik zeg het u eerlijk, zult u zich in Londen aan koning Artur gevangen moeten geven. Zeg hem dat u overwonnen bent door de ridder die het Witte Schild voert, met wie mijnheer Keie de spot

dreef. Groet allen die u daar ziet, behalve Keie. Hem doe ik niet de groeten. Zeg hem dat hij zich hoopte voor mij! Heer koning, wilt u dit doen? Alleen dan laat ik u leven, anders niet...'

Galarant sprak: 'Ridder, het zij zo. Ik zal naar mijn koningin gaan en in alle oprechtheid haar leenman worden, en daarna naar koning Artur afreizen, en hem vertellen wat mij overkomen is, precies zoals u het mij bevolen hebt. Ik zal, zoals ik nu gewapend ben, daar uw boodschap overbrengen.'

De Witte Ridder nam afscheid van hem, beval hem aan in de bescherming van de heilige Allene en zei: 'Groet Galiëne namens mij! De avond is gevallen. Ik moet ervandoor.' Ferguut besteeg Pennevare en reed in volle galop over het pad naar zijn kasteel in het woud.

Toen de stedelingen dat zagen, waren ze diep teleurgesteld. Zij spraken allen als uit één mond: 'Ach God, wat maken we nu mee? Deze ridder, die ons uit de nood geholpen heeft, verlaat ons! We zouden allemaal gevangengenomen zijn of van het leven beroofd als hij wat later was gekomen. Moge de Almachtige God zijn leidsman zijn!'

De koning wilde zich niet omkleden. Gewapend als hij was liep hij over het gras naar Rikenstene. Galiëne kwam hem tegemoet, samen met alle overige stedelingen. Galarant sprak: 'Luistert, heren! Majesteit, ik kom u genade vragen. De schade die ik u berokkend heb, zal ik vergoeden. En ook vraag ik u mij als uw leenman te accepteren. Van u moet ik mijn goed houden. Wees mij genadig! Dit vraag ik u uit naam van de Almachtige God.'

Galiëne zei: 'Heer koning, dat doe ik graag. Lang leve mijn kampvechter, mijn redder in nood! Vanochtend nog dacht ik dat ik al mijn land verliezen zou.'

'Luister, majesteit,' sprak Galarant. 'De ridder beval mij u namens hem te groeten en vergiffenis aan u te vragen voor alles wat ik misdreven heb. Alstublieft, accepteer mijn overgave,

want ik moet op weg naar het hof.’

Galiëne sprak: ‘Dit verzoek kan ik niet weigeren. Ik ontvang u heden als mijn leenman.’ En zij gaf hem de gebruikelijke kus.

De koning nam afscheid van haar en keerde terug naar zijn leger. Hij gaf bevel het kamp op te breken en terug te keren naar zijn land. Ook liet hij zijn wonden behandelen. Rikenstene was voor hem op een fiasco uitgelopen.

[De verslagenen aan het hof van koning Artur]

ZWIJGT allen! Nu zult u horen wat kort hiervoor gebeurd is! De zeerover, die gewond geraakt was, vond dat het tijd was. Hij wilde niet langer wachten. Hij reed naar het hof en zocht de koning net zo lang tot hij hem vond in Oxford in Engeland. Er waren een hoop ridders en vrouwen aanwezig. Hij steeg af, ging de grote zaal binnen en ging voor de koning staan. ‘Heer,’ zei hij, ‘ik geef mij over. Leg mij in uw gevangenis. Ik zal u zeggen, heer, waarom. Wij waren met zijn tien, en zijn zeventien jaar of langer zeerovers geweest. Men zou een hoop lelijks over ons kunnen vertellen. Wij hebben veel kwaad gedaan! Daar is nu een eind aan gekomen. We zouden een ridder overvaren, maar eenmaal op zee wilden wij hem van zijn wapenrusting beroven. Dat liep echter slecht voor ons af. Negen van ons sloeg hij er dood! Noodgedwongen vroeg ik om genade. Hij beval mij naar u toe te gaan. Ferguut luidt zijn naam. Hij droeg mij op alle ridders te groeten, behalve Keie. Die staat bij hem in de schuld omdat die hem beledigd heeft. Heer koning, ik ben gereed mij aan uw vonnis te onderwerpen.’

‘Vriend, maak u geen zorgen. Omwille van de ridder vergeef ik u. En beter vanaf nu uw leven!’

DE machtige koning Galarant wilde ridder noch dienaar als reisgezel. Hij trok zijn wapenrusting aan, besteeg zijn paard en reed alleen naar het hof. Hij vond de koning in Londen. Galarant was niet gewoon af te stijgen. Hij reed tot voor Artur. ‘Heer,’ zei hij, ‘wees zo goed mij aan te horen, en ik zal u vertel-

len wat ik hier kom doen. Heer, ik beminde een jongedame, maar zij wilde mij niet hebben. Dat stak mij zeer! Toen ben ik haar land binnen gevallen en ik heb haar belegerd. Heer, mijn naam is Galarant, en ik ben koning van Almeria. Uiteindelijk zei de jongedame dat zij een kampvechter zou zoeken die mij en Macedone, de zoon van mijn zuster, zou verslaan. Haar ridder heeft ons inderdaad overwonnen! Mijn neef is dood... Ik kan u onmogelijk in een paar woorden vertellen wat er allemaal gebeurd is. Maar heer, geloof mij, ik zal u de waarheid vertellen. Ik beloofde hem, toen ik van Rikenstene wegging, mij moederziel alleen naar uw gevangenis te begeven. Met mij mag u doen wat u wilt. U mag me ophangen of mij de ogen uitsteken of in een kerker opsluiten. Ik zal uw vonnis accepteren. De naam van degene die mij hierheen gestuurd heeft - volgens mij is hij de beste ridder ter wereld - ken ik niet anders dan als de Ridder met het Witte Schild. Hij is vrijgevig in het uitdelen van zwaardslagen. Hij beval mij alle ridders in uw zaal te groeten, behalve de drossaard Keie. Met hem heeft hij nog een appeltje te schillen, omdat die hem beledigd heeft. Heer, bekijk maar wat u met mij doen wilt, ik sta geheel tot uw dienst.'

Artur antwoordde: 'Bij Saint-Louis, ik vergeef het u. Gaat u het maar goedmaken bij mijn echtgenote.'

Hij riep ridders en dienaren om Galarant te verzorgen en naar koningin Genevere te brengen. Die wilde graag kennis met hem maken, want ze had zoveel over hem horen vertellen. En daarom moest hij bij haar op visite.

[Crisisberaad op Rikenstene]

Nu keer ik terug naar Galiëne. Die heeft haar tranen gedroogd, nu ze inziet dat huilen niet helpt. De tijd heelt alle wonden... Als Ferguut nog langer wacht dan zijn de rapen gaar! Een vrouwenhart is nu eenmaal niet van staal. Galiëne riep haar ridders bij zich in de grote zaal. Ze was opgeruimd en vrolijk, en sprak: 'Mijne heren, ik kan mijn land niet besturen zonder echtgenoot. Help mij ergens een ridder vinden, aan wie ik mijn land kan toe-

vertrouwen en die ik tot man zou kunnen nemen. Graag zou ik in dezen uw advies inwinnen. Ook als de gegadigde niet echt in goeden doen zou zijn - ik heb genoeg van mijzelf - ik zou hem desondanks aan het hoofd van mijn land plaatsen. Wie zich in zijn keuze door geld laat leiden, en niet door zijn hart, God geve hem schande! Moge zo iemand er doodongelukkig van worden.'

ALLEN antwoordden: 'Majesteit, had u maar die dappere ridder die u uit de nood hielp. Hij zag er niet rijk uit, maar hij is sterk en onverschrokken. Zo'n ridder is elke vrouw waard! Maar wij weten niet wie hij is, waar hij vandaan komt en wat er sedertdien met hem gebeurd is.'

Galiëne sprak grappend: 'Met uw goedvinden, ik wou dat ik hem had. Mijne heren, maakt u reisvaardig! Morgen wil ik naar het hof trekken om Artur te vragen of hij zo goed wil zijn mij een echtgenoot te geven, die mijn land tot voordeel zij.'

Toen zeiden haar ridders: 'Majesteit, dat is een weloverwogen en verstandig plan. Het lijkt ons allen een goed idee dat u naar de koning toegaat om met hem daarover te spreken.'

[Galiëne aan het hof van koning Artur]

De volgende dag, bij zonsopgang, maakte Galiëne toilet. Haar ridders - een gezelschap van wel tweehonderd man - gingen zich kleden in kostbare stoffen uit Rusland. Zij zaten op en reden weg. Zo kwamen zij uiteindelijk in Canterbury, waar zij de koning troffen. Alle ridders en dames ontvingen Galiëne met groot eerbetoon. De koning zelf was blij verheugd, want hij had in tijden niet zo'n mooie vrouw gezien! De andere vrouwen verbleekten erbij. Ook Genevere was doodongelukkig want vergeleken met Galiëne stelde zij niets voor...

Allen die haar zagen vroegen elkaar: 'Wie is die vrouw? Hoe luidt haar naam? Zo'n prachtvrouw heeft niemand ooit gezien! De man op wie zij haar oog laat vallen, heeft de hoofdprijs gewonnen. Je leeft al een jaar langer als ze iets terugzegt!' Zo spraken zij allen als uit één mond.

Galiëne ging voor de koning staan, en terwijl iedereen in de

zaal zweeg en stilte betrachtte, sprak zij: ‘Heer, zoudt u zo goedgunstig willen zijn mij een man te geven? Ik zou u er dankbaar voor zijn! Wij vrouwen zijn zwak... Wij kunnen niet vechten en oorlog voeren of een land besturen. Daarom vraag ik u: wilt u mij een echtgenoot geven die mijn land goed kan besturen?’

‘God sta mij bij, jongedame! Als Genevere dood was, dan nam ik u met uw goedvinden zélf tot vrouw! Overigens zie ik hier geen ridder die u past en die u tot man zou kunnen nemen. Maar ik weet een oplossing, en ik hoop dat u zich erin kunt vinden. Ik zou dienaren en herauten naar alle landen willen sturen, en een toernooi willen organiseren, waar mijn ridders kunnen strijden met buitenlandse ridders. Ik zal mijn schatkist openen en al de ridders die deel uitmaken van mijn hof hun onkosten vergoeden. Ook wil ik, jongedame, overal bekend laten maken dat de ridder die daar het best presteert, de fameuze koningin van Rikenstene als vrouw zal krijgen, zij die menig man van zijn verstand beroofd heeft, en wier naam Galiëne is. Ik zal laten afkondigen dat dit toernooi één maand zal duren en gehouden zal worden op het zand buiten de muren van Cardoel. Jongedame, de ridder die dat toernooi zal winnen, zal wereldberoemd zijn, en het beminnen meer dan waard!’

[Ferguut hoort van het toernooi]

GALIËNE sprak: ‘O lieve heer, u bewijst mij een grote vriendschap en eer! Uw plan heeft mijn hartgrondige instemming.’

De koning liet brieven opstellen en die in alle landen bezorgen: allen die eer wilden najagen werden voor dat toernooi uitgenodigd.

Alles wat ridder was ging op weg naar Cardoel. Galiëne kan zich gelukkig prijzen dat de hele wereld om haar uitloopt!

Degene echter die om haar wegwijnt en die haar meer dan alle andere vrouwen bemint, wist niets van dat toernooi... Hij maakte een plezierritje door zijn bos en zag een dwerg aan komen rijden, op een heel mooi paard. Aan hemzelf was alles lelijk! En om zijn nek hing een schild.

^{aant.}Ferguut begroette hem met een geintje: ‘Waar is het toernooi, dwerg?’

De dwerg zweeg. Hij kon er niet om lachen. Geërgerd probeerde hij Ferguut te passeren.

De ridder pakte het paard van de dwerg bij de teugel, deed het halt houden en sprak: ‘Alstublieft dwerg, zeg mij, waar gaat de reis naartoe?’

De dwerg zei: ‘Probeert u mij voor de gek te houden? Ik ben in dienst van een hertog. Liever zag ik dat u mij doortocht verleende dan met mij een spelletje te spelen. U weet donders goed waar ik heenga! Elke eerstejaars ridder met een beetje ambitie gaat daarheen. En u bent zot als u er ook niet heengaat!’

‘Zo helpe mij God, lieve dwerg,’ sprak Ferguut, ‘ik weet echt nergens van.’

De dwerg zei: ‘In Cardoel is een oogverblindende koningin gearriveerd, die haar hart alleen wil schenken aan degenen die dat toernooi wint. Koning Artur houdt daar hof, en heeft overal laten omroepen dat hij de koningin zal geven aan degene die daar het best presteert. Wie nu leeft, zag nooit een mooiere vrouw! Haar naam luidt Galiëne. Mocht ik haar te zien krijgen, dan was ik uit mijn lijden verlost. De hele wereld zal daar bijeenkomen. Arturs ridders zullen daar toernooien tegen ridders uit andere landen. Wat zal die ridder blij zijn die haar mondje mag kussen! Heer ridder, als u daar bij wilt zijn dan zou ik maar haast maken! Ik ga alvast.’

De dwerg maakte dat hij wegkwam en Ferguut keerde terug naar zijn woonvertrek. Hij vroeg om zijn kleren en wapende zich van top tot teen. ‘Nu zal ik Keie ontmoeten!’ zei hij tot zichzelf. Hij besteeg Pennevare en reed moederziel alleen weg in een witte wapenrusting. Vaak riep hij: ‘Galiëne, zal ik u nu gaan verliezen?! Wat ben ik een rund geweest dat ik u onlangs niet in Rikenstene heb opgezocht.^o Wat heb ik daar nu een spijt van! Het is wel vaker gezegd, en het is waar ook: wie niet waagt, die niet wint!’

^{aant.}TOEN koning Artur zag dat alle ridders gearriveerd waren, liet hij zijn vaandel naar het toernooiveld dragen. Er waren daar veel vaste en verrijdbare tribunes, vol met vrouwelijke toeschouwers. Herauten riepen luidkeels: ‘Hoogste tijd, ridders. Maakt uw helmen vast, maakt vast!’

De vrouwen waren blij dat het ging beginnen, want ze keken graag naar de ridders. Op de eretribune zaten: Genevere, Galiëne, koning Artur, koningin Philomena van Avalon, de oude graaf van Mâcon, Aglentine van Gandia, Alemandine van Griekenland, Sibilie van Rome, de gravin van Vendôme, Lidone van Allemagne, koningin Isolde van Spanje, de beeldschone Fausette van Tudela, de Lelijke Jonkvrouw en Lunette van Brabais.^o Ze waren blij en tevreden, want ze hadden een prachtig uitzicht! En wie een blik kon werpen op Galiëne voelde zich niet in de maling genomen.

[Het toernooi om Galiëne]

DAAR komt mijnheer Keie aangereden, in gezelschap van alle ridders van de Ronde Tafel, allen met hun helm vastgegespt. Mijnheer Keie was een en al ambitie. Hij reed tot voor Artur en sprak: ‘Jammer voor de anderen heer, maar ik wil als eerste in het strijdperk treden en ten overstaan van deze dames een lans breken. En iedereen zal het kunnen zien. Ik zie daar iemand aan komen rijden. Zijn paard wil ik cadeau doen aan de koningin van Rikenstene!’^o

De vrouwen spraken als uit één mond: ‘Heer koning, wij vinden het goed dat mijnheer Keie het steekspel opent. Hij heeft er als eerste om gevraagd.’

Mijnheer Keie bereed een goed paard. De regels van het spel kende hij vanbuiten. Hij haastte zich naar het toernooiveld en nam zijn lans in de hand. De buitenlandse ridders hielden stil achter een gracht bij de tros.^o Ze waren benieuwd welke ridders als eersten zouden steken. Toen ze de leeuw zagen, herkenden zij mijnheer Keie.^o Hij was een goede en sterke ridder, dapper en energiek!

Ferguut was nog vermoeid van de reis naar het toernooi. Maar zodra hij de naam Keie hoorde noemen, en dat de eerste steek aan hem gegund was, sprong hij een gat in de lucht! Hij zag waar Keie zich ophield, pakte zijn schild en zette Pennevare aan. Van alle aanwezigen wist niemand wie hij was.

Mijnheer Keie reed spoorlags over het grasveld op hem af, een en al optimisme en nergens bang voor. Mijnheer Keie stak de ridder op zijn schild en brak daarbij zijn lans. Ferguut stak Keie op zijn beurt, wierp hem uit het zadel, zodat hij hals over kop in een beekje verdween dat daar kabbelde. Luidkeels riep hij: ‘Help, help! Ik verdrink! Ik ben zwaargewond! Ik heb mijn heup gebroken!’

Nu heeft Ferguut zich passend gewroken voor de spot die Keie met hem dreef. Men legde Keie op een schild en droeg hem drijfmat terug de stad in.

HET toernooi barstte los en het ging er ruig aan toe. Aan beide zijden waren de ridders zwaar gehavend en beurs geslagen. Lanceloot presteerde daar goed, evenals mijnheer Gawein, Sagremort, Pertseval, Erec, Bohort, Lionel, Mereagis, heer Iwein en Laquis. Al deze ridders van het hof deden het erg goed! Van de buitenlandse ridders zal ik u degenen opnoemen die daar in de prijzen vielen: de heer van Bar-le-Duc, de hertog van Denemarken, en een sterke ridder uit Poitou. Ook de koning van Spanje ging daar als een speer, en de koning van Duitsland, en de koning van Romagna, evenals een grote groep ridders uit Anjou, uit de Provence en uit Valencia, te veel om op te noemen. Maar degene die daar het allerbeste presteerde was de drager van het Witte Schild! Hij legde daar iedereen zijn wil op. Veel ridders wierp hij uit het zadel. Of het nu koningen of graven waren, ze moesten zich aan hem overgeven. De Witte Ridder was snel bij iedereen bekend. Alle toeschouwers prezen hem zeer. Ook de vrouwen op de eretribune letten scherp op Ferguut: ‘Als dat geen ridder is om van te houden... Hij is alle

^{aant} ridders van het hof de baas!’

Artur zelf zei: ‘Bij de heilige Dionisius, de hoofdprijs gaat naar de Witte Ridder. Ik verklaar het toernooi voor vandaag gesloten. We gaan naar huis. De avond is gevallen. Deze dag is voorbij. Morgen gaan we weer verder met het toernooi.’

ARTUR vertrok met zijn hofhouding en daarna volgden de overige toeschouwers. Allen gingen naar de stad en zochten daar onderdak. Koning Artur wilde niet dat er iemand buiten zou moeten overnachten. Alle ridders gingen met hem mee naar het hof, waar ze hartelijk ontvangen werden. Alleen die arme Ferguut bleef daar moederziel alleen buiten. Hij had behoorlijk klop gekregen! Hij had zijn toevlucht genomen onder een boomhaag. Daar klaagde hij God zijn nood. Hij had niets anders te eten en te drinken dan water en brood. Dikwijls riep hij: ‘Galiëne! Is het gek dat ik huil? Door mijn eigen schuld heb ik u verloren! Het is niet meer dan rechtvaardig dat ik zo moet lijden, want u bood mij uw liefde aan. Het is mij een raadsel dat ik mijn verstand niet verlies.’

TOEN men aan het hof de maaltijd beëindigd had, zei Artur: ‘En nou wil ik het weten! Dames, staat op, laat ons de ridder huldigen die Keie uit het zadel stak en al mijn ridders heeft overwonnen. Terecht verdient hij ons aller lof!’

Men zocht de ridder van tafel tot tafel, maar hoewel daar graven en koningen en vele ridders uit vreemde landen aanwezig waren, er was niemand die hem kende of die wist waar hij heengegaan was of hoe hij heette... Artur gingslapen en het hof ging uiteen.

De volgende ochtend bij zonsopgang stond koning Artur op om in de kerk de mis bij te wonen. Daar waren priesters en clerken,^o die voorgingen in de dienst ter ere van God. Vervolgens reed koning Artur terug naar het hof. Hij nuttigde een licht ontbijt en begaf zich naar het toernooiveld. Menig dapper ridder

volgde hem, schild om de nek en met zijn cousen vastgebonden.

De ridders van de Ronde Tafel zeiden tegen elkaar dat ze zich eigenlijk dood moesten schamen omdat de buitenlandse ridders er met Galiëne vandoor gingen. Zij spraken onderling af: ‘Als ik degene zie die het gisteren zo goed deed, dan zal ik hem zijn vel laten gloeien!’

De herauten sloegen hun trommels. Genevere zocht haar plaats op de tribune op, en met haar Galiëne en de overige vrouwen. Ze hadden er echt zin in om naar het toernooi te kijken.

Pertseval was een groots ridder. Hij verwierf de kostbare Graal, die nooit iemand voor hem kon bemachtigen! Graag wilde hij de aandacht van de dames op zich vestigen. De dappere mijnheer Pertseval sprak: ‘Heer, het is al bijna namiddag. Met uw welnemen zou ik gaarne in Gods naam als eerste een lans breken?’

‘Gepermitteerd, Pertseval,’ sprak de koning.

Pertseval haastte zich het strijdperk in alsof zijn wapenrusting niets woog.

Zodra de buitenlandse ridders hem zagen, zeiden ze tegen elkaar: ‘Die daar is geen doetje... Dat is Pertseval de Welshman, die menige dappere daad verricht heeft!’

Ferguut had hem meteen in de gaten, en koos Pertsevals schild als doelwit. Beiden gaven hun paard de sporen en richtten hun lans.

Pertseval raakte Ferguut met volle kracht en stak hem door zijn halsberch en borstrok! Maar de Witte Ridder bleef zo vast als een reus op zijn paard zitten. Op zijn beurt stak hij Pertseval, raakte hem in het vizier van diens helm, en stootte hem wijdbeens en zijn voeten hoog in de lucht met zijn hoofd tegen de grond!

De ridders van het hof voelden zich voor gek gezet en hakten

erop los! Het toernooi was begonnen. Er ontbrandde een gevecht waarin de Arturridders de overhand kregen. Maar Ferguut nam de leiding op zich van de tegenpartij. Voortdurend bevond hij zich in het heetst van de strijd! De een na de ander sloeg hij tegen het gras, die hun paard en uitrusting kwijtraakten.

De vrouwen spraken: ‘Deze Witte Ridder verricht wonderen! Hij is de ridders van het hof volledig de baas. Al waren ze van ijzer of van staal, hij wint van iedereen! Hij zou wel eens moe kunnen zijn.’

Artur sprak: ‘Op mijn woord van eer, nooit zag ik met mijn eigen ogen een ridder die moediger vocht en die zoveel kon incasseren!’

Het toernooi duurde tot het vallen van de avond. Allen zochten toen hun herberg op. Maar Ferguut trok zich terug in een nabijgelegen bos.

Na het eten werd er aan het hof in de zaal veel nagepraat over Keie en Pertseval. Allen prezen de Witte Ridder.

De koning sprak: ‘Wie zal mij de ridder aanwijzen die iedereen heeft overwonnen? Hij is de beste ridder van de wereld!’

De ridders spraken als uit één mond: ‘Heer, wij weten absoluut niet wie hij is noch waar hij heengegaan is...’

‘Bij Sint-Alard,’ vloekte de koning. ‘Als hij Galiëne gaat winnen dan zullen we hem toch wat beter moeten leren kennen!’

ARTUR trok zich terug in zijn privé-vertrek. De ridders gingen uiteen. Het was laat.

De derde dag streed Bohort, de vierde dag Sagremort, de vijfde dag mijnheer Laquis, en op de zesde dag Mereagis. Op de zevende dag stak hij Erec van zijn paard. Op de achtste dag mijnheer Iwein, de Ridder met de Leeuw. Op de negende dag Agravein, op de tiende dag Gosengoot, op de elfde Lanceloot. Alle-

^{aant}maal verloren ze hun paard en zadeltuig. Toentertijd vormden zij de fine fleur van de christenridders. De koning schaamde zich diep dat één ridder al zijn ridders overwon, en dat hij zelfs niet wist wie die ridder was!

Op de twaalfde dag liet koning Artur wederom omroepen dat er een toernooi werd gehouden. Zijn ridders wilden per se toernooien, omdat ze verloren hadden wilden ze revanche.

Mijnheer Gawein ging diep gebukt onder het debacle. Hij schaamde zich dood dat zijn gezellen weinig eer en veel blaam geoogst hadden.

Koning Artur zag het bedrukte gezicht van mijnheer Gawein. Hij nam zijn neef apart, en vroeg hem wat hem dwarszat?

‘Oom,’ zei hij, ‘het bevalt me niets dat u hier blijft rondhangen. Laten we optrekken naar het toernooiveld. Het is meer dan tijd! Laat uw vaandel voor u uit dragen. Het wordt nu toch echt tijd om te gaan toernooien!’

ARTUR maakte zich reisvaardig en gaf opdracht naar het toernooiveld te rijden. Daar kon men minstrelen voor de dames zien dansen, vedelen en fluitspelen. Ook had zich daar menig dapper ridder verzameld, het schild om de nek en de helm vastgebonden. Nooit waren er volgens mij op een toernooi zoveel ridders bijeengekomen!

Mijnheer Gawein is naar koningin Genevere gereden en sprak: ‘Majesteit, God hebbe u lief! Heel graag zou ik als eerste een lans breken. Vraag het mijn oom. Ik kan niet langer blijven toekijken. Ik moet vechten!’

Artur, de heer van Carlioen,^o sprak: ‘Zwijg, neef Gawein! Ik geef u geen permissie. Ik wil niet dat u het lansgevecht aangaat! Ik raak nog liever de helft van mijn land kwijt dan dat een ridder u van uw reputatie zou beroven. Nooit bezat ik iemand van uw klasse! Op mijn woord van eer, ik moet er niet aan denken dat u uit het zadel gestoten wordt.’

‘Oom,’ antwoordde Gawein, ‘al mijn gezellen zijn verslagen en geblesseerd. Wat mij ook moge overkomen, mijn eergevoel dwingt mij!’

Alle vrouwen smeekten mijnheer Gawein om het toch vooral niet te doen!

Mijnheer Gawein ervoer het als een belediging dat zij hem het gevecht met de ridder uit zijn hoofd trachtten te praten. Hij maakte zich los uit hun gezelschap en reed moederziel alleen het toernooiveld op.

De buitenlandse ridders herkenden heer Gaweins wapenteken en zeiden tot elkaar: ‘Daar komt Gawein, de beste ridder ter wereld, die menig avontuur doorstaan heeft. Nooit vond men zijn gelijke!’ Ook de Witte Ridder herkende hem toen hij zijn schild zag.

GAWEIN werd de hele dag met rust gelaten. Er was niemand die het tegen hem durfde op te nemen.

Gawein zag de Witte Ridder en liet hem vragen waarom hij uit zijn buurt bleef: ‘Als hij zin had om te toernooien, dan moest hij nu komen. Hij liet te lang op zich wachten!’

Ferguut sprak tot zichzelf: ‘Tegen hem ga ik niet vechten, echt niet! En als hij per se wél wil vechten dan geef ik hem mijn paard.’

Mijnheer Gawein verbaasde zich zeer dat de ridder hem zijn paard aanbood nog voor het tot een confrontatie was gekomen... Mijnheer Gawein was een man van de wereld. Hij ging naar Ferguut toe en sprak: ‘Ridder, graag zou ik met u strijden, als u daartoe bereid bent. Ik heb de indruk dat u mij uw paard overhandigde om mij belachelijk te maken. Mijn gezellen hebt u er vreselijk van langs gegeven!’

‘Lieve heer,’ antwoordde Ferguut, ‘tegen u wil ik niet vechten. Uw dienaar wil ik zijn!’ En hij deed zijn helm af.

Mijnheer Gawein herkende hem. Wat was hij blij! Hij bracht Ferguut naar de koning en zei: ‘Oom, hier is de jongeman die

Keies heup brak, omdat hij hem in uw hof beledigde. Hij heeft zich goed gewroken!’

‘Ridder, wees welkom,’ sprak koning Artur.

Alle vrouwen en meisjes juichten Ferguut toe. De koning zelf bewees hem grote eer. Hij gaf opdracht de vaandels op te rollen en zei dat het toernooi afgelopen was. De onbekende Witte Ridder had iedereen overwonnen! En dus verlieten zij het toernooiveld en keerden terug naar hun land van herkomst.

[Het huwelijk]

ARTUR verzamelde zijn mannen en reisde naar de stad Oxford. Daar hield de genereuze koning hof. Ferguut met zijn Witte Schild zat altijd aan zijn zijde. De koning was in opperbeste stemming. Hij liet Galiëne bij zich komen, en Fausette, Philomene, Isolde, Aglentine, koningin Genevere en nog zowat ridders en vrouwen die daar waren. Artur sprak: ‘Lieve Galiëne, koningin van Rikenstene, ik zal u deze ridder geven, die al mijn ridders overwonnen heeft, en de eindoverwinning van het toernooi behaald heeft: zowel over de ridders van het hof als over de buitenlandse ridders! Ik zou het zeer op prijs stellen als u hem zoudt willen accepteren. Ferguut luidt zijn naam. Hij voert het Witte Schild, dat bewaakt werd door de reuzin en haar draak, en vele dappere daden verrichtte hij!’

De ridders en vrouwen zeiden zonder dralen: ‘Heer, dit huwelijk kan ons aller instemming wegdragen.’

GALIËNE slaakte een diepe zucht. Ze had heus wel gezien dat het degene was die haar destijds van haar zinnen beroofd had, en die haar liefde had afgewezen. Galiëne voelde zich diep beschaamd. Zij keek de ridder in zijn ogen en verschoot van kleur; nu eens was zij lijkleek om even later weer te blozen. Galiëne sprak: ‘Heer koning, ik leg mij gaarne neer bij uw wilsbesluit.’

Daarmee was de kwestie opgelost. Er kwam een bisschop, die Ferguut en de jongedame in de echt verbond. Ze hadden bepaald geen hekel aan elkaar...

^{aant}Nooit zag u meer vreugde of een groter feest dan daar gevierd werd, dat weet ik zeker! Mijnheer Gawein, zijn beste vriend, trad, geholpen door de beste ridders van het hof, op als ceremoniemeester. Uit respect voor Ferguut liet de koning het feest veertig dagen lang duren. Al het eten en drinken nam hij voor zijn rekening!

Galiëne nam diep ontroerd afscheid van koningin Genevere en Artur. Genevere en haar hofhouding bevalen haar aan in de bescherming van de Hemelse Vader.

Ferguut sprak tot Artur: ‘Heer, hoewel ik mijn bruid moet volgen, uw ridder blijf ik altijd! God zij met u. En blijf gezond. Ik moet nu echt vertrekken.’

‘Ga dan ridder, aan alles komt een eind. Moge Onze Heer God u op uw weg geleiden.’

Mijnheer Gawein, Gosengoot, Pertseval en Lanceloot vergezelden hen tot Rikenstene.

Daar werd Galiëne enthousiast onthaald. Ferguut werd daar gekroond en bezat de beeldschone Galiëne de rest van zijn leven in groot geluk.

Moge de Almachtige God onze wensen vervullen en ons voor ellende behoeden!^o

Nawoord^o

aant.

De Ridder met het Witte Schild, beter bekend als de *Ferguut*, behoort samen met de ongeveer even oude *Roman van Walewein (en het Zwevende Schaakspel)* tot de oudste, compleet bewaard gebleven Middelnederlandse Arturromans. Wanneer de *Ferguut* precies geschreven werd weten wij niet, maar het zal omstreeks 1250 geweest zijn. Voor Nederlandse begrippen is dat oeroud. Niet dat er vóór die tijd in het Nederlandse taalgebied geen boeken geschreven werden, wel degelijk, maar dan ging het toch vooral om teksten met een religieuze inhoud en met eeuwigheidswaarde. Niet om een verzonden verhaal over zo'n aards onderwerp als de liefde tussen een boerenzoon die ridder wil worden en een weggelopen logeetje.

De *geschreven* moedertaal werd rond het midden van de dertiende eeuw nog haast uitsluitend voor administratieve en ambtelijke doeleinden gebruikt; verhalen werden *verteld*. Door de opkomst en de groei van de steden ontstond de behoefte de wet- en regelgeving binnen de stad alsook de contracten tussen stad en landsheer zwart op wit vast te leggen in een taal die voor allen begrijpelijk was. Het gevolg was dat het geleerde Latijn en het kanselarij-Frans plaats moesten maken voor het Brabants, het Hollands en het Vlaams. Van een eenheidstaal was immers nog geen sprake, evenmin als van een bovengewestelijke literaire (kunst)taal.

Dankzij dit regionale taalgebruik kunnen teksten uit deze periode gelokaliseerd worden. Romans als de *Ferguut* zijn in gepaard rijm (*aa bb cc* enzovoort) geschreven. Sommige rijmparen, bijvoorbeeld *avonture/dure* of *hof/woch* zijn sterk regionaal gebonden. Als een tekst lang genoeg is, kan aan de hand van dit soort significante rijmcombinaties de bakermat vrij nauwkeurig worden aangewezen.

Het privé-manuscript van de auteur van de *Ferguut* noch het

^{aant}dedicatie-exemplaar (het boek bestemd voor de opdrachtgever) bleef bewaard, waardoor cruciale informatie over de ontstaansgeschiedenis verloren ging. Maar omdat ‘forensisch’ onderzoek naar de taal van het verloren gegane origineel in de richting van de Vlaamse Scheldestad Oudenaarde wijst, ligt het voor de hand de vermoedelijk aristocratische opdrachtgever daar te zoeken. Temeer omdat het deels (waarover later meer) om een getrouwe vertaling gaat, wat zonder een Frans manuscript onmogelijk zou zijn; en daar kom je niet zomaar aan.

Ten tijde van het schrijven van de *Ferguut* werd de stad Oudenaarde gedomineerd door Arnulf IV van Pamele (1191-1242).^o Deze kamerheer van de Vlaamse gravin Johanna van Constantinopel was een actieve vechter. Zo bevond hij zich te midden van de verliezende Vlamingen op het slagveld te Bouvines (1214)-waar een coalitie van Bourgondiërs, Duitsers, Engelsen en Vlamingen onder leiding van de Duitse keizer Otto IV verslagen werd door de Franse koning Filips II Augustus - en stierf hij in het harnas tijdens een veldtocht van de fameuze Franse koning Lodewijk de Heilige tegen de Engelsen in Gascogne. Arnulfs plotselinge dood zou het een en ander kunnen verklaren over wat wij denken te weten van de ontstaansgeschiedenis van de roman. De vertaling lijkt namelijk bijna halverwege abrupt te zijn afgebroken en vermoedelijk pas jaren later door een andere auteur voltooid te zijn.

Tegen deze redenering pleit het gegeven dat Arnulf vrijwel zeker Franstalig was. De taalgrens loopt weliswaar onder Oudenaarde door, maar het Vlaamse hof en de Vlaamse adel was francofoon. En waarom zou een Franssprekende Vlaamse aristocraat een Middelnederlandse roman bestellen?

Toch is Arnulfs mecenaat niet ondenkbaar, aangezien zijn familie het klooster te Enname protegeerde, dat onder de rook van Oudenaarde gelegen was. Dat klooster was Nederlandstalig en het heeft er alle schijn van dat daar (ook) aan literatuur ge-

daan werd. Het merkwaardige episch-dramatische dichtwerk *Vanden levene ons Heren* bleef in zijn oudste vorm bewaard in een dertiende-eeuws verzamelhandschrift, dat vrijwel zeker in het klooster te Enname vervaardigd werd.

Dat wij de *Ferguut* nog altijd kunnen lezen danken wij aan een uniek handschrift dat ergens tussen circa 1330 en 1340 vervaardigd werd. De kopiist van dit handschrift (Leiden, UB, hs. Ltk. 191-1) is weliswaar niet met naam en toenaam bekend, maar wij kunnen uit andere door hem vervaardigde handschriften afleiden dat hij een uitgesproken professional was, vermoedelijk werkzaam te Brussel, en dat hij grote opdrachten uitvoerde. Het gat in de tijd tussen het schrijven van de oorspronkelijke tekst en de ouderdom van het handschrift waarin de tekst bewaard bleef, is helaas symptomatisch voor de Middelnederlandse epische letterkunde. Voor bijvoorbeeld Floris ende *Blancefloer* (Ltk. 191-2) en de *Walewein* (Ltk. 195-2) geldt hetzelfde. De vraag die zich hierbij opdringt is: geeft het bewaard gebleven handschrift de tekst van het origineel betrouwbaar weer? Het is een bekend fenomeen dat een tekst niet overgeschreven kan worden zonder dat daar fouten insluipen. Maar veel belangrijker dan een hier en daar overgeslagen versregel - de ernstigste kopiistenfout - zijn de ingrepen van een redacteur, die de tekst een ander aanzien kunnen geven. Van Floris ende *Blancefloer* zijn oudere fragmenten overgeleverd die in sommige passages - zonder overigens een ander verhaal te vertellen - sterk afwijken van de versie in de jongere, nagenoeg compleet bewaard gebleven codex. Van de *Ferguut* zijn geen fragmenten van andere handschriften bekend, en dus kan niet met zekerheid worden vastgesteld of en in hoeverre de bewaard gebleven redactie dezelfde is als het origineel. Omdat de roman omstreeks 1330 ouderwets oogde, waarover straks meer, is er geen dwingende reden te veronderstellen dat de bewaard gebleven *Ferguut* er wezenlijk anders uitgezien heeft dan de dertiende-eeuwse roman.

De *Ferguut* is geen oorspronkelijk Middelnederlands werk, maar een vertaling-bewerking van de Franse Arturroman *Le Chevalier au Bel Escu*, beter bekend als de Fergus. Ook van deze roman weten we heel weinig. Wel kennen we de naam van de auteur, Guillaume le Clerc, en er zijn aanwijzingen dat hij uit Wallonië afkomstig was. Wanneer en voor wie Guillaume zijn roman schreef is onbekend, maar het vermoeden is gerechtvaardigd dat dit omstreeks 1200 gebeurde. Uit zijn toenaam 'le Clerc' zou men kunnen opmaken dat hij op zijn minst geschoold, zo niet gestudeerd was.

Traditioneel wordt Guillaume gerekend tot de epigonen van de beroemde twaalfde-eeuwse Franse auteur Chrétien de Troyes, die als de schepper van het genre Arturroman te boek staat, maar die typering is achterhaald. Dat Guillaume het werk van Chrétien goed kende staat buiten kijf. Wie na de *Fergus* gelezen te hebben Chrétien's eerste roman *Erec et Enide* (her)leest, vindt veel ontleningen. Toch heeft dat niets met epigonisme te maken. *Le Chevalier au Bel Escu* is geen navolging van Chrétien, maar een literaire reactie op diens oeuvre, en dan met name op zijn laatste en meest spraakmakende Arturroman *Le Conte du Graal*, alias *Perceval*. Chrétien schreef deze roman omstreeks 1182 in opdracht van de Vlaamse graaf Filips van de Elzas, nadat hij eerder Arturromans had geschreven voor het hof van Champagne.

Arturromans

In het jaar 1066 stak de Normandiër Willem de Veroveraar het Kanaal over, versloeg de Angelsaksen bij Hastings en maakte zich meester van de Engelse kroon. Die behoorde ooit de oorspronkelijke Keltische bewoners - de Britten - toe, maar die waren eerst door de Romeinen onderworpen en eeuwen later door

invallende Angelen en Saksen naar de zuidoostelijke uithoeken Cornwall en Wales verdreven. Nadat de Normandiërs hun macht geconsolideerd hadden, gingen zij zich interesseren voor de oudste bewoners van het eiland en maakten zo kennis met de legendarische Britse koning Artur, diens vader Uter Pendragoen, de tovenaars Merlijn, en ridders als Keie en Walewein.

De Angelsaksische heilige en historiograaf Beda Venerabilis (circa 673-735) had nadat zijn volk het eiland veroverde, de overwinning in zijn *Kerkelijke geschiedenis van het Engelse volk* beschreven als een door de Angelsaksen voltrokken goddelijke straf voor de Britse tweedracht en ketterij. Als wetenschapper wist Beda - bijvoorbeeld uit Julius Caesars *De Bello Gallico* - dat Brittannië door de Romeinen veroverd was, maar de geschiedenis van het eiland vóór de komst van de Romeinen, en vóór de verovering door de Angelen en Saksen, vertoonde gaten. Van die gaten, selectieve citaten uit het werk van lokale geschiedschrijvers als Gildas en Nennius, en een 'oud Brits boekje' maakte Geoffrey of Monmouth in zijn *Geschiedenis van de koningen van Brittannië* (circa 1136) gebruik om de Britten een Trojaanse afkomst aan te meten en de grootste koning aller tijden te schenken. Brittannië was volgens Geoffrey een maagdelijk eiland, bewoond slechts door dieren en reuzen, totdat Brutus, achterkleinzoon van Aeneas en aanvoerder van door hem uit Griekse gevangenschap bevrijde Trojanen, er voet aan land zette, de reuzen uitmoordde en het land zijn naam gaf. Helaas voor de Britten konden zij door onderlinge verdeeldheid hun zelfstandigheid niet behouden en werden zij eerst door Julius Caesar, en later door de Angelen en Saksen onderworpen. Maar voor het zover was beleefde het Britse Rijk in het begin van de zesde eeuw onder koning Artur een bloei als nooit tevoren.

De *Geschiedenis van de koningen van Brittannië* maakte snel furore, werd omstreeks 1150 door de Normandiër Wace in het Frans vertaald als *Roman de Brut* en kreeg ook op het continent

een warm onthaal. Een Brits-Keltische rage volgde, met als bewaard gebleven hoogtepunten de roman *Tristan en Isolde* en de *Lais* van Marie de France.

In de jaren zeventig van de twaalfde eeuw gaf de enigmatische auteur Chrétien de Troyes een geheel nieuwe draai aan de *matière de Bretagne* door Britse/Bretonse verhalen uit het mondelinge circuit te bewerken tot fictionele en gekunstelde romans. Tot dan toe bevatten romans - de middeleeuwse roman ontstond zo'n twintig jaar eerder, toen antieke stof uit het Latijn in het Frans vertaald en bewerkt werd, in een vorm die sterk afweek van de Karelepiek - weliswaar legendarisch materiaal, maar de pretentie was die van waarheidsgetrouwheid. Chrétien brak daar radicaal mee door zijn hoofdpersonen vanuit een locatie in de reële wereld naar een droomplek in de Andere Wereld te laten reizen, waar in beginsel onmogelijke dingen konden gebeuren.

Van de jeugdige, vechtende koning Artur van Geoffrey maakte Chrétien een passieve koning Artur van middelbare leeftijd, en van diens hof een riddercollectief dat op zijn lauweren rustte. Zodoende bracht hij een optimaal contrast tot stand met de jonge, individuele held die als een dolende ridder zijn queeste (zoektocht) tracht te volbrengen.

Ronduit provocerend was Chrétiens gebruik van de typologische bijbelinterpretatie die hij als model koos voor zijn romans *Erec et Enide* en *Le Chevalier au Lion*, alias *Yvain*. Chrétien liet zijn held op ongeveer eenderde van de roman een voorlopig succes behalen, om hem vervolgens in het literaire ongeluk te storten. Pas door zich daaruit op te werken werd het ware en definitieve succes geboekt. Deze 'tweefasestructuur' was afgekeken van de wijze waarop bijbelexegeten gedurende de Middeleeuwen het Oude Testament interpreteerden in verhouding tot het Nieuwe Testament. Men beschouwde het 'joodse' Oude Testament als een vooruitwijzing naar wat er in het christen Nieuwe Testament vervuld werd. Zo gold de profeet Jonas als

een voorbode van Jezus Christus omdat hij drie dagen lang in de buik van de walvis verbleef voordat God hem losliet, waar Jezus Christus drie dagen in het graf lag voordat de Almachtige Vader Hem liet verrijzen.

Ook het thema van Chrétiens romans was baanbrekend: liefde en ridderschap. Dit thema was weliswaar aangestipt in Geoffrey's *Geschiedenis* toen in tijd van vrede de jonge ridders indruk op het vrouwelijk publiek trachtten te maken door op het toernooiveld hun moed en behendigheid te tonen. Het effect op de meisjes en vrouwen was groot. Zij kozen ieder een ridder uit en identificeerden zich zozeer met zijn daden en zijn roem dat zij hun (volgens middeleeuwse normen en waarden) aangeboren promiscuïteit vergaten en monogaam werden. De ridder op zijn beurt werd zo geïnspireerd door de liefhebbende (jonk)vrouw dat hij uitgroeide tot een door het hof gerespecteerd pleger van zinvol geweld. Aan het slot van zijn *Geschiedenis*, als de Romeinen Artur de oorlog verklaren, zou Geoffrey hier echter impliciet afstand van nemen en dit 'vrouwenspel' afdoen als decadent gedrag.

Als eerste romancier beschreef Chrétien de liefde tussen een ridder en zijn (jonk)vrouw als een bij uitstek veredelende kracht, die zich zowel psychisch als fysiek manifesteerde. Door die liefde steeg de held lichamelijk en geestelijk boven zichzelf uit: hij werd sterker van lichaam en geest en maakte als hij daartoe uitverkoren was het onmogelijke waar. Deze visie kreeg zijn hoogtepunt in de persoon van Lancelot, de jonge held uit Chrétiens roman *De Ridder van de Kar* en ging ten nadele van de reputatie van Gauvain (Walewein), die model ging staan voor een ouderwetse, door bloedverwantschap gemotiveerde ridder.

In de Middelnederlandse Arturromans kreeg Lancelot overigens een heel ander onthaal. Zijn buitenechtelijke verhouding met Arturs vrouw, koningin Genièvre, kon hier niet op bewonderende instemming rekenen. Nee, hét toonbeeld van ridderschap in de Lage Landen was Walewein, of Gawein, zoals hij

in de *Ferguut* genaamd is. De verklaring voor deze afwijking is tweeledig. Allereerst deden er - getuige persoonsnamen in oorkonden - in de Nederlanden al verhalen over koning Artur de ronde ver voordat Chrétien zijn romans schreef, vrijwel zeker gevoed door Vlaamse migranten die in het voetspoor van de Normandiërs de oversteek maakten. Daarnaast was het publiek hier wezenlijk anders. Niet alleen was het verhoudingsgewijs ongeletterd - en dus vooral gefixeerd op de letterlijke betekenis van een tekst - het was ook in overgrote meerderheid jeugdig en ongehuwd. Een dergelijk jong publiek ga je niet het hoofd op hol brengen met verhalen over pure liefdespassie, gepaard gaand met grensoverschrijdend gedrag. Zo'n publiek geef je een voorbeeld dat nagevolgd kan worden!

In zijn voor de Vlaamse graaf en kruisvaarder Filips van de Elzas geschreven *Conte du Graal* distantieerde Chrétien zich van deze door hem in het leven geroepen profane ideologie en sloeg hij een nieuwe, ditmaal mystieke weg in. Waar zijn eerdere hoofdpersonen uit waren op een huwelijk met een rijke en beeldschone prinses, die hen niet door de wederzijdse ouders bij de geboorte beloofd was maar die zij zich eigenhandig hadden verworven, in zijn laatste roman kiest de held van het verhaal, de ridder Perceval, niet voor liefde en ridderschap, maar voor de verhevenheid van de religie en het geheim van het geloof.

Dat Chrétien hiermee zijn opdrachtgever wenste te behagen, mag niet uitgesloten worden. De Vlaamse graaf Diederic van de Elzas, vader van Philips, had ook als kruisvaarder het Heilig Land bezocht en had de relikwie van het Heilig Bloed mee naar huis genomen, die sindsdien jaarlijks in Brugge in processie rondgedragen werd. Het Heilig Bloed staat ook centraal in de geschiedenis van de Graal: het is het geheim van de Graal.

Zelf is Chrétien uiterst vaag over de Graal, maar latere auteurs, en dan met name Robert de Boron (eind twaalfde eeuw),

hebben de Graal geïdentificeerd met een schaal die tijdens het Laatste Avondmaal gebruikt werd voor de allereerste eucharistieviering. Na Christus' kruisdood kreeg Jozef van Arimathea van de landvoogd Pilatus toestemming Zijn lichaam van het kruis af te nemen. Op weg naar de Calvarieberg liep Jozef de zaal binnen waar het Laatste Avondmaal gehouden was en vond daar de Graal. Hij nam die mee en bewaarde er het bloed in dat hij van Zijn lichaam af waste. Hoewel dat niet met zoveel woorden wordt gezegd, heeft het er alle schijn van dat het geheim van de Graal geïdentificeerd werd met het geheim van de transsubstantiatie: de verandering tijdens de eucharistieviering van brood en wijn in het lichaam en bloed van Jezus Christus. Dat wonder stond destijds sterk in de belangstelling en werd onder paus Innocentius III in 1215 tijdens het Concilie van Latheranen tot geloofswaarheid (dogma) verheven.

Intertekstualiteit

Middeleeuwse auteurs waren niet origineel in de hedendaagse betekenis, eerder andersom. Niet uit gebrek aan fantasie, maar omdat de artistieke normen en waarden destijds heel anders lagen, zien we vaak dat auteurs aanhaken bij het werk van anderen. Zo koppelde Guillaume le Clerc zijn *Chevalier au Bel Escu* aan de *Conte du Graal*. Je kunt eerstgenoemde roman niet lezen zonder voortdurend aan laatstgenoemde te denken. Deels is dit een vorm van literaire kritiek, deels een manier om de interpretatie van de reagerende roman te sturen.

Hoewel de *Chevalier au Bel Escu* heel goed leesbaar is als een zelfstandige roman over de droomcarrière van een boerenzoon uit Schotland, in wezen is het een superieure parodie op de *Conte du Graal* en de hoofdpersoon Perceval, de onnozele Welshe knaap die door zijn moeder dom gehouden werd in de hoop dat hij géén ridder zal worden. Daarom ontbreekt in de Franse

voorbeeldtekst, en als gevolg daarvan ook in het Middelnederlands, de zo gebruikelijke proloog: de roman presenteert zich als een *continuation*, een vervolg op een bestaande roman. Ingeval van de *Conte du Graal* lokte Chrétien dit als het ware uit, omdat hij de roman (bewust?) onvoltooid liet.

Reageerden continentale auteurs, onder wie Chrétien, eerder in hun literaire werk op de kennelijk aanstootgevende Brits-Keltische roman *Tristan en Isolde*, waarin een buitenechtelijke liefde bezongen wordt, nu was Chrétiens *Conte du Graal* het mikpunt. Zijn held nieuwe stijl sloeg niet aan bij zijn collegaromanciers, die weinig ophadden met een vechtende asceet en daarom teruggrepen op de oude, vertrouwde combinatie van liefde en ridderschap.

De Middelnederlandse vertaler lijkt overigens niet of nauwelijks oog te hebben gehad voor het intertekstuele fundament. In zijn vertaling beperkt hij zich tot het verhaal sec, dat hij licht bekortend maar getrouw vertaalt. Ook de tweede auteur, die de pen overneemt als Ferguut de tolridder bij de dam verslagen heeft, toont zich niet bewust van de intertekstuele onderstroom. Zo maakte Perceval in het Oudfranse origineel tijdens het slottoernooi als enige ridder (op Gauvain na) remise tegen Fergus, om in het Middelnederlands net als de rest van de Arturridders (op Gawein na) vernederd te worden.

Wel introduceerde de tweede auteur zijn eigen intertekstualiteit. Omdat hij anders dan de eerste auteur geen Frans handschrift tot zijn beschikking had, moest hij de roman uit zijn hoofd voltooien. Waar hij verhaalstof of eigennamen tekortkwam, leende hij bij andere teksten die hij op zijn repertoire had staan. Dat waren zowel Arturromans als teksten uit de wereld van de Karelepiek, bijvoorbeeld *Ogier van Denemarken*, en het destijds heel populaire maar nu vergeten chanson de geste *Folque de Candie*.

De Ferguut vergeleken met de Fergus

De Oudfranse brontekst kan getypeerd worden als een collage van verschillende Chrétien-romans, met name *Erec et Enide*, *Yvain* en de *Conte du Graal*, op basis van een tweefasenstructuur. Fergus gedraagt zich herkenbaar als een tweede Perceval, maar dan wel een Perceval die de weg terug in slaat binnen een ‘ouderwetse’ tweefasenstructuur.

Door de jacht op het Witte Hert - bekend uit het begin van *Erec et Enide* - raken Artur en zijn ridders van de Ronde Tafel verzeild in een Schotse uithoek van zijn rijk. Daar woont de rijke boer Somilet die met een adellijke vrouw gehuwd is. De oudste zoon, Ferguut, aardt naar zijn moeder en heeft zijn ridderlijke ambitie van haar geërfd. Als hij dan op een dag de koning die hij kent uit de verhalen van zijn moeder, in levenden lijve ziet, weet hij het zeker: hij wil naar het hof! Maar daar zit men niet te wachten op een bevlogen boerenzoon. Hoewel... Arturs rijk wordt belachelijk gemaakt door de Zwarte Ridder, en als er al iemand gevonden kan worden die het tegen hem durft op te nemen dan wordt diens hoofd de volgende dag terugbezorgd. Net als in de *Conte du Graal* krijgt de nieuwkomer de wind van voren van de drossaard Keie, die hem honend als een verlosser in de strijd tegen de Zwarte Ridder ontvangt. Ferguut accepteert de zelfmoordopdracht, maar zegt Keie tegelijkertijd de vete aan. Onwetend van hoe zich aan het hof te gedragen gaat Ferguut in de burchtstad op zoek naar onderdak, maar niemand nodigt hem uit binnen te komen. Als een verzopen kat wordt Ferguut uiteindelijk binnengelaten door de dochter van Arturs kamerheer. Die geeft hem in één avond een cursus ridderschap en laat hem - onherkenbaar in zijn nieuwe kleren - de volgende dag tot ridder wijden. Met tranen in de ogen ziet Artur Ferguut naar de Zwarte Rots vertrekken.

Onderweg moet Ferguut overnachten en doet dat bij de kasteelheer van het slot Idel, waar op dat moment diens nichtje Ga-

liëne logeert. Het is liefde op het eerste gezicht, althans wat Galiëne betreft. Ferguut echter wordt volledig in beslag genomen door zijn aanstaand gevecht met de Zwarte Ridder. Als Galiëne 's nachts de stoute schoenen aantrekt en zich naar Ferguuts slaapvertrek begeeft om hem haar liefde te verklaren treft ze hem slapend aan. Als ze Ferguut wakker gemaakt heeft, weet hij in eerste instantie niet hoe en wat te doen. Anders dan Perceval in de *Conte du Graal* nodigt hij haar niet in zijn bed uit, maar vraagt haar om uitstel: eerst de Zwarte Ridder en dan zal hij zich aan haar en de liefde onderwerpen.

Terwijl Ferguut de weg naar de Zwarte Rots gewezen wordt, vlucht een beschaamde Galiëne zonder iemand iets te zeggen terug naar haar ouderlijk huis. Ferguut keert als overwinnaar terug naar Idel, maar tot zijn ontzetting is Galiëne spoorloos verdwenen. Ferguut is gebroken. Hij wil geen onderdak voordat hij haar teruggevonden heeft. Zijn zoektocht leidt tot niets en langzaam maar zeker wordt hij 'gek'. Een wonderbron geneest hem en zijn paard, en wijst hem de weg naar het Witte Schild. Alleen als hij dat bemachtigt kan hij Galiëne terugvinden.

Ferguut verovert het Schild op een reuzen echtpaar en mengt zich vervolgens in de strijd om Rikenstene, de burchtstad van Galiëne, die door koning Galarant van Amarie belegerd wordt. Maar zelfs nadat hij de koning verslagen heeft, durft hij Galiëne niet onder ogen te komen, zozeer schaamt hij zich op zijn beurt.

Op dit punt in het verhaal aangekomen onderscheidt de Middelnederlandse naverteller zich van de brontekst. In de *Fergus* weet Galiëne niet wie haar redder is, reden waarom zij naar Arturs hof reist - waar een toernooi plaatsvindt - in de hoop dat zij hem daar zal aantreffen. In de *Ferguut* daarentegen weet Galiëne vrijwel zeker wie de ridder is die haar ontzet heeft, en maakt zij handig van Arturs onnozelheid gebruik om hem een groot toernooi te laten organiseren, waarin zij als hoofdprijs uitgelooft wordt. Ferguut hoort nog net op tijd van dat toer-

nooi, overwint alle Arturridders - behalve Gawein aan wie hij zich zonder slag of stoot overgeeft - en krijgt nadat hij zich bekendgemaakt heeft Galiëne als bruid.

Met name in het tweede, navertelde stuk vertoont de Middelnederlandse *Ferguut* significante verschillen ten opzichte van de *Fergus*, zonder overigens de loop van het verhaal los te laten. Een analyse daarvan valt echter buiten het bestek van deze Griffioen-pocket.

Deze Griffioen-vertaling

Het veertiende-eeuwse manuscript waarin de *Ferguut* bewaard bleef, is door een corrector onder handen genomen. Niet omdat de tekst concrete fouten bevatte, maar omdat deze dertiende-eeuwse roman ten tijde van het schrijven van het bewaard gebleven handschrift vooral rijmtechnisch ouderwets oogde. Die corrector kán de bekende Antwerpse schepenklerk en literator Jan van Boendale geweest zijn. In het colofon waarin deze corrector zijn werkzaamheden verantwoordt, gebruikt hij een regel die - hoewel enigszins stereotiep - in de gehele Middelnederlandse letterkunde alleen wordt aangetroffen in een epiloog van Jan van Boendales *Der leken Spiegel*. Niet alleen woordelijk, zelfs letterlijk! Merkwaardig aan dat bewuste Boendale-handschrift is dat het in de proloog aan iemand anders wordt opgedragen dan in die bewuste epiloog, wat in de richting van (een kopie van) het auteursexemplaar wijst.

In deze vertaling zijn de corrector en diens correcties zo veel mogelijk genegeerd, en is waar mogelijk gepoogd de oorspronkelijke tekst weer te geven. Ook is geprobeerd het typische voorlees- c.q. vertelkarakter van de tekst te behouden, zowel in de typografie als in het gebruik van de werkwoordstijden. De *Ferguut* was namelijk primair bedoeld om beluisterd te worden. Niet omdat maar weinig mensen konden lezen (wat dus niet

het geval was, de alfabetisering in de steden was groot) maar omdat begrijpend en dramatisch lezen - het verhaaldebeuren als het ware voor je zien - alleen voor zeer ervarenen was weggelegd.

Het lezend oog zal zich aanvankelijk misschien storen aan de afwisseling van tegenwoordige tijd, verleden tijd en voltooid verleden tijd, maar wie zich ertoe zet de tekst hardop (voor) te lezen, zal merken dat de verteller door die afwisseling tegelijkertijd een verhaal kon vertellen als het van commentaar voorzien. Dat laatste wordt waar mogelijk met gedachtestreepjes weergegeven, bijvoorbeeld: Het hert verliet het woud - of Pertseval dat nu wilde of niet - en begaf zich in het bos van Gladone, en Pertseval erachteraan.

In de typografie is de lombardenstructuur van het bewaard gebleven handschrift gerespecteerd. Met behulp van deze (in het *Ferguut*-hand schrift vooral tekststructurende bedoelde) grote gekleurde beginletters van 'alineas' en door middel van witregels wordt in de moderne vertaling gesuggereerd in welke 'hoeveelheden' het publiek de tekst opgevoerd kreeg. Omdat de roman geen indeling in hoofdstukken kent, zijn onderaan de pagina korte inhoudsomschrijvingen toegevoegd. In de benedenmarge zijn de corresponderende versregels van het Middelnederlandse origineel vermeld.

De spelling van de eigennamen is genormaliseerd naar andere Middelnederlandse teksten en het Middelnederlandse referentiekader van Bijbel en klassieke oudheid.

Voor wie meer wil weten en lezen

Het Oudfranse origineel is uitgegeven in:

Guillaumele Clerc, *The Romance of Fergus*. Ed. W. Frescoln. Philadelphia, 1983.

en vertaald in:

Guillaume le Clerc, *Fergus of Galloway: Knight of King Arthur*. Translated with an introduction and notes by D.D.R. Owen. London, 1991.

Van de Middelnederlandse tekst bestaan de volgende recente edities:

Ferguut and Galiene. A facsimile of the only extant Middle Dutch manuscript (Leiden, University Library, Ms. Letterkunde 191). Ed. M.J.M. de Haan. Leiden, 1974. (Helaas niet in kleur.)

Ferguut. Uitgegeven met inleiding en aantekeningen door E. Rombauts, N. de Paepe en M.J.M. de Haan. 's-Gravenhage, 1982 (2de druk). [De eerste druk werd herdrukt: Hilversum, 1993]

W. Kuiper, *Die riddere metten witten scilde. Oorsprong, overlevering en auteurschap van de Middelnederlandse Ferguut, gevolgd door een diplomatische editie en een diplomatisch glossarium*. Amsterdam, 1989.

Ferguut. Edited by David F. Johnson and Geert H.M. Claassens. Cambridge, 2000. Dutch Romances, Vol. II. (Kritische editie met een Engelse parallelvertaling, en recente secundaire literatuur.)

Aan de Middelnederlandse *Ferguut* zijn twee recente dissertaties gewijd:

W. Kuiper, *Die riddere metten witten scilde. Oorsprong, overlevering en auteurschap van de Middelnederlandse Ferguut, gevolgd door een diplomatische editie en een diplomatisch glossarium*. Amsterdam, 1989.

R.M.T. Zemel, *Op zoek naar Galiene. Over de Oudfranse Fergus en de Middelnederlandse Ferguut*. Amsterdam, 1991. (Met veel aandacht voor Chrétien de Troyes.)

De meest recente literatuur over het *Ferguut*-handschrift:

Willem Kuiper, 'De filoloog als patholoog-anatoom', in: *Queeste* 5 (1998), afl. 2, p. 172-180.

Erik Kwakkel en Herman Mulder, 'Quidam sermones. Mystiek proza van de Ferguut-kopiist (Brussel, Koninklijke Bibliotheek, hs. 3067-73), in: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 117 (2001), p. 151-165.

Over de Middelnederlandse Arturromans leze men:

Arturus Rex. Vol. I: Catalogus. *Koning Artur in de Nederlanden* (eds. W. Verbeke, J. Janssens en M. Smeyers). Leuven, 1987.

W.P. Gerritsen en A.G. van Melle (eds.), *Van Aiol tot de Zwaanridder. Personages uit de middeleeuwse verhaalkunst en hun voortleven in literatuur, theater en beeldende kunst*. Nijmegen, 1998 (2de druk).

G.H.M. Claassens and David F. Johnson, *King Arthur in the medieval Low Countries*. Leuven, 2000.

Over Geoffrey van Monmouth:

Michael J. Curley, *Geoffrey of Monmouth*. New York, 1994.

Geoffrey van Monmouth, *Geschiedenis van de Britse koningen*. Vertaald door Mark Nieuwenhuis. Amsterdam, 2000.

Twee romans van Chrétien in een moderne Nederlandse vertaling:

Erec en Enide. Een roman van Chrétien de Troyes. Vertaald door René Stuijp. Hilversum, 2001.

Chrétien de Troyes, *Perceval of het Verhaal van de Graal*. Vertaling René Stuijp. Utrecht, 1979.

Over Vlaanderen ten tijde van de vertaling van de *Ferguut*:

Theo Luykx, *Johanna van Constantinopel, gravin van Vlaanderen en Henegouwen*.
Antwerpen, 1946.

Over de slag bij Bouvines:

www.xenophongroup.com/montjoie/bouvines.htm#battle

Aantekeningen

Blz. 7. Omdat het Oudfranse origineel zich presenteert als een ‘vervolg’ op de *Conte du Graal* van Chrétien de Troyes ontbreekt de gebruikelijke (tweeledige) proloog, waarin de dichter eerst zijn publiek toespreekt en vervolgens de roman inleidt.

Blz. 7. In de Oudfranse *Li Chevalier au Biel Escu*, alias *Fergus*, wordt hun vriendschap vergeleken met die tussen Achilles en Patroclus, die als exemplarische homo's te boek stonden. Dit soort grappen overleefden de Middelnederlandse vertaling niet.

Blz. 8. Kennelijk waren er warmere mantels voor koudere dagen.

Blz. 9. De Rode Ridder is een personage uit de al eerdergenoemde *Conte du Graal* van Chrétien de Troyes. Door hem hier ter sprake te brengen nodigt de Oudfranse auteur zijn publiek uit deze roman te betrekken in hun interpretatie van wat gebeurt en komen gaat. Men noemt dit (specifieke) intertekstualiteit.

Blz. 11. Het was gebruikelijk de ingewanden aan de jachthond(en) te gunnen.

Blz. 11. In het Oudfranse origineel wordt Gauvain, niet zonder ironie, geportretteerd als een ridder in ruste.

Blz. 12. Houten uitbouw bovenaan een muur om de voet van de muur te kunnen bestrijken.

Blz. 14. Met dit hoerenzoon drukt Somilet uit dat hij Ferguut niet (langer) als zijn zoon beschouwt.

Blz. 14. Door hem met ‘u’ aan te spreken in plaats van het tussen familieleden gebruikelijke ‘je’ behandelt de vader zijn zoon als een buitenstaander.

Blz. 15. Lange metalen ‘jurk’ met integraal capuchon, vervaardigd van in elkaar gevlochten ijzeren ringen.

Blz. 15. In het bewaard gebleven handschrift staat abusieve-

lijk 'bronie', wat een met metaal versterkt leren jack is, bekend uit de Karelepiek, en de voorloper van de halsberch. In de Oudfranse voorbeeldtekst staat 'braies', wat een (soort) broek is. Cousen zijn 'leggings' van gevlochten metalen ringen.

Blz. 15. Een werpspies was een verboden wapen in de ridderwereld. Daarnaast is er wederom sprake van intertekstualiteit: in de eerdergenoemde *Conte du Graal* doodt Ferguuts prototype Perceval de Rode Ridder met een werpspies. Het Oudfranse origineel bevat meer van dit soort verwijzingen, die in het Middelnederlands onvertaald bleven.

Blz. 16. Koning Artur en diens gevolg.

Blz. 17. Een lans is om mee te steken. Door hem als een knuppel te gebruiken demonstreert de jongeman wederom zijn onnozelheid.

Blz. 17. Vluchten en (op)jagen zijn elementaire ridderlijke manoeuvres die de jongeman (nog) niet beheerst.

Blz. 17. Deze koppensnellerij typeert de 'achterlijkheid' van de jongeman.

Blz. 17. De jongeman doet 'alsof hij thuis is' en maakt zich daarmee belachelijk in de ogen van de hovelingen.

Blz. 18. Dit citaat: (*Vulgaat*) 22-1 psalmus David: Dominus reget me et nihil mihi deerit - staat niet in het Oudfranse origineel, maar is van eigen vinding van de Middelnederlandse vertaler.

Blz. 19. Geen bekende uitdrukking. Een herinnering aan het zwarte kleed waarop Ferguuts wapens lagen, of een verwijzing naar een baarkleed?

Blz. 19. Raadselachtige bezweringe, in het Oudfranse origineel wordt de Heilige Geest aangeropen.

Blz. 19. Keie draagt zijn lange haar (teken van hoge adel) in vlechten rond zijn hoofd gebonden.

Blz. 20. Door Ferguut eerst met het intieme 'je' aan te spreken en daarna pas met het formele 'u' hoopt Artur hem te vermurwen.

Blz. 20. Het knikkebollen (*soumillier* in het Frans) was een grappig bedoelde referentie aan de naam van Fergus' vader Soumilloit, met als bedoeling aan te geven dat Fergus op dit punt in het verhaal 'de zoon van zijn vader' is. Dit soort subtiliteiten overleefden de Middelnederlandse vertaling niet. Zie verder Zemel 1991.

Blz. 21. Het aanbieden van een mantel aan een overnachtende ridder was een klassiek gebaar van gastvrijheid in de wereld van de Arturroman.

Blz. 22. Deze op de Graal gelijkende kom is door de Middelnederlandse vertaler zelf bedacht.

Blz. 22. Soort rode wijn. Mogelijk wordt bedoeld dat er zowel witte als rode wijn geserveerd wordt.

Blz. 23. Marquette in de buurt van Rijssel was vermaard om zijn benedictijnenklooster, waar Vlaamse graven zich graag lieten begraven.

Blz. 23. Het was gedurende de Middeleeuwen heel gebruikelijk paarden een kleurenaam te geven.

Blz. 24. En die daarom 'magisch' zijn.

Blz. 27. In het origineel zet Gauvain Fergus de helm op het hoofd. In de Middelnederlandse vertaling krijgt Ferguut nu twee keer zijn paard aangeboden.

Blz. 27. De heraldische term voor een schild dat in vier 'kwarten' verdeeld is.

Blz. 29. Een van de weinige vertaalfouten van de Middelnederlandse vertaler. Het land Aliëne bestaat niet. Bedoeld wordt: wie alle vreemde landen door zou lijden.

Blz. 29. Op verhaalmomenten als deze kon een voordrager grote hilariteit onder de mannelijke luisteraars veroorzaken door tijdens de voordracht zijn blik meewarig over de vrouwen in het publiek te laten gaan. Deze vorm van interactie is voortdurend in de *Ferguut* aanwezig en laat zich niet of nauwelijks vertalen.

Blz. 31. De rivieren Rijn en Donau vormden tezamen de

oostgrens van het Westromeinse Rijk. Gedurende de Middeleeuwen behield de Donau die status.

Blz. 32. Een middeleeuws spreekwoord, evenals de volgende zin, zoals er meer in de *Ferguut* voorkomen.

Blz. 32. De klassieke Ovidiaanse uiterlijke kenmerken van verliefdheid.

Blz. 32. Het was middeleeuwse meisjes, onder verwijzing naar klassieke schoolvoorbeelden als Phyllis en Medea, ten strengste verboden verliefd te worden op passanten. Ook was het hen niet toegestaan hun liefde aan een man te verklaren. Een meisje of vrouw mocht niet verdergaan dan het geven van een nauwelijks merkbaar blijk van sympathie. En als de man van haar dromen haar zijn liefde verklaarde, diende zij hem twee keer te weigeren om hem te testen op standvastigheid en zichzelf niet als een willig meisje te presenteren.

Blz. 33. Volgens middeleeuwse medici kon een onbeantwoorde liefde tot wanhoop en zelfmoord leiden, met als gevolg dat men voor eeuwig in de Hel zou moeten branden.

Blz. 33. Galiëne realiseert zich dat er voor Ferguut psychische en fysieke risico's aan verbonden zijn als zij hem haar liefde verklaart en hij daarop ingaat.

Blz. 34. Dit betekent dat Ferguut niet verliefd is.

Blz. 34. In het Franse origineel is Galiene de speelbal van twee allegorische personages: Amors (de god van de liefde) en Vergoïne (schaamte). In de Middelnederlandse vertaling is de tweede verdwenen en speelt de godin Venus de rol van de eerste.

Blz. 36. Volgens de antieke en contemporaine middeleeuwse medische wetenschap was, met name een ongewenste, verliefdheid een allesbehalve onschuldige zinsbegoocheling, die radicaal moest worden bestreden. Bij voorkeur gaf men de patiënt zijn zin in de vorm van een overdosis, waarna de aardigheid er snel af was. Een minder doeltreffende methode, waarbij men er soms niet voor terugschrok de geliefde te doden, volgde de zegswijs: uit het oog, uit het hart.

Blz. 37. Volgens Geoffrey of Monmouth, auteur van de *Geschiedenis van de koningen van Brittannië* (ca. 1100-ca. 1155) en daarmee de aartsvader van de Arturliteratuur, waren de oorspronkelijke bewoners van Brittannië reuzen.

Blz. 37. Ferguuts parkeerprobleem wordt uitvergroot om daarmee aan te geven dat hij zich in zijn onnozelheid geen enkele zorg maakt over de confrontatie met de Zwarte Ridder.

Blz. 37. De olijfboom hier heeft vooral een symbolische functie: vrede. Door hun paard aan een olijfboom vast te maken hopen de ridders de kans op diefstal te verkleinen.

Blz. 37. In de middeleeuwse literatuur zijn bramen exemplarisch zwart en maken ze een vast onderdeel uit van een *locus horribilis*, een plek des onheils.

Blz. 38. Middeleeuwse beelden zagen er in de regel levensecht echt uit.

Blz. 39. Het gaat immers om een tweegevecht, niet om diefstal! Dit blazen op de hoorn hoorde bij de oorspronkelijke opdracht van Keie, maar bleef in het Middelnederlands onvertaald. Uit dit soort omissies blijkt dat de Middelnederlandse vertaler de Franse tekst niet eerst gelezen heeft voordat hij aan het werk ging.

Blz. 39. In middeleeuwse verhalende teksten komt men vaak het ‘poppenkast-effect’ tegen. Zoals kinderen zich geroepen voelen de poppen in de kast te waarschuwen voor gevaar dat dreigt, zo ook reageren de inwoners van het land: zij denken de ridder te kunnen waarschuwen voor de furie van de Zwarte Ridder.

Blz. 40. Barlebaan was een opperduivel en droeg daarom een eigen naam.

Blz. 42. Middeleeuwse ridders ‘schermden’ niet, maar hakten om beurten op elkaar in.

Blz. 42. Dat wil zeggen: heel ver weg.

Blz. 46. ‘De boer zegt’ is een middeleeuwse zegswijze voor ‘het spreekwoord zegt’.

Blz. 46. Hier wordt gerefereerd aan het klassieke conflict tussen natura (inborst) en nutritura (milieu). De gedesillusioneerde Ferguut denkt (ten onrechte) dat hij de natura van zijn vader heeft, terwijl hij een ‘moederskind’ is.

Blz. 47. De schutspatroom van de Franse koningen.

Blz. 47. Deze ‘wijsheid’ is van pseudo-Seneca, een destijds veelgebruikt schoolboek met een nuchtere ondertoon.

Blz. 48. Zeven voet gold als de gemiddelde lengte van een man. Zes voet was aan de kleine kant. In de Arturroman komt regelmatig dit soort dwergen voor in de rol van waakhond.

Blz. 49. Zo'n kampeerpartij, waarbij de gelieven zich aan de sociale controle van het hof onttrekken en zich onbespied overgeven aan de geneugten van het vlees, waarop de losse haardracht van het meisje wijst, is in strijd met de hoofse mores.

Blz. 51. Binnenhelm, die als een kapje op de schedel gedragen werd.

Blz. 51. Door zijn geschaafde schedel vertoont de ridder enige gelijkenis met een monnik, die zich ritueel vernedert door zich de kruin te scheren.

Blz. 51. De godin Fortuna werd gedurende de Middeleeuwen afgebeeld als een vrouw met een enorme haardos aan de voorkant van haar hoofd, maar zo glad als een biljartbal aan de achterkant.

Blz. 52. Torenvormig kasteel.

Blz. 53. De heilige Martinus van Tours maakte furore door zijn mantel, na hem met zijn zwaard in tweeën te hebben gesneden, met een bedelaar te delen. Geen geschikte schutspatroom dus voor een roofridder.

Blz. 56. Vermoedelijk wordt hier door Ferguut aan het zogeheten gastrecht gerefereerd.

Blz. 58. Hierbij denkt de middeleeuwse mens vooral aan de Oudtestamentische koning Salomon, de Griekse wijsgeer Aristoteles en de Romeinse tovenaars Virgilius, die alledrie slachtoffer van de liefde werden.

Blz. 58. Inmiddels is de tamelijk getrouwe vertaling overgegaan in een navertelling van het Oudfranse origineel, vrijwel zeker vanuit het geheugen, door een tweede auteur. In het origineel vraagt koning Artur zijn ridders wie het tegen de Noir Chevalier durft op te nemen? Allen zwijgen, en dan neemt Keie het woord en stelt badinerend voor eerst maar eens af te wachten wat de ‘noviel chevalier’ klaarspeelt. Gavain ontsteekt hierop in woede en dient hem van repliek. Terwijl Artur hun woordenstrijd beslecht, staat de Noir Chevalier voor de poort die, anders dan in het Middelnederlands, rechtstreeks van de Zwarte Rots naar Arturs hof is komen rijden, zonder eerst ‘thuis’ te herstellen.

Blz. 58. Keie is de hoogste functionaris aan het hof. In rijmpositie biedt zijn naam weinig mogelijkheden, vandaar Meie, waarvan we niet weten of het op de meimaand slaat of dat het een verbastering van Maria is; aan wie overigens de meimaand gewijd is, omdat mei de vijfde maand is en de naam Maria vijf letters telt. De ware oorzaak ligt dieper. De meimaand kende van oudsher heidense vruchtbaarheidsfeesten en -rituelen die door het opvoeren van de Moedermaagd als patrones gekerstend werden.

Blz. 59. Onder ontwapenen verstond men niet het neerleggen van offensieve wapens, maar het uittrekken van de (defensieve) wapenrusting: helm, halsberch en cousen.

Blz. 59. In het Oudfranse origineel is hier geen sprake van. Artur vraagt zijn ridders wat aan te vangen met deze ‘moordenaar’. Gavain pleit ervoor hem in leven te laten, en hem op te nemen aan het hof. De oplossing van de naverteller kan een kwestie zijn van de klok horen luiden, maar gelet op het antwoord van Artur als Galiëne hem om een echtgenoot vraagt, kan het ook een vrouwonvriendelijk grapje zijn.

Blz. 59. De naverteller maakt van de ridder in de tent een roofridder, wat hij niet was.

Blz. 62. Dit vegetarisme betekent dat Ferguut waanzinnig

is. Van de grond eten kan als een straf worden opgevat.

Blz. 62. De traditionele interpretatie 'pijpriet' komt me onjuist voor. Hoewel het op basis van de beschrijving onmogelijk is uit te maken hoe deze bron er in de ogen van de naverteller uitzag, zou een exemplarische bron zijn water vanuit een rots in een bassin spuiten, en vanuit dat bassin via een kanaal als een beekje het landschap in stromen. Heel vaak wordt zo'n bron overschaduw door een exotische boom, en de kaneelboom zou als zodanig dienst kunnen doen.

Blz. 62. Volgens antieke en middeleeuwse wetenschappers waren sommige edelstenen, met name de robijn, lichtgevend.

Blz. 63. De Andere Wereld is een bovennatuurlijke wereld van Keltische vinding, meestal door water van de gewone mensenwereld gescheiden. Sommige bewoners ervan, bijvoorbeeld feeën en deze helderziende dwerg, kunnen van de Andere Wereld naar deze wereld reizen; andersom is maar voor heel weinigen weggelegd. Chronologisch lopen beide werelden niet synchroon.

Blz. 64. Dat wil zeggen op het toppunt van zijn kracht.

Blz. 65. Helena van Constantinopel, vindster van het Heilig Kruis en moeder van Constantijn de Grote, de eerste christenkeizer van het Romeinse Rijk, was niet alleen een bekende heilige, maar ook leende haar naam zich goed voor een grap: alleen zijn.

Blz. 66. Metalen ringetje.

Blz. 66. Hier lijkt de zeerover te refereren aan een spreekwoord dat aan het eind van de Middeleeuwen aan Petrarca werd toegeschreven: *Si non vis cogi, volens facito* - Als je niet gedwongen wilt worden, doe het dan vrijwillig. Middeleeuwse humor is vaak zeer ironisch van aard.

Blz. 67. Witte (verse) gember en groene (ingemaakte) gember waren veelgebruikte geneesmiddelen voor psychosomatische stoornissen.

Blz. 68. Een zeis als wapen voor een reuzin is excentriek.

Normaliter vechten reuzen met knuppels gemaakt van boomstammen. Dat dit vreselijke wapen even later een ‘zeisje’ genoemd wordt, is middeleeuwse humor.

Blz. 68. Zo groot en zwaar was Pantasale, wier naam dezelfde is als de beroemde Amazonekoningin. Zal wel grappig bedoeld zijn, evenals haar lelijkheid. Normaal gesproken zijn reuzen alleen maar (veel te) groot, en daardoor al afzichtelijk genoeg.

Blz. 72. In het bewaard gebleven handschrift lijkt het alsof het kind een naam heeft: Sagiants. Vrijwel zeker is dit een corrupte lezing. De oorspronkelijke tekst zal geluid hebben: des gigants.

Blz. 74. De stad Rome met de zeer wijde omgeving.

Blz. 74. In het destijds zeer bekende en geliefde chanson de geste *Ogier van Denemerken* berijdt de titelheld een paard geheten Pennevere.

Blz. 74. Baviere is geen stad, maar een land: Beieren. De hertog van Beieren speelt een hoofdrol in *Ogier van Denemerken*.

Blz. 78. Voorzover wij dat uit de beschrijvingen kunnen opmaken vertoonde het ridderlijke slagveld een grote gelijkenis met ‘welpenvoetbal’: men vocht en masse, zonder veel organisatie.

Blz. 78. De middeleeuwse oorlogvoering was er mede op uit om aanzienlijke ridders, herkenbaar aan hun wapenteken, gevangen te nemen om hen tegen een hoge losprijs weer vrij te laten. Op die manier hoopte men de hoge kosten die aan het voeren van oorlog verbonden waren terug te verdienen. Ferguut is in het geheel niet geïnteresseerd in geld, wat dus uitzonderlijk is.

Blz. 80. Dit vloekt, immers van een Arturridder zou je niet verwachten dat hij zich aansluit bij het leger van een (vermoedelijk heidense) koning die een (christen) jonkvrouw met grof geweld wil innemen.

Blz. 83. Zo heet de opdringerige koning, en zijn koninkrijk

heet, lezen wij verderop, Almeria. Ten tijde van het schrijven van de *Ferguut* was dat deel van Spanje volledig in handen van de Saracenen. De tweede auteur van de *Ferguut* moet op basis van de eigennamen die hij in zijn navertelling rondstrooit chansons de geste gekend hebben die de reconquista thematiseren. Nu lijken de rollen tijdelijk omgekeerd.

Blz. 85. Raadselachtig foutje, immers Waleweins naam luidt in de *Ferguut* Gawein, naar het Oudfrans Ga(u)vain.

Blz. 86. In de *Fergus* is de opdringerige koning naamloos en heet zijn arrogante neef Artofilas. Deze naam is afkomstig uit de *Roman d'Alexandre*. Macedo (letterlijk: de Macedoniër) is de gebruikelijke toenaam van Alexander de Grote.

Blz. 90. Het is niet helemaal duidelijk wat Macedone precies draagt. Begrijpelijker ware geweest: eerst een (linnen) hemd, dan een borstrok van ondoordringbaar drakenleer, daaroverheen de halsberch en tenslotte een zijden mantel, met daarop Macedones wapenteken. Een halsberch van sabelbont lijkt absurd, vandaar dat men ook wel gedacht heeft aan een halsberch van *sabel*: heraldisch voor zwart. Maar ook dat bevredigt niet, want een halsberch is van metaal en wordt nooit als zwart beschreven of afgebeeld, hooguit als rood van de roest.

Blz. 91. Hoewel een tweegevecht gewoonlijk in de ochtend uitgevochten werd, had ingeval van het niet op komen dagen van de wederpartij de uitdager pas gewonnen bij zonsondergang. Galiëne heeft reglementair tijd over en vraagt daarom haar raadslieden de ongeduldige Galarant nog wat te laten wachten.

Blz. 92. Natuurlijk zal de Almachtige Vader Galiëne niet in de steek laten, maar haast maakt Hij daar niet mee. Om te beginnen heeft Galiëne alle problemen aan zichzelf te wijten door haar impulsief gedrag, eerst tegenover Ferguut en daarna tegenover Galarant, en met zelfmoord dreigen wordt in de hemel allerminst op prijs gesteld.

Blz. 100. Ferguut was onzeker over Galiënes reactie, en

daarnaast is er nog de kwestie Keie, die eerst opgelost moet worden voordat Ferguut zich aan het hof vertonen kan.

Blz. 101. Voor het publiek van toen moet deze opsomming even indrukwekkend als nietszeggend geweest zijn: er wordt niet aan concrete personages gerefereerd.

Blz. 101. Het was een goed gebruik om het paard van een uit het zadel gestoten ridder ten geschenke te geven aan een dierbaar iemand in het publiek. De andere paarden die men won, hield men voor zichzelf. In wezen kwam het erop neer dat de ridder die de meeste paarden veroverde tot toernooiwinnaar werd uitgeroepen.

Blz. 101. Net als een hedendaags Formule 1-circuit had een middeleeuws toernooiveld een pits.

Blz. 101. Middeleeuwse ridders waren herkenbaar aan hun wapenteken, dat zowel op hun schild was afgebeeld als in hun overkleed verwerkt.

Blz. 103. Middeleeuwse clerken zijn half geestelijken half geleerden, en er is geen goede moderne vertaling voor.

Blz. 106. Carlioen aan de rivier de Usk, alias de Stad der Legioenen, de officieuze hoofdstad van Wales.

Blz. 109. Waaraan de corrector de volgende zegenwens en een colofon toevoegde:

Mogen allen die naar dit verhaal geluisterd hebben door God uitverkoren worden, en moge Hij ook de hemelpoort openzetten voor de kopiist van dit handschrift en zijn opdrachtgever. Amen.

Heer, hier hebt u de *Ferguut*, door mij persoonlijk gecorrigeerd van het begin tot het einde, overal waar ik een woord, een rijmpaar of een versregel verkeerd geschreven vond. Moge de Hemelse God u een lang, gezond en eervol leven schenken! Als altijd tot uw dienst.

Blz. 111. Met dank aan mijn *Ferguut*-vriend en collega dr. Roel Zemel (VU, Amsterdam) voor zijn commentaar op een eerdere versie van zowel de vertaling als dit 'Nawoord'.

Blz. 112. Pamele, bekend om zijn O.L. Vrouwe-kathedraal, ligt aan de rechteroever van de Schelde, werd omstreeks 1100 gesticht door een voorvader van Arnulf, en in de loop der jaren opgeslokt door (het aan de linkeroever gelegen) Oudenaarde.